

PAKETA E MJETEVE TË VETËVLERËSIMIT:

**Analizimi i sfidave dhe mundësive për
ofrimin e mbështetjes holistike për të
mbijetuarit e dhunës seksuale të lidhur
me konfliktin (DHSLK)**

GIJTR

Global Initiative for Justice
Truth & Reconciliation

RRETH KOALICIONIT NDËRKOMBËTAR TË VENDEVE TË NDËRGJEGJES

Koalicioni Ndërkombëtar i Vendeve të Ndërgjegjes (ICSC ose Koalicioni) është një rrjet global i muzeve, vendeve historike dhe nismave bazë të dedikuara për ndërtimin e një të ardhmeje më të drejtë dhe paqësore përmes angazhimit të komuniteteve në përkujtimin e betejave specifike për të drejtat e njeriut dhe adresimin e jehonës së tyre moderne. Koalicioni, i themeluar në vitin 1999, tani përfshin më shumë se 300 anëtarë të vendeve të ndërgjegjes në 65 shtete. Koalicioni i mbështet këta anëtarë përmes shtatë rrjeteve rajonale që nxisin bashkëpunimin dhe shkëmbimin ndërkombëtar të njohurive dhe praktikave më të mira. Nisma Globale për Drejtësi, të Vërtetën dhe Pajtimin (GIJTR) është një nga programet kryesore të Koalicionit.

International Coalition of
SITES of CONSCIENCE

Mësoni më shumë në faqen
www.sitesofconscience.org.

Ilustruesi: Ignatius Ade

RRETH KËSAJ PAKETE TË MJETEVE TË VETËVLERËSIMIT

Botuar në vitin 2024, kjo paketë e mjeteve të vetëvlerësimit përmbledh së bashku kërkime të kryera nga anëtarët e konsorciumit të GIJTR-së ICSC dhe Qendra për Studimin e Dhunës dhe Pajtimin (CSVR), me kontributin e ekspertëve të partnerëve këshillues të Synergy for Justice, Institutit për Hetimet Penale Ndërkombëtare (IICI), Fondacionit Dr. Denis Mukwege dhe Fondit Global të të Mbijetuarve.

Kjo paketë mjetesh vetëvlerësimi është krijuar për organizatat e shoqërisë civile (OSHC) në njohjen e rolit jetësor që ato luajnë në përparimin e së vërtetës, drejtësisë dhe shërimit për të mbijetuarit e dhunës seksuale të lidhur me konfliktin (DhSLK). Qëllimi i paketës së mjeteve është t'u ofrojë OShC-ve një sërë mjetesh për të vlerësuar se sa po plotësohen në mënyrë gjithëpërfshirëse nevojat holistike të të mbijetuarve në kontekstin e tyre dhe nëse ka boshllëqe që mund të adresohen përmes programeve të tyre. Vetëvlerësimi është krijuar për të mbështetur njohuritë e thella ekzistuese të OShC-ve dhe mund të kryhet nga organizata në baza individuale, si dhe nga organizata që punojnë si grup.

Paketa e mjeteve ndan praktikatat më të mira nga organizatat dhe praktikuesit ekspertë që punojnë në vijën e parë për të mbështetur të mbijetuarit në një gamë të gjerë kontekstesh, duke u mbështetur në njohuritë e mbledhura nga më shumë se 20 intervista të thelluara dhe shtatë studime rasti të krijuara nga Asia Justice and Rights (AJAR), Dr. Denis Mukwege Foundation, Humanitarian Law Centre, International Truth and Justice Project, PEECH Africa Foundation, Ruta Pacífica de las Mujeres, dhe Synergy for Justice. Paketa e mjeteve u pilotua në partneritet me Ruta Pacífica de las Mujeres në Medellín, Kolumbi, në nëntor 2023 dhe me Dr. Denis Mukwege Foundation në Bangui, Republika e Afrikës Qendrore, në janar 2024.

Paketa e mjeteve synon të jetë një dokument dinamik që përditësohet për të pasqyruar praktikatat dhe zhvillimet më të mira në këtë fushë. GIJTR-ja mirëpret komentet nga organizatat që kanë përdorur burimin, të cilat mund të dërgohen në gijtr@sitesofconscience.org.

FALËNDERIMET

Autorët janë mirënjohës për individët e shumtë që kontribuan me kohën dhe ekspertizën e tyre për këtë botim. Një vlerësim i thellë shkon në veçanti për të mbijetuarit, të cilët ishin të dobishëm në formësimin e paketës së mjeteve në çdo fazë të zhvillimit të saj. Edhe pse nuk përmenden me emër në këtë botim, ata janë burimi i shumë njohurive kryesore që përmban dhe përpjekjet e tyre për të krijuar një të ardhme më të drejtë dhe paqësore janë frymëzimi i këtij projekti.

Falënderime të veçanta shkojnë për: Marina Gallego Zapata, Kelly Echeverry, Dominique Vidale-Plaza dhe Sarah Collins për udhëheqjen e projektit pilot të paketës së mjeteve në Kolumbi dhe Republikën e Afrikës Qendrore. Kontributet e përfaqësuesve nga organizatat e mëposhtme që morën pjesë në projektin pilot ishin të paçmueshme në forcimin e paketës së mjeteve dhe udhëzimin e autorëve për të reflektuar mbi realitetet në terren për organizatat në vijën e parë të punës me të mbijetuarit: Amiga Joven, Corporación para la Vida Mujeres Que Crean, Corporación Vamos Mujer, Consejería de Mujer y Género de la Organización Indígena de Antioquia, Ruta Pacífica de las Mujeres Antioquia, Corporación Primavera, Red Colombiana de Mujeres por los Derechos Sexuales y Reproductivos, Colectiva Justicia Mujer, Mouvement de Survivantes de Centrafrique (MOSUCA), Collectif National des associations des victimes de Centrafrique (CNAV-CA) dhe Association de Femmes Juristes de Centrafrique. Falënderime të veçanta shkojnë gjithashtu për Carrie Comer, Marta Valiñas, Nieves Gomez dhe Venitia Govender për rolin e tyre në lehtësimin e pilotimit në Medellín dhe kontributin e tyre të çmuar në mendime në draftin e parë të paketës së mjeteve.

Autorët kryesorë: Olivia Head dhe Sarah Case (ICSC).

Kontribuesit: Brett Edwards (ICSC); Christy Fujio dhe Mera Eftaiha (Synergy for Justice); Gabriel Oosthuizen (IICI); Dominique Vidale-Plaza (Dr. Denis Mukwege Foundation); Clara Sandoval (Global Survivors Fund); dhe Cathy-Ann Potgieter, Liezelle Kumalo, dhe Amina Mwaikambo (CSV)

Mësoni më shumë rreth GIJTR-së në faqen gijtr.org

RRETH GIJTR-SË

Në mbarë botën, ekziston një thirrje në rritje për drejtësi, të vërtetën dhe pajtim në shtetet ku trashëgimia e shkeljeve të rënda të të drejtave të njeriut hedhin hije mbi tranzicionin nga regjimet shtypëse në format pjesëmarrëse dhe demokratike të qeverisjes. Për të përmbushur këtë nevojë, Koalicioni filloi GIJTR-në në gusht 2014. GIJTR-ja kërkon të adresojë sfidat e reja në shtetet në konflikt ose në tranzicion që po luftojnë me trashëgimitë ose abuzimet e rënda të vazhdueshme të të drejtave të njeriut. Koalicioni udhëheq GIJTR-në, e cila përfshin tetë partnerë të tjerë organizativë: American Bar Association Rule of Law Initiative (ABA ROLI), Shtetet e Bashkuara; AJAR, Indonezi; CSV, Afrika e Jugut; Documentation Center of Cambodia (DC-Cam), Kamboxhia; Due Process of Law Foundation (DPLF), Shtetet e Bashkuara; Fundación de Antropología Forense de Guatemala (FAFG), Guatemala; Humanitarian Law Center (HLC), Serbia; dhe Public International Law & Policy Group (PILPG), Shtetet e Bashkuara. Përveç shfrytëzimit të ekspertizës së anëtarëve të GIJTR-së, Koalicioni përdor njohuritë dhe lidhjet e gjata të

komunitetit të mbi 300 anëtarëve të tij në 65 vende për të forcuar dhe zgjeruar punën e GIJTR-së. Partnerët e GIJTR-së, së bashku me anëtarët e Koalicionit, zhvillojnë dhe zbatojnë një sërë aktiviteteve programore me reagim të shpejtë dhe me ndikim të lartë, duke përdorur si qasje restauruese ashtu edhe ndëshkuese ndaj drejtësisë dhe llogaridhënies për shkeljet e rënda të të drejtave të njeriut.

Ekspertiza e organizatave që janë pjesë e GIJTR-së përfshin sa vijon:

- Tregimin e të vërtetës, pajtimin, përkujtimin dhe format e tjera të kujtesës historike
- Dokumentimin e abuzimeve të të drejtave të njeriut për qëllime të drejtësisë tranzicionale
- Analizat mjeko-ligjore dhe përpjekjet e tjera në lidhje me personat e humbur dhe të zhdukur
- Përkrahjen e viktimave si përmirësimi i aksesit në drejtësi, mbështetje psikosociale dhe aktivitetet për zbutjen e traumave
- Ofrimin e ndihmës teknike dhe ndërtimin e kapaciteteve të aktivistëve dhe organizatave të shoqërisë civile për të promovuar dhe për t'u angazhuar në proceset e drejtësisë tranzicionale
- Nismat e drejtësisë korrigjuese
- Sigurimin e drejtësisë gjinore në të gjitha këto procese

Deri më sot, GIJTR-ja ka udhëhequr aktorë të shoqërisë civile në shumë vende në zhvillimin dhe zbatimin e projekteve të dokumentimit dhe të tregimit të së vërtetës; ka bërë vlerësime të kapaciteteve përkujtimore, dokumentuese dhe mbështetëse psikosociale të organizatave vendore; dhe u ka ofruar të mbijetuarve në Azi, Afrikë dhe në rajonin e Lindjes së Mesme dhe Afrikës së Veriut trajnim, mbështetje dhe mundësi për të marrë pjesë në hartimin dhe zbatimin e qasjeve të drejtësisë tranzicionale të drejtuara nga komuniteti. Duke pasur parasysh diversitetin e përvojës dhe aftësive midis partnerëve të GIJTR-së dhe anëtarëve të rrjetit të koalicionit, programi u ofron shteteve të pas-konfliktit dhe shteteve që dalin nga regjimet shtypëse një mundësi unike për të adresuar nevojat e drejtësisë tranzicionale në kohën e duhur, duke promovuar pjesëmarrjen vendore dhe duke ndërtuar kapacitetet e partnerëve të komunitetit.

PËRMBAJTJA

Si dhe pse u zhvillua kjo paketë e mjeteve të vetëvlerësimit?	7
Metodologjia.....	11
Si të përdorni këtë paketë të mjeteve të vetëvlerësimit	12
Si duhet të bëhet vetëvlerësimi	14
Angazhimi i të mbijetuarve në vetëvlerësim	16
Një shënim për donatorët dhe organizatat ndërkombëtare.....	17
Parathënie.....	18
1. Etika dhe praktikat më të mira për të punuar me të mbijetuarit	20
Pyetje vlerësimi për organizatat që ato duhet të parashtrojnë	22
2. Shërbimet mbështetëse holistike.....	27
Pyetje vlerësimi për organizatat që ato duhet të parashtrojnë	30
3. Tregimi i së vërtetës dhe dokumentimi	35
Kush mund të marrë përsipër dokumentimin dhe për çfarë qëllimi? .	37
Pyetje vlerësimi për organizatat që ato duhet të parashtrojnë	40
4. Drejtësia dhe llogaridhënia	47
Pyetje vlerësimi për organizatat që ato duhet të parashtrojnë	50
5. Dëmshpërblimet	54
Pyetje vlerësimi për organizatat që ato duhet të parashtrojnë	57
6. Reforma dhe parandalimi	60
Pyetje vlerësimi për organizatat që ato duhet të parashtrojnë	62
7. Kujtesa dhe edukimi	66
Pyetje vlerësimi për organizatat që ato duhet të parashtrojnë	68
8. Komuniteti dhe solidariteti	72
Pyetje vlerësimi për organizatat që ato duhet të parashtrojnë	74
Lexim i mëtejshëm.....	77

NJË SHËNIM MBI PËRKUFIZIMET E PËRDORURA NË KËTË PAKETË MJETESH

Kjo paketë mjetesh përdor si termin "viktimë" ashtu edhe "të mbijetuar" për t'iu referuar individëve që kanë përjetuar DhSLK, duke pranuar se konteksti në të cilin përdoren këto terma mund të ndryshojë dhe nëse një individ identifikohet si "viktimë" ose "i mbijetuar" varet kryesisht nga preferenca dhe vetëidentifikimi i tyre. Termi "viktimë" përdoret shpesh në lidhje me incidentin e viktimizimit dhe kontekstin ligjor dhe për të pasqyruar realitetin thellësisht fatkeq që jo të gjitha viktimat e DhSLK-së u mbijetojnë krimeve. Termi "i/e mbijetuar" thekson qëndrueshmërinë dhe fuqizimin e individëve që kanë pësuar dhunë seksuale, është më i zakonshëm në sektorët e mbështetjes psikologjike dhe sociale, dhe për këtë arsye përdoret më shpesh në këtë paketë mjetesh.

Përkufizimet e të gjitha termave kyçe të përdorura janë dhënë në [dokumentin e kuadrit](#), të cilin GIJTR-ja e ka prodhuar për të shoqëruar këtë burim.

SI DHE PSE U ZHVILLUA KJO PAKETË E MJETEVE TË VETËVLERËSIMIT?

Përse u zhvillua paketa e mjeteve të vetëvlërësimit

Nëpërmjet punës së saj së bashku me komunitetet e dala nga konflikti gjatë dekadës së fundit, GIJTR-ja ka dëshmuar, në mënyrë të drejtpërdrejtë, ndikimet gjinore të luftës dhe mizorive masive, nga vajzat e reja të tërhequra nga shkolla për të mbështetur familjet e tyre pasi u humbën siguresit e të ardhurave në familje deri te burrat dhe djemtë e penguar nga kërkimi i mbështetjes psikosociale nga normat e dëmshme patriarkale për individët e të gjitha prejardhjeve

gjinore të stigmatizuar nga familjet ose komunitetet e tyre pasi i mbijetuan DhSLK-së. Ndërkohë që shumë shpesh këto lloj shkeljesh janë injoruar brenda proceseve të drejtësisë tranzicionale—të shtyra në sfond qëllimisht ose pa vetëdije në favor të tregimeve që përqendrojnë historitë e luftëtarëve dhe atyre në pozita pushteti—GIJTR-ja ka parë gjithashtu se shumica e ndryshimeve pozitive në lidhje me DhSLK-në është nxitur nga përpjekjet e palodhura të të mbijetuarve dhe komuniteteve të mbështetjes që i rrethojnë, veçanërisht në kontekstet kur shteti ka qenë bashkëpunëtor në krime ose në të kundërt nuk është në gjendje të përgjigjet në mënyrë të mjaftueshme. Roli i OShC-ve, të cilat shpesh lindin nga një angazhim për të krijuar të ardhme më me shumë drejtësi dhe më paqësore i cili ndahet me të mbijetuarit, ka qenë kyç në përparimin e së vërtetës, drejtësisë dhe shërimit për DhSLK-në; tërheqjen e vëmendjes ndaj nevojave të të mbijetuarve; dhe duke propozuar zgjidhje inovative për të mbështetur të mbijetuarit dhe për të parandaluar përsëritjen e këtyre shkeljeve. Nismat e udhëhequra nga shoqëria civile si Qyteti i Kënaqësisë (City of Joy), një program trajnimi për udhëheqjen për të mbijetuarit në Republikën Demokratike të Kongos (krijuar nga Dr. Denis Mukwege dhe Panzi Foundation) dhe Women's Truth and Memory Commission (i filluar nga Ruta Pacífica de las Mujeres në 2010 në Kolumbi) i kanë vendosur të mbijetuarit në krye të projektimit të proceseve të tyre të rehabilitimit dhe të tregimit të së vërtetës dhe kanë kontribuar në ofrimin e një mbështetjeje afatgjatë dhe holistike.

Roli jetik që GIJTR-ja ka parë OShC-të të luajnë në adresimin e DhSLK-së theksohet nga Rezoluta 2467 e Këshillit të Sigurimit të Kombeve të Bashkuara (UNSCR 2467), e cila u miratua në vitin 2019. Rezoluta 2467 e KS të OKB-së (UNSCR 2467) mbështet një "qasje me fokus te të mbijetuarit" në adresimin e DhSLK-së dhe pranon rëndësinë e mbështetjes dhe promovimit të OShC-ve, veçanërisht ato të udhëhequra nga gratë dhe të mbijetuarit dhe udhëheqësit

fetarë dhe të komunitetit, në të gjitha përpjekjet parandaluese dhe reaguese. Rezoluta 2467 e KS të OKB-së (UNSCR 2467) është e fundit nga gjashtë rezolutat që trajtojnë mbrojtjen, parandalimin dhe ndjekjen penale të DhSLK-së që janë miratuar nga Këshilli i Sigurimit që nga viti 2000, kur u miratua një rezolutë historike, duke filluar atë që sot njihet si agenda Gratë, Paqja dhe Siguria (WPS): Rezoluta 1325 e KS të OKB-së (UNSCR 1325). Kjo rezolutë iu përgjigj një valë të fortë përkrahjeje nga organizatat për të drejtat e grave dhe OShC-të në vitet 1990 që bënë thirrje për t'i dhënë fund DhSLK-së dhe duke kërkuar përfshirje domethënëse në negociatat e paqes dhe sigurisë.

Në të njëjtën kohë, si rezultat i rolit kritik që luajnë, OShC-të janë shpesh nën një trysni të konsiderueshme, ku nevoja për shërbimet e tyre tejkalon burimet ose kapacitetet e tyre. Gjatë kryerjes së punës së tyre, ata shpesh detyrohen njëkohësisht të përballen me normat e dëmshme kulturore dhe gjinore, kërcënimet ndaj aftësisë së tyre për të vepruar në mënyrë të sigurt dhe strukturat e financimit të keqprojektuara që mund të kufizojnë agjencinë e tyre për të ofruar mbështetje me fokus te të mbijetuarit. Duke pasur parasysh

natyrën e DhSLK-së dhe ndikimet e saj afatgjata, organizatat individuale gjithashtu mund të mundohen për të përmbushur plotësisht të gjitha nevojat e të mbijetuarve në kontekstin e tyre. Kur një i mbijetuar mund të kërkojë llogaridhënie penale, një tjetër mund t'i japë përparësi shëndetit mendor dhe mbështetjes psikosociale, aksesit në arsim dhe mundësi punësimi, ose përpjekjeve që theksojnë mospërsëritjen. Në vend të kësaj, bashkëpunimi ose zhvillimi i rrjeteve të referimit shpesh nevojitet për të arritur një qasje vërtet holistike.

Duke njohur këto presione së bashku me punën jetike të OShC-ve si reagues të parë dhe përkrahës për të mbijetuarit, GIJTR zhvilloi këtë paketë mjetesh për t'u ofruar OShC-ve një sërë mjetesh praktike që mund t'i përdorin për të bërë një hap prapa nga puna e tyre e përditshme dhe për të vlerësuar se sa në mënyrë gjithëpërfshirëse po plotësohen nevojat holistike të të mbijetuarve në kontekstin e tyre, me synimin për të shqyrtuar nëse programet e tyre mund të zgjerohen ose përshtaten si përgjigje. Në qendër të këtij projekti është besimi i GIJTR-së – i fituar përmes një dekade pune me komunitetet e prekura nga konflikti dhe i pasqyruar në UNSCR 2467 – se OShC-të janë në mënyrë unike të pozicionuara mirë për të promovuar praktikatat me fokus te të mbijetuarit në përpjekjet për të kërkuar të vërtetën, drejtësinë dhe shërimin dhe hartimi i qasjeve të përshtatura që adresojnë nevojat holistike të të mbijetuarve bazuar në kuptimin e tyre të thellë të komuniteteve që ata mbështesin.

Metodologjia

Ky burim përdor gjerësinë e lidhjeve të GIJTR dhe bazën e njohurive si një konsorcium ndërkombëtar që punon ngushtë me organizatat bazë për të organizuar së bashku praktikatat dhe burimet më të mira nga organizatat dhe praktikuesit ekspertë që punojnë në vijat e para për të mbështetur të mbijetuarit në një gamë të gjerë kontekstesh, duke distiluar njohuritë e mbledhura nga më shumë se 20 intervista të thelluara dhe shtatë raste studimore.

Paketa e mjeteve të vetëvlerësimit i jep përparësi dhe thekson të drejtat dhe mirëqenien e të mbijetuarve individualë mbi ato të familjeve, komuniteteve, grupeve dhe kombeve. Ky është një vendim i qëllimshëm nga autorët bazuar në shqetësimet e shfaqura gjatë fazës studimore të projektit se të mbijetuarit ndonjëherë detyrohen ose u bëhet presion për të ndarë historitë e tyre ose për të marrë pjesë në programe për t'i shërbyer familjes, komunitetit, ofruesit të shërbimeve ose qëllimeve kombëtare që lidhen me tregimin e të vërtetës, kërkimin e drejtësisë ose hedhjen dritë mbi abuzimet e kryera gjatë një konflikti. Ky presion mund të dëmtojë agjencinë dhe fuqizimin e të mbijetuarve, të cilët janë përbërësit kryesorë të qasjes me fokus te të mbijetuarit.

Qëllimi i paketës së mjeteve është t'i pajisë OShC-të me një kuadër gjithëpërfshirës për të vlerësuar nëse programet dhe aktivitetet e tyre janë të përshtatura për të adresuar nevojat dhe prioritetet e të mbijetuarve, duke marrë parasysh burimet, kapacitetin e organizatave dhe sfidat dhe mundësitë specifike për punën e tyre në kontekstin e tyre.

Megjithëse jo të gjitha programet e mbështetjes për të mbijetuarit e DhSLK-së janë hartuar si pjesë e një procesi më të gjerë të drejtësisë tranzicionale, puna e GIJTR-së ka treguar se mekanizmat e drejtësisë tranzicionale, qofshin ato formalë apo joformalë, ofrojnë një grup mjetesh të dobishme për të llogaritur shkeljet e të drejtave të njeriut në të shkuarën në një mënyrë që pranon dëmet e së shkuarës dhe u ofron viktimave dhe të mbijetuarve forma të ndryshme dëmshpërblimi, ndërkohë që merret parasysh se çfarë nevojitet për të parandaluar përsëritjen e shkeljeve të ngjashme dhe për të ndërtuar një të ardhme më të drejtë. Duke u bazuar në këto njohuri, paketa e mjeteve të vlerësimit i afrohet së vërtetës, drejtësisë dhe shërimit nga DhSLK-ja përmes një lenteje të drejtësisë tranzicionale, duke u ofruar OShC-ve një kuadër me të cilin të marrin në konsideratë nevojat e të mbijetuarve në lidhje me tregimin e së vërtetës, drejtësinë, mospërsëritjen, dëmshpërblimin dhe përkujtimin.

SI TË PËRDORNI KËTË PAKETË TË MJETEVE TË VETËVLERËSIMIT

Vështrim i përgjithshëm i paketës së mjeteve të vetëvlerësimit

Paketa e mjeteve u ofron OShC-ve mjetet për të ndërmarrë një proces të strukturuar të vetë-reflektimit që përfshin analizimin në mënyrë kritike të pikave të mëposhtme përmes një grupi pyetjesh, mjetesh për rrahje idesh dhe burimesh:

- Shkallën në të cilën nevojat e të mbijetuarve po plotësohen në kontekstin e tyre dhe sfidat dhe mundësitë për përmbushjen e këtyre nevojave në mënyrë më gjithëpërfshirëse
- Shkallën në të cilën ata po u përgjigjen nevojave të të mbijetuarve dhe po zbatojnë një qasje me fokus te të mbijetuarit përmes programeve dhe strategjive të tyre

- Shkallën në të cilën vlerësimi i tyre për mangësitë, sfidat dhe mundësitë për zbatimin e një qasjeje me fokus te të mbijetuarit dhe përmbushjen e nevojave të të mbijetuarve pasqyron në mënyrë më gjithëpërfshirëse vlerësimin e vetë të mbijetuarve
- Nëse ata mund të zgjerojnë programet ekzistuese ose të fillojnë programe të reja në përgjigje të mangësive, sfidave dhe mundësive që ata identifikojnë për zbatimin e një qasjeje me fokus te të mbijetuarit dhe përmbushjen më gjithëpërfshirëse të nevojave të të mbijetuarve

Paketa e mjeteve përdor një kuadër të drejtësisë tranzicionale për të strukturuar vetëvlerësimin, me pyetje, mjete të rrahjes së ideve dhe burimet e organizuara rreth temave të mëposhtme:

- Etika dhe praktiket më të mira për të punuar me të mbijetuarit
- Shërbimet mbështetëse holistike
- Tregimi i së vërtetës dhe dokumentimi
- Drejtësia dhe llogaridhënia
- Dëmshpërblimi
- Reforma dhe parandalimi
- Kujtesa dhe edukimi
- Komuniteti dhe solidariteti

Paketa e mjeteve përfshin sa vijon:

- Një hyrje të shkurtër për secilën temë
- Pyetjet e vlerësimit në lidhje me secilën temë që organizatat duhet t'i bëjnë për kontekstin e tyre—vetes dhe të mbijetuarve
- Mjete të sugjeruara për rrahjen e ideve, burime përkatëse dhe lexim të mëtejshëm

Duke pranuar se përdoruesit e paketës së mjeteve do të kenë shkallë të ndryshme njohjeje me konceptet dhe mekanizmat e drejtësisë tranzicionale, GIJTR-ja ka prodhuar një dokument kuadër që ofron më shumë informacion mbi termat kyçe dhe shembuj të nismave formale dhe joformale të drejtësisë tranzicionale në një sërë kontekstesh.

[Studimet e rasteve](#) dhe [dokumenti i kuadrit](#), i cili ofron përkufizime të termave kyçe të përdorura në paketën e mjeteve, mund të gjenden [këtu](#).

Si duhet të bëhet vetëvlerësimi

Kjo paketë mjetesh vetëvlerësimi mund të përdoret në fillim të ofrimit të programeve të reja, periodikisht pasi programi të jetë duke u zhvilluar, ose kur zhvillohet një partneritet i ri me një organizatë ose grup tjetër organizatash. Paketa e mjeteve nuk synon të jetë një mjet përshkrues, kështu që GIJTR-ja parashikon që mund të ketë edhe plane të tjera veprimi, të përcaktuara nga organizatat, ku mund të jetë e rëndësishme të kryhet një vetëvlerësim.

Të marra së bashku, temat në paketën e mjeteve të vetëvlerësimit përfaqësojnë një qasje holistike ndaj së vërtetës, drejtësisë dhe shërimit për DhSLK-në. Megjithatë, nuk ka asnjë pritshmëri që OShC-të individuale mund—ose duhet t'u përgjigjen të gjitha këtyre nevojave nëpërmjet programit të tyre.

Në vend të kësaj, OShC-të mund të përdorin paketën e mjeteve sipas një nga tre mënyrat e mëposhtme:

1. Për të kryer vetëvlerësimin nga brenda, duke u fokusuar në temat që janë më të rëndësishme për programin dhe kontekstin e tyre
2. Duke u bashkuar me organizata të tjera që punojnë për të çuar përpara të vërtetën, drejtësinë dhe shërimin për të mbijetuarit përmes formave të tjera të mbështetjes për të kryer një vlerësim në grupi se sa në mënyrë gjithëpërfshirëse po plotësohen nevojat e të mbijetuarve përmes përpjekjeve të përbashkëta të grupit
3. Për të kryer vetëvlerësimin në dy faza, fillimisht duke u fokusuar në vetëvlerësimin e programit të tyre dhe më pas, si pjesë e një faze të dytë, duke kryer një vlerësim të përbashkët me organizata të tjera që mbështesin të mbijetuarit e DhSLK-së në kontekstin e tyre

Kur kryhet nga brenda, brenda një organizate të vetme, objektivat kryesore për vetëvlerësimin janë të krijojë njohuri mbi mangësitë, sfidat dhe mundësitë për punën e organizatës me të mbijetuarit dhe dhe për të përdorur këto njohuri për të informuar programin e ardhshëm, strategjitë dhe partneritetet e referimit. GIJTR-ja rekomandon bashkimin e stafit nga skuadrat në të gjithë organizatën për të kryer vlerësimin. Kohëzgjatja e nevojshme për të kryer vlerësimin do të varet nga sa seksione të paketës së mjeteve janë të rëndësishme për organizatën; megjithatë, GIJTR rekomandon shpenzimin e dy deri në katër orë për secilin seksion.

Kur përdoret për të kryer një vetëvlerësim midis një grupi organizatash që punojnë në të njëjtin kontekst, objektivi kryesor për vetëvlerësimin është që organizatat të reflektojnë

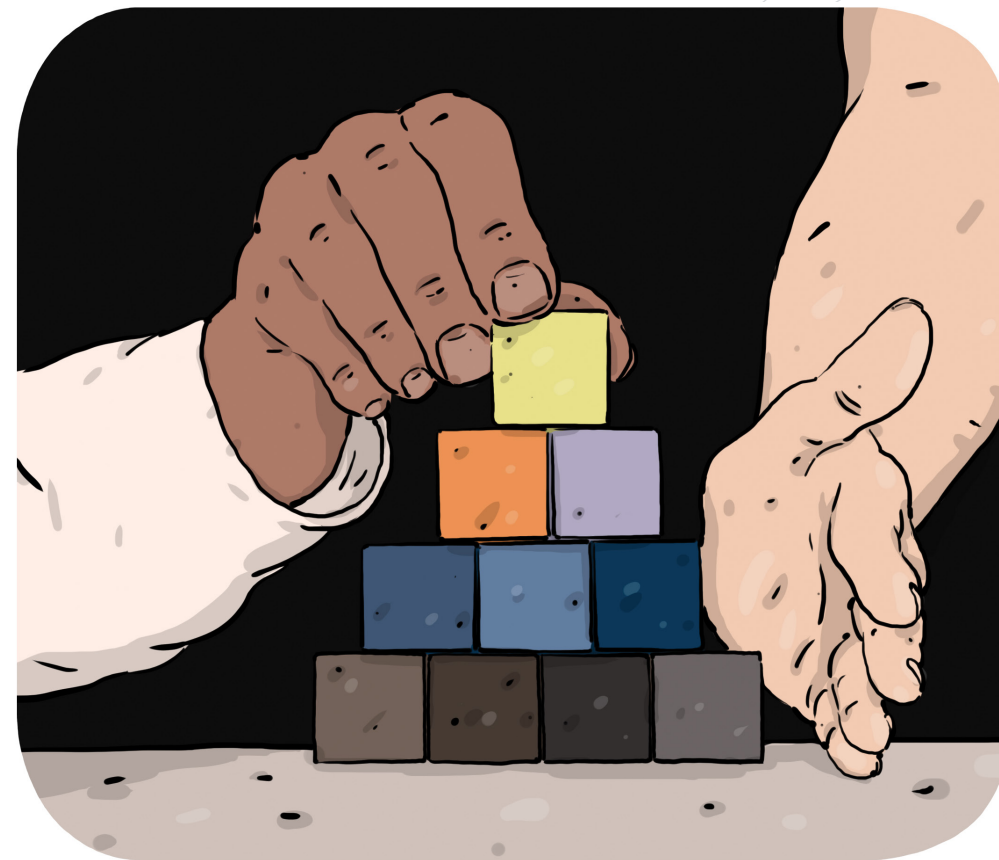

së bashku se sa të vetëdijshme janë për punën e njëra-tjetrës, si po e promovojnë atë ndërgjegjësim midis të mbijetuarve që përdorin shërbimet e tyre dhe nëse ka mundësi për të punuar kolektivisht për të përmbushur më mirë nevojat e të mbijetuarve.

Për të siguruar një vlerësim gjithëpërfshirës të grupit, GIJTR-ja rekomandon bashkimin e organizatave që punojnë në sa më shumë fusha që mbulon paketa e mjeteve. Nëse nuk ka organizata që punojnë në disa nga temat (p.sh., nuk ka organizata që punojnë në nisma përkujtimore ose arsimore), kjo duhet të theksohet si një mangësi gjatë vlerësimit në grup. GIJTR rekomandon një seminar katërditor për të kryer vlerësimin në grup. Një [format i sugjeruar](#) për seminarin mund të gjendet në seksionin e burimeve të paketës së mjeteve, si dhe një "[ushtrim termometri](#)" që organizatat mund të kryejnë para dhe pas vetëvlerësimit për të reflektuar se si vetëvlerësimi ka ndryshuar të kuptuarit e tyre. Nevojat e të mbijetuarve në kontekstin e tyre dhe për të ndihmuar në drejtimin e aktiviteteve dhe programeve të ardhshme. Seksioni i burimeve përmban gjithashtu [ushtrime bazë të sugjeruara](#) që organizatat t'i përdorin gjatë kryerjes së një vetëvlerësimi për të mbështetur mirëqenien e pjesëmarrësve.

Angazhimi i të mbijetuarve në vetëvlerësim

Çdo seksion i paketës së mjeteve përfshin pyetje që OShC-të duhet t'i parashtojnë rreth kontekstit të tyre si për veten e tyre (për programet e tyre) ashtu edhe për të mbijetuarit. Pyetjet për të mbijetuarit janë përfshirë me qëllim që të theksohet rëndësia e konsultimit dhe bashkëprojektimit me të mbijetuarit gjatë çdo përpjekjeje për të kërkuar të vërtetën, drejtësinë dhe shërimin, në mënyrë që të sigurohet që programet dhe aktivitetet t'u përgjigjen nevojave dhe prioriteteve të tyre siç shprehen nga vetë të mbijetuarit. Për organizatat me struktura më të zhvilluara për konsultimin dhe bashkëhartimin e programeve me të mbijetuarit (për shembull, përmes një grupi referimi të të mbijetuarve) mund të jetë e përshtatshme t'u shtrohen pyetjet të mbijetuarve si pjesë e vetëvlerësimit. Megjithatë, për organizatat pa struktura të zhvilluara, mund të mos jetë e përshtatshme t'u bëhen të mbijetuarve pyetjet në paketën e mjeteve, veçanërisht nëse kryerja e kësaj do të përfshinte që t'u kërkohej të mbijetuarve të merrnin pjesë në vlerësim, pasi kjo mund të sillte një barrë të mëtejshme mbi ta. Në fund të fundit, organizatat duhet të përdorin maturinë e tyre për të përcaktuar nëse është e përshtatshme të angazhohen të mbijetuarit gjatë vetëvlerësimit. Nëse ata përcaktojnë se nuk është e përshtatshme, GIJTR-ja rekomandon rishikimin e pyetjeve për të mbijetuarit për të shqyrtuar nëse ata po u ofrojnë të mbijetuarve mundësinë për të komentuar mbi këto çështje diku tjetër në programin e tyre.

Një shënim për donatorët dhe organizatat ndërkombëtare

Ndërsa përdoruesit kryesorë të kësaj pakete të mjeteve të vetëvlerësimit synohen të jenë OShC-të, GIJTR-ja pranon se ajo mund të zbatohet gjithashtu për donatorët dhe organizatat ndërkombëtare që adresojnë DhSLK-në duke punuar në partneritet ose duke ofruar fonde për OShC-të për të zbatuar programe. Donatorët dhe organizatat ndërkombëtare mund të marrin në konsideratë drejtimin e OShC-ve drejt kësaj pakete mjetesh kur dorëzojnë kërkesa për financim ose partneritete, ose duke u kërkuar organizatave të ndërtojnë një fazë të vetëvlerësimit në fillimin e programeve të reja që po financojnë.

Nga një anëtar i një rrjeti aktivist që drejtoi projektin pilot të paketës së mjeteve në Kolumbi në nëntor 2023.

Kolumbia ka përjetuar më shumë se 70 vjet konflikt të brendshëm të shumanshëm: mbi 450 000 kolumbianë kanë vdekur, mbi 50 000 janë rrëmbyer dhe mbi 7 milionë janë zhvendosur. Sot, komunitetet në rajonet më të largëta të shtetit vazhdojnë të përjetojnë abuzime të rënda nga grupet e armatosura dhe mbrojtësit e të drejtave të njeriut mbeten objektiva e vrasjeve. Proceset e drejtësisë tranzicionale, të cilat kanë bërë njëfarë përparimi në trajtimin e dhunës seksuale të lidhur me konfliktin, kanë ekzistuar tashmë për më shumë se 15 vjet. Në vitin 2022, Komisioni i së Vërtetës dorëzoi raportin e tij përfundimtar, i cili arriti në përfundimin se konflikti i armatosur solli dhunë seksuale dhe riprodhuese ndaj grave dhe vajzave që shkeli lirinë e tyre riprodhuese dhe të drejtat e njeriut. Në vitin 2023, Juridiksioni i Posaçëm për Paqen nisi një "makro-çështje" mbarëkombëtare që hetonte dhunën me bazë gjinore, duke përfshirë dhunën seksuale dhe riprodhuese dhe krime të tjera të bazuara në supozimin e kryerjes nga autorë të armatosur. Pavarësisht kësaj, kërkohet më shumë përkushtim dhe vullnet politik që të mbijetuarit e dhunës seksuale të lidhur me konfliktin të binden se pritshmëritë e tyre janë përmbushur.

Për 27 vjet, Ruta Pacífica de las Mujeres (Rruga Paqësore e Grave), një rrjet organizatash feministe që punojnë drejt një zgjidhjeje të negociuar të konfliktit të armatosur në Kolumbi, ka mbrojtur nevojat dhe kërkesat e të mbijetuarve të dhunës seksuale. Puna jonë fokusohet në ofrimin e programeve të trajnimit dhe informacionit për gratë dhe komunitetet e tyre, në mënyrë që ato të jenë në gjendje të angazhohen në proceset e tregimit të së vërtetës, drejtësisë dhe shërimit kur të jenë

Organizatrat që i përkasin rrjetit Ruta Pacífica de las Mujeres që pilotojnë paketën e mjeteve në Medellin në nëntor 2023.

gati për ta bërë këtë. Ne gjithashtu ofrojmë ndihmë psikosociale dhe mbështesim gratë që i çojnë çështjet e tyre para institucioneve duke zhvilluar strategji për t'i shoqëruar, forcuar dhe mbrojtur ato. Në vitin 2013, Ruta përfundoi Komisionin Kolumbian të së Vërtetës dhe Kujtesës së Grave, i cili dokumentoi 1000 dëshmi të grave, duke përfshirë 150 dëshmi të dhunës seksuale, me objektivin për të bërë të dukshëm ndikimin e dhunës së konfliktit të armatosur mbi gratë dhe vajzat. Për shkak të shkeljeve të vazhdueshme që po kryhen, dokumentimi mbetet një strategji e vazhdueshme dhe ne kemi gjithashtu një strategji mbështetëse ligjore që fokusohet në ofrimin e këshillave ligjore për gratë për veprime të ndryshme civile, penale, kushtetuese dhe të tjera që dëshirojnë të ndër marrin.

Në nëntor 2023, një grup prej tetë organizatash që i përkasin rrjetit të Ruta Pacífica u bashkuan në Medellin për të kryer një projekt pilot të Paketës së Mjeteve të Vetëvlerësimit për Analizimin e Sfidave dhe Mundësitë për Ofrimin e Mbështetjes Holistike për të Mbijetuarit e Dhunës Seksuale të Lidhur me Konfliktin. Përvoja e përdorimit të paketës së mjeteve dhe përfitimi i punës së përbashkët si një grup organizatash për të diskutuar pyetjet e vlerësimit, na dhanë një pasqyrë se si ky burim mund të përdoret nga organizatat në shtete të tjera për të forcuar punën e tyre me të mbijetuarit.

Një qasje holistike për trajtimin e dhunës seksuale të lidhur me konfliktin duhet të përfshijë mbështetjen psikosociale, drejtësinë, tregimin e së vërtetës, dëmshtëpërlimin, kujtesën dhe edukimin, dhe duhet të fokusohet gjithmonë në të drejtat e të mbijetuarve, duke respektuar lirinë dhe autonominë e tyre për të vendosur vetë për çështjet e tyre. Paketa e mjeteve, e cila është e përshtatur rreth këtyre shtyllave, pasqyron përpjekjet tona të përbashkëta si një rrjet. Ajo na jep pyetje të reja, si dhe mundësinë për të kërkuar përgjigjet përmes një procesi të vetë-reflektimit dhe analizës së strukturuar, dhe na mundëson të vlerësojmë se si po u përgjigjemi nevojave të ndryshueshme të viktimave përmes punës tonë të përbashkët. Meqenëse nevojat e të mbijetuarve janë të ndryshme dhe përpjekjet për të kërkuar drejtësi duhet të përshtaten me kontekstet që ndonjëherë janë të favorshme dhe nganjëherë të pafavorshme, kjo punë kërkon një perspektivë holistike që integron dhe kujdeset për nevojat e të mbijetuarve larg skemave rigoroze ose imponuese. E marrë në tërësi, paketa e mjeteve të vetëvlerësimit do të jetë një mjet efektiv për organizatat që ndihmojnë dhe mbrojnë të mbijetuarit e dhunës seksuale të lidhur me konfliktin.

Esther Marina Gallego Zapata
Koordinatorë Kombëtare
RUTA PACÍFICA DE LAS MUJERES COLOMBIANA

Organizatrat që punojnë me të mbijetuarit në Republikën e Afrikës Qendrore duke pilotuar paketën e mjeteve në Bangui në janar 2024.

1. ETIKA DHE PRAKTIKAT MË TË MIRA PËR TË PUNUAR ME TË MBIJETUARIT

Hyrje

Në vitin 2019, Këshilli i Sigurimit i OKB-së miratoi një rezolutë historike që pohon, për herë të parë, se një qasje me fokus te të mbijetuarit ndaj dhunës seksuale në lidhje me konfliktet duhet të drejtojë çdo aspekt të reagimit të shteteve të prekura dhe komunitetit ndërkombëtar ndaj: Rezoluta e Këshillit të Sigurimit të OKB-së 2467 (UNSCR 2467). Kjo rezolutë iu përgjigj thirrjeve që grupet e të mbijetuarve kishin bërë për shumë vite për t'u përfshirë në mënyrë domethënëse në konceptimin, zhvillimin, formimin dhe zbatimin e punës për ta, të shprehur përmes parimit "asgjë për ne, pa ne".

Në praktikë, organizatat që punojnë me të mbijetuarit mund të zbatojnë një qasje me fokus te të mbijetuarit duke u përqendruar në fuqizimin e të mbijetuarve përmes krijimit të një mjedisi që mbështet shërimin e tyre. Në qendër të kësaj është të kuptuarit se, megjithëse rruga drejt së vërtetës, drejtësisë, dëmshpërblimit dhe shërimit është e gjatë—dhe nuk është kurrë e garantuar që organizatat që mbështesin të mbijetuarit do të jenë në gjendje t'i ndihmojnë ata të realizojnë plotësisht qëllimet e tyre—një qasje për të punuar me të mbijetuarit që rikthen lirinë e tyre të veprimit, ndërton qëndrueshmërinë e tyre dhe mundëson që përvoja e tyre në të dhënat historike të mund të ketë një efekt transformues.

Zbatimi i një qasjeje me fokus te të mbijetuarit kërkon sa vijon:

1. Pranimin se të mbijetuarit nuk janë një grup apo kategori e vetme homogjene njerëzish
2. Dëgjimin e të mbijetuarve për të vlerësuar nevojat e tyre individuale dhe për të promovuar të drejtat dhe interesat e tyre më të mira
3. Zbatimin e një [qasjeje të ndjeshme ndaj gjinisë](#)
4. Pranimin se zgjedhjet individuale të informuara të të mbijetuarve duhet të jenë shtytësit kryesorë të së vërtetës, drejtësisë, dëmshpërblimit dhe nismave shëruese
5. Sigurimin që informacioni dhe masat mbrojtëse janë lehtësisht të arritshme nga të mbijetuarit dhe të thjeshta për t'u kuptuar
6. Shmangien e rritjes së pritshmërive që nuk mund të përmbushen

Qasja me fokus te të mbijetuarit mbështetet nga parimet "Mos bëj dëm": siguria, konfidencialiteti, respekti dhe mosdiskriminimi. Çdo organizatë që punon me të mbijetuarit ka një përgjegjësi për të mbështetur këto parime – një përgjegjësi që nuk mund të kapërcehet nga argumenti se "qëllimet justifikojnë mjetet". Në praktikë, kjo do të thotë që organizatat që punojnë me të mbijetuarit duhet të sigurojnë që përpjekjet

PARIMET MOS BËJ DËM

SIGURIA. Është thelbësore të garantohet siguria e të mbijetuarit dhe familjes së tyre në çdo kohë, duke përfshirë fëmijët e tyre dhe njerëzit që i kanë ndihmuar ata.

KONFIDENCIALITETI. Respektoni konfidencialitetin e të mbijetuarve (dhe familjeve të tyre) në çdo kohë duke mos i dhënë asnjë informacion, në çdo kohë, asnjë pale, pa pëlqimin e informuar të personit në fjalë. Siguroni besimin dhe fuqizimin e të mbijetuarit.

RESPEKTI. Të gjitha veprimet ose vendimet duhet të kryhen duke respektuar zgjedhjet, dëshirat, të drejtat dhe dinjitetin e të mbijetuarit.

MOSDISKRIMINIMI. Të mbijetuarit duhet të marrin trajtim të barabartë dhe të drejtë, pavarësisht nga mosha, orientimi seksual, identiteti gjinor, karakteristikat gjinore, raca, statusi martesor ose ndonjë veçori tjetër.

NDERSHMËRIA. Për t'u siguruar që ata të marrin vendimet më të mira për veten e tyre, të mbijetuarit duhet të jenë plotësisht të informuar për shërbimet në të cilat kanë akses dhe për të gjitha rreziqet dhe përfitimet e pjesëmarrjes.

e tyre për të arritur një qëllim ose rezultat specifik të mos dëmtojnë agjencinë, dinjitetin ose fuqizimin e të mbijetuarve në çdo fazë të procesit –edhe nëse organizata beson se është në interesin e saj më të mirë ose do t'i shërbejë një qëllimi më të madh për familjen, komunitetin ose kombin e tyre. Sipas parimeve "Mos bëj dëm", zbatimi i një qasjeje me fokus te të mbijetuarit kërkon që stafi në çdo nivel të një organizate të njohë paragjykimet e veta dhe të marrë në pyetje kudo që ata, si ofrues të shërbimeve, kanë pikëpamje që janë të papajtueshme me parimet e mosdiskriminimit dhe respektit.

PYETJE VLERËSIMI PËR ORGANIZATAT QË ATO DUHET TË PARASHTROJNË

Rreth kontekstit të tyre:

■ Kush ka përjetuar dhunë seksuale në komunitetin tonë?

- Si ka ndikuar ndryshe dhuna seksuale në popullatat e komunitetit tonë – gratë, burrat, fëmijët, personat **LGBTQI+**, personat me aftësi të kufizuara, popullatën indigjene, të paraburgosurit, fëmijët e lindur nga dhuna seksuale, anëtarët e familjes etj.?

■ Cilat burime informacioni në lidhje me një qasje holistike ndaj drejtësisë dhe llogaridhënies ekzistojnë dhe janë të disponueshme për të mbijetuarit në komunitetin tonë?

- A ka ndonjë informacion ose burim shtesë që do të ishte i dobishëm për ta për të pasur akses në mënyrë që të formojnë prioritetet e tyre dhe të parashikojnë qëllimet e tyre?

■ Me çfarë rreziqesh përballen të mbijetuarit kur ata vijnë për të punuar me ne – qofshin ato fizike, mendore, sociale apo ekonomike?

- Si ndryshojnë këto rreziqe për popullata të ndryshme?

■ Si shihen të mbijetuarit e DhSLK-së në komunitetin tonë?

- A janë ata të stigmatizuar apo përballen me forma të caktuara paragjykimi?
- A përballen disa popullata me forma të ndryshme stigme apo paragjykimesh?

■ Me çfarë lloj presionesh mund të përballen të mbijetuarit – qofshin ato të brendshme apo të jashtme të komunitetit – kur zgjedhin të punojnë ose të MOS punojnë me ne?

- Nëse konflikti është i vazhdueshëm, si ndikon ai në presionet që ushtrohen ndaj të mbijetuarve për të punuar me ne ose jo?

■ A janë zhgënjyer apo dëmtuar në ndonjë mënyrë të mbijetuarit duke marrë pjesë në programe të ngjashme në të kaluarën?

■ Me çfarë rreziqesh përballen të mbijetuarit dhe mbrojtja e informacionit të tyre?

■ Cilët janë aktorët e tjerë që punojnë me të mbijetuarit në këtë kontekst?

- Çfarë lloj programesh ofrojnë dhe cilave komunitete u shërbejnë?
- Çfarë lloj programesh ofrojnë dhe cilat komunitete janë lënë jashtë programimit ekzistues?

■ A ka tradita ekzistuese, forma të trashëgimisë kulturore ose pika shoqërore krenarie që mund të informojnë programin tonë?

Për veten e tyre:

A kemi kryer ne kohët e fundit një vlerësim të nevojave për të mbijetuarit që synojmë të mbështesim për të siguruar që ne kemi një kuptim të qartë të nevojave, sfidave dhe prioriteteve të tyre?

- A i kemi ndarë ne nevojat, sfidat dhe prioritetet e popullatave të ndryshme bazuar në seksin, gjininë, moshën, prejardhjen arsimore, "klasën", llojet e krimeve/shkeljeve, të zhvendosurve/të pazhvendosurve, grupeve etnike dhe të tjera si përkatësia rurale-urbane dhe aftësia e kufizuar?
- A i kemi marrë parasysh nevojat e fëmijëve të lindur nga DhSLK-ja?

Cilat janë qëllimet e punës sonë?

- Cilat janë motivet themelore që udhëheqin përpjekjet tona?
- A janë informuar shprehimisht këto synime nga të mbijetuarit?

Si do të sigurojmë që të mbijetuarit të kenë një rol në konceptimin, zhvillimin, formësimin dhe zbatimin e punës sonë për ta dhe me ta?

- Çfarë sistemesh ekzistojnë për ta lehtësuar këtë?

A e kemi kapacitetin për të ruajtur në mënyrë të sigurt informacionin konfidencial që të mbijetuarit mund të ndajnë me ne?

Çfarë strategjish kemi ne për të vlerësuar dhe për të zbutur çdo rrezik me të cilin mund të përballen të mbijetuarit gjatë punës me ne?

- A reflektojnë këto strategji që popullata të ndryshme mund të përballen me rreziqe të ndryshme gjatë punës me ne?

Çfarë strategjish kemi ne për të vlerësuar dhe për të zbutur çdo rrezik me të cilin mund të përballen organizata jonë kur punon me popullatat e të mbijetuarve?

A kanë të mbijetuarit e angazhuar në programin tonë një kuptim të qartë të rreziqeve dhe përfitimeve të mundshme?

Në çfarë mënyrash programi ynë i fuqizon të mbijetuarit që ne arrijmë? Si po e praktikojmë në mënyrë aktive mosdiskriminimin në qasjen tonë?

Çfarë hapash kemi marrë për të siguruar që shërbimet tona të jenë të aksesueshme për individët nga grupet e marginalizuara?

- Nëse programet tona nuk po arrijnë grupe të caktuara të të mbijetuarve, cilat janë pengesat që na ndalojnë ta bëjmë këtë?

A kanë anëtarët e stafit ekspertizën dhe përvojën e duhur për të ofruar programet tona në përputhje me praktikat më të mira? Nëse jo, a kemi ne një strategji rekrutimi që do të na mundësojë të adresojmë këto boshllëqe?

Çfarë lloj trajnimi kanë marrë anëtarët e stafit tonë për të siguruar që puna e tyre të mishërojë parimet "Mos bëj dëm"? A janë të disponueshme burimet e shëndetit mendor dhe psikosocial për anëtarët e stafit tonë që do të punojnë rregullisht me të mbijetuarit?

Si mund t'i menaxhojmë me përgjegjësi pritshmëritë e të mbijetuarve me të cilët punojmë dhe të sigurohemi që ato të jenë realiste?

Çfarë duhet të përfshijmë në kërkesat tona për financim, planet e zbatimit, politikat organizative, procedurat standarde të funksionimit etj. për t'u siguruar që kemi kapacitet afatgjatë dhe të jemi të përqendruar te të mbijetuarit?

- A jemi të pajisur për t'iu përgjigjur kërkesave që mund të marrim nga të mbijetuarit në të ardhmen (p.sh., në lidhje me rishikimin e pëlqimit të tyre për të përdorur informacionin e tyre si pjesë e një programi)?

Si mund të sigurohemi që të mbijetuarit e përfshirë në programin tonë të jenë pjesëmarrës të gatshëm dhe të mos u ushtrohet presion për t'u angazhuar me ne?

- A kemi ne një proces të qartë nëse një i mbijetuar vendos se nuk dëshiron të angazhohet më në programin tonë? Cilat janë veprimet që duhet të ndërmarrim në këtë rast?

Si do të mbajmë kontakte afatgjata me të mbijetuarit në komunitetin tonë për t'i mbajtur ata të informuar rreth programit tonë?

- Cilat forma të komunikimit janë më të përshtatshmet për t'i arritur ata (duke marrë parasysh gjuhët, nivelet e shkrim-leximit dhe aksesin në teknologji)?
- A jemi të pajisur për të kontaktuar të mbijetuarit në dritën e ndryshimit të rrethanave të sigurisë ose nëse ka një shkelje të sigurisë?

Për të mbijetuarit:

A ka informacion shtesë që dëshironi të dini për t'ju ndihmuar të vendosni nëse do të merrni pjesë në programin tonë?

Sa shpesh dhe në çfarë mënyrash dëshironi të konsultoheni/përfshihenit në programin tonë?

A mendoni se i kuptoni qartë rreziqet dhe përfitimet e mundshme të pjesëmarrjes në programin tonë?

Çfarë informacioni ju pëlqen të ndani dhe për çfarë qëllimesh (jepni një sërë opsionesh dhe përdorimesh të mundshme)?

A keni marrë pjesë në ndonjë program të ngjashëm në të kaluarën?

- Si ishte përvoja juaj?
- Çfarë shkoi mirë?
- Çfarë mund të ishte përmirësuar?

Me cilat pengesa jeni përballur më parë në aksesin në mbështetje?

A keni ndonjë shqetësim në lidhje me aftësinë tuaj për të marrë pjesë në programin tonë?

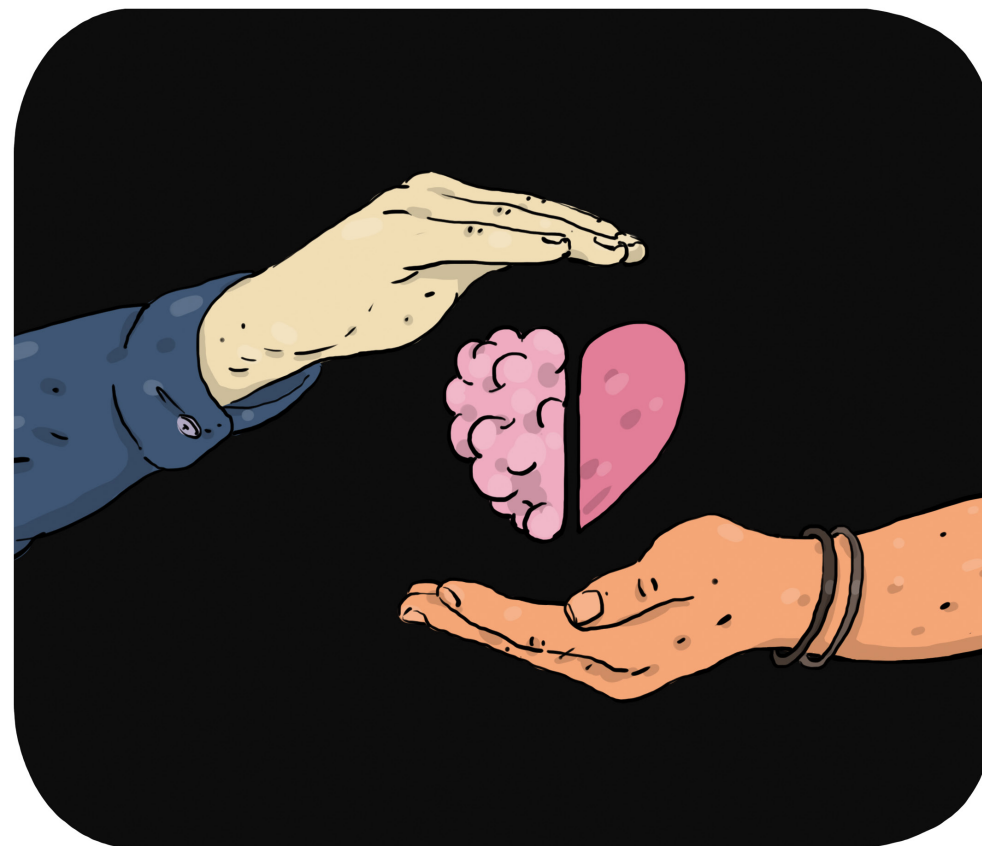
Lexim i mëtejshëm

Burimet dhe leximet e mëtejshme në lidhje me etikën dhe praktikën më të mira për të punuar me të mbijetuarit, duke përfshirë një [shembull vlerësimi të rrezikut dhe listën e kontrollit për mbledhjen e pëlqimit të informuar](#), ato mund të gjenden në seksionin [Lexim i mëtejshëm të paketës së mjeteve](#).

2. SHËRBIMET MBËSHTETËSE HOLISTIKE

Hyrje

Ndikimi shkatërrues i DhSLK-së shpesh i lë të mbijetuarit në nevojë për një sërë shërbimesh mbështetëse, duke përfshirë kujdesin shëndetësor (duke përfshirë shërbimet gjithëpërfshirëse të shëndetit seksual dhe riprodhues); shëndetin mendor dhe mbështetjen psikosociale; asistencën ligjore, mundësitë arsimore, ekonomike dhe

riintegrimi; dhe mbështetjen për jetesën. Fëmijët e lindur nga dhuna seksuale mund të kenë gjithashtu nevoja që lidhen me stigmën e lindjes së tyre dhe izolimin e mundshëm nga familja dhe komuniteti, si dhe statusin e tyre ligjor dhe aftësinë për të patur akses në shërbime që varen nga statusi i tyre, duke përfshirë kujdesin shëndetësor dhe arsimin.

Të mbijetuarit që përballen me trauma fizike dhe emocionale, kërcënime për sigurinë e tyre, humbje të strehimit dhe stigmë nga komunitetet e tyre shpesh përballen me nevojat më themelore fiziologjike dhe të sigurisë. Trajtimi i këtyre nevojave të menjëhershme, duke përfshirë nevojën për kujdes mjekësor, ushqim, veshje dhe strehim, është thelbësor për të minimizuar shqetësimin dhe për të zvogëluar rrezikun për të mbijetuarit, duke përfshirë vetëvrasjen dhe sjelljen e rrezikshme.

Me mbështetje për të përmbushur nevojat e tyre fiziologjike dhe të sigurisë, të mbijetuarit mund ta zhvendosin gradualisht fokusin e tyre drejt mirëqenies emocionale, lidhjeve sociale dhe njohjes së dëmeve të kryera kundër tyre duke kërkuar drejtësi, llogaridhënie dhe tregimin e së vërtetës. Kjo ndodh shpesh kur shërbimet e mbështetjes psikosociale bëhen thelbësore, pasi të mbijetuarit po kalojnë në tranzicion për të integruar ndjenjën e tyre për veten pas përvojave të tyre traumatike.

OShC-të kanë një rol kyç për të luajtur në plotësimin e nevojave të të mbijetuarve, ose duke ofruar drejtpërdrejt shërbime mbështetëse gjithëpërfshirëse (nëse kanë kapacitetin për ta bërë këtë) ose duke i referuar dhe shoqëruar të mbijetuarit te ofruesit e shërbimeve të palëve të treta. Organizatat nuk duhet të supozojnë se të mbijetuarit e dinë se si të kenë akses ose kanë tashmë akses në mbështetjen që u nevojitet kur fillojnë të punojnë me një të mbijetuar. Në vend të kësaj, ata duhet të sigurojnë se janë të përgatitur për t'u ofruar të mbijetuarve informacionin e nevojshëm për të pasur akses në forma të tjera mbështetjeje. Së paku, kjo do të thotë që organizatat duhet të bëjnë sa më poshtë:

- Të mbajnë një listë të shërbimeve mbështetëse të disponueshme, duke përfshirë cilësinë dhe mangësitë e tyre
- Të kuptojnë se si t'i referojnë të mbijetuarit në shërbime dhe të shpjegojnë kufizimet në mbështetjen e disponueshme
- Të sigurojnë që organizatat e tjera të kuptojnë mbështetjen që ofron organizata e tyre

Është e rëndësishme që OShC-të që ofrojnë shërbime të tilla si mbështetja e shëndetit mendor dhe psikosocial ose mbështetja e jetesës, ndërkohë që ndërmarrin dokumentimin për qëllime të tregimit të së vërtetës dhe drejtësisë, të jenë të vetëdijshme për rrezikun që palët e interesuara ligjore mund të vënë në dyshim motivet dhe besueshmërinë e të mbijetuarve dhe/ose organizatës nëse ata perceptojnë se të mbijetuarit janë duke u nxitur të japin një deklaratë ose të bëjnë pretendime në mënyrë që të marrin mbështetje. Organizatat duhet ta shmangin këtë rrezik duke identifikuar rrugë të përshtatshme referimi në mënyrë që të mbijetuarit të mund të marrin mbështetje nga ofruesit e tjerë të shërbimeve. Në kontekstet kur kjo nuk është e mundur, për shkak të mungesës së rrugëve të disponueshme të referimit ose një granti që përcakton se organizata duhet të ofrojë shërbime mbështetëse si dhe të ndërmarrë dokumentimin, organizatat duhet të sigurojnë që dizajni i shërbimeve të tyre të mos nënkuptojë, në mënyrë të qartë ose të nënkuptuar, që të mbijetuarit duhet të japin një deklaratë në mënyrë që të kenë akses në mbështetje.

Organizatat që konsiderojnë ofrimin e shërbimeve të shëndetit mendor dhe mbështetjes psikosociale, ndërkohë që ndërmarrin dokumentimin për qëllime të vërteta dhe të lidhura me drejtësinë, duhet të kryejnë një analizë të plotë të rreziqeve dhe përfitimeve të përfshira në ofrimin e këtyre shërbimeve duke përdorur mjetin e analizës "Përparësitë, dobësitë, mundësitë dhe kërcënimet"

PYETJE VLERËSIMI PËR ORGANIZATAT QË ATO DUHET TË PARASHTROJNË

Rreth kontekstit të tyre:

A janë funksionale shërbimet publike në sektorët e shëndetësisë, gjyqësorisë dhe arsimit?

- Nëse po, në cilat shërbime publike mund të kenë akses të mbijetuarit për mbështetje?

Cilat shërbime të specializuara mbështetëse (mjekësore, psikosociale, ligjore, të shëndetit riprodhues, të jetesës, arsimore, fetare, shpirtërore, kulturore, profesionale, të abuzimit me substancat dhe të varësisë, dhe shërbime mbrojtëse, duke përfshirë qendrat e strehimit për viktimat e dhunës me bazë gjinore, në të cilat të mbijetuarit mund të kenë akses me familjet e tyre) janë të disponueshme për të mbijetuarit?

- A ka ndonjë shërbim që ofron mbështetje në mënyrë specifike për popullatën e mbijetuar që përballet me pengesa shtesë për të patur akses te shërbimet?

Nga shërbimet mbështetëse që janë të disponueshme, a janë ato të aksesueshme për të gjithë të mbijetuarit në kontekstin ku po punojmë apo janë të përqendruara në një vendndodhje specifike gjeografike?

- Kush i ofron këto shërbime? A ka pasur personeli kontrollet e duhura të formimit për t'u siguruar që ata janë të sigurt për të punuar me popullatën e mbijetuar?
- A ka marrë personeli trajnim të mjaftueshëm për të përmbushur nevojat e të mbijetuarve dhe për t'u siguruar që ata po veprojnë sipas parimeve "Mos bëj dëm"? A ka gjasa që të mbijetuarit të përballen me ndonjë rrezik fizik ose digjital në përpjekjen për të patur akses në këto shërbime (p.sh. rrezik fizik gjatë udhëtimit për të marrë shërbime, zbulimi i identitetit të tyre ose hakerimi i informacionit të tyre)?
 - A ka pengesa të tjera që i ndalojnë të mbijetuarit të kenë akses në këto shërbime?

- A ka ndonjë organizatë që ofron shoqërim për të mbështetur të mbijetuarit që të kenë akses në këto shërbime?
- A ka ndonjë kërkesë kualifikimi që duhet të plotësojnë të mbijetuarit për të marrë shërbime mbështetëse?
- A varet aftësia e një të mbijetuarit për të marrë shërbime nga pjesëmarrja e tyre në ndonjë program tjetër?
- A ofrohen shërbimet në gjuhët që flasin të mbijetuarit? Nëse jo, a është i disponueshëm përkthimi?
- A janë në gjendje të mbijetuarit të zgjedhin të marrin shërbime nga një person i gjinisë së tyre të preferuar?
- A janë këto shërbime mbështetëse të disponueshme për fëmijët e lindur si rezultat i DhSLK-së?

Çfarë lloj pengesash të tjera mund të hasin të mbijetuarit në përpjekjen për të pasur akses në shërbime (p.sh. gjuha, kostoja, aksesit për aftësinë e kufizuar, transporti, përgjegjësitë e kujdesit, leja nga një kujdestar etj.)?

Cilat janë qëndrimet ndaj aksesit në kujdesin profesional në komunitetin tonë? A ka stigmë rreth kërkimit, për shembull, të shërbimeve të shëndetit mendor?

Për veten e tyre:

Kush janë përfituesit tanë të synuar?

Cilat janë shërbimet më të mira që ne ofrojmë drejtpërdrejt?

- Nëse po ofrojmë shërbime mbështetëse (mbështetje për shëndetin mendor dhe psikosocial, mbështetje për jetesë etj.) dhe shërbime të tregimit të së vërtetës dhe drejtësisë (dokumentimi etj.), a e kemi vlerësuar ne plotësisht rrezikun për ta bërë këtë? Çfarë masash do të sigurojmë që të kemi shmangur rrezikun e presionit të panevojshëm mbi të mbijetuarit për të marrë deklaratat e tyre për të përfituar ndihmë?
 - A ua kemi komunikuar qartë të mbijetuarve rreziqet e përfshirjes në shërbimet tona?

Cilat shërbime kanë kapacitetet për të ofruar më mirë ofruesit e tjerë?

Si i referojmë të mbijetuarit te ofruesit e mbështetjes jashtë organizatës/shoqatës sonë?

- A kemi një hartë apo rrugë referimi të ofruesve të shërbimeve në zonën tonë?
 - A i kemi marrë parasysh nevojat e popullatave të ndryshme të të mbijetuarve kur përpilojmë një hartë ose rrugë referimi te këta ofrues shërbimesh?
- A kemi një sistem të menaxhimit të rasteve? Nëse jo, a kemi një anëtar të caktuar të stafit që mund të ndjekë referimet?
- Kush është përgjegjës për ruajtjen dhe përditësimin e këtij informacioni? Sa shpesh përditësohet ai?
- Kur identifikojmë mangësitë në rrugët e referimit, si komunikohen ato?

A kemi sisteme të përcaktuara për të vlerësuar cilësinë e ofruesve të mbështetjes jashtë organizatës/shoqatës sonë?

- Sa rregullisht bëjmë një vlerësim të cilësisë së mbështetjes që marrin të mbijetuarit?

A janë organizatat e tjera në dijeni për shërbimet që ne ofrojmë?

- Si mund të rrisim ndërgjegjësimin për programet që ne ofrojmë?
- A na besojnë ne organizatat e tjera?

Si janë krijuar shërbimet tona për të llogaritur nevojat e të mbijetuarve dhe kërkesat e aksesit?

- A mund të zbatojmë shërbime të lëvizshme për të arritur tek ata që nuk mund të na kontaktojnë?

A ka mundësi që ne të mbështesim krijimin e ndjenjës së komunitetit midis shërbimeve që mbështesim?

- Si mund ta lehtësojmë ne këtë?
- A na beson ne komuniteti? Nëse jo, si mund të ndërtojmë besimin?

Si mund t'i inkurajojmë të mbijetuarit të kenë një ndjesi kontrolli mbi pjesëmarrjen e tyre në këto programe?

A po kontribuojnë programet tona në një ndërgjegjësim më të madh për DhSLK-në brenda komunitetit tonë?

- A e fuqizojnë programet tona komunitetin tonë për të marrë një rol udhëheqës në trajtimin e DhSLK-së?

Për të mbijetuarit:

A janë anëtarët e komunitetit tuaj të sensibilizuar në mënyrë të mjaftueshme për nevojat e të mbijetuarve?

Cilat lloje të shërbimeve janë më kritike për ju/ do të ishit të interesuar të merrnit?

- A ju ka ndaluar ndonjë pengesë të kishit akses në këto shërbime më parë?

Si mësuat për shërbimet e disponueshme në të kaluarën?

A mendoni se keni informacion të mjaftueshëm për shërbimet në dispozicion?

A ka shërbime të tjera që do të dëshironit të ishin të disponueshme, por nuk keni pasur mundësi t'i përdorni ato?

A kanë qenë ofruesit e shërbimeve profesionistë, komunikues dhe të përgjegjshëm ndaj nevojave tuaja?

- A ishit i kënaqur me shërbimet që keni marrë? Nëse jo, pse?

Çfarë ndryshimesh kanë sjellë në jetën tuaj shërbimet që keni marrë?

A mund të reflektoni mbi këto ndryshime në nivel individual, shoqëror dhe familjar?

Çfarë roli po luajnë tashmë të mbijetuarit ose rrjetet e të mbijetuarve në ofrimin e shërbimeve në kontekstin tuaj?

- Si dëshironi të merrni pjesë në ofrimin e shërbimeve mbështetëse holistike?

A u përfshinë të mbijetuarit në kontaktet me ju ose duke ju mirëpritur për shërbimet?

- Nëse jo, a do t'ju kishte inkurajuar kjo të merrni pjesë në shërbim?

A kanë qenë të disponueshme shërbimet për fëmijët tuaj ose të tjerët në familjen tuaj të prekur nga DhSLK-ja?

- Nëse jo, cilat kanë qenë pengesat?

A ka ndonjë traditë brenda komunitetit tuaj që mund të krijojë mundësi për të siguruar ose promovuar aksesin në përkujdesje?

Lexim i mëtejshëm

Burimet dhe leximet e mëtejshme në lidhje me shërbimet mbështetëse holistike, duke përfshirë një shembull diagrami sekuencial për ndërtimin dhe mirëmbajtjen e rrugëve të referimit, dhe një përmbledhje të formave të ndryshme të shëndetit mendor dhe mbështetjes psikosociale që ekzistojnë, mund të gjenden në seksionin Lexim i mëtejshëm i paketës së mjeteve.

3. TREGIMI I SË VËRTETËS DHE DOKUMENTIMI

Hyrje

Vendimi për të marrë pjesë në një nismë dokumentimi mund të jetë një pikënisje vendimtare në rrugën e një të mbijetuarit për të kërkuar njohje, shërim dhe drejtësi. Ka shumë arsye që një i mbijetuar mund të zgjedhë të marrë pjesë. Në disa raste, mundësia për të treguar historinë e tyre mund të ofrojë një ndjenjë lehtësimi dhe solidariteti me të tjerët që kanë përjetuar shkelje të ngjashme. Në raste të tjera, të mbijetuarit mund të motivohen për të

kontribuar në krijimin e të dhënave historike që janë jetike për nismat e tregimit të së vërtetës, proceset e pajtimit dhe përpjekjet e drejtësisë tranzicionale, të cilat në një plan më afatgjatë mund t'i ndihmojnë shoqëritë e tyre të pajtohen me të kaluarën e tyre duke nxitur shërimin dhe mirëkuptimin. Disa të mbijetuar mund të zgjedhin gjithashtu të dokumentojnë përvojat e tyre në mënyrë që të kërkojnë llogaridhënie përmes rrugëve ligjore.

Hapi i parë për një organizatë që planifikon të mbledhë informacion nga të mbijetuarit është të identifikojë objektivat e saj për ndërmarrjen e dokumentimit. Kjo është e nevojshme për të informuar llojin e dokumentimit që do të kryhet dhe për të mbështetur të mbijetuarit që të marrin vendime të informuara në lidhje me pjesëmarrjen e tyre duke ofruar informacion të qartë dhe realist në lidhje me përdorimin e mundshëm të dëshmisë së tyre.

Përpara se të kryejë ndonjë intervistë me të mbijetuarit, një organizatë duhet të rishikojë sistemet e saj të menaxhimit të informacionit për të siguruar që çdo deklaratë ose raport që planifikon të mbledhë mund të ruhet në mënyrë të sigurt dhe të ruajë konfidencialitetin e të mbijetuarve. Organizata duhet të sigurojë që stafi të ketë marrë trajnimin e nevojshëm për të dokumentuar në përputhje me standardet minimale të kërkuara për të ndërmarrë

punën e tyre në mënyrë të sigurt, etike dhe efektive. Për më tepër, kudo që organizatat planifikojnë të ndërmarrin dokumentimin me qëllim të mbledhjes së provave për përdorim në procedurat ligjore, stafi duhet të ketë ekspertizën e nevojshme për të mbledhur informacion që plotëson standardet përkatëse të provave.

Është e rëndësishme që organizatat të përmbahen nga ndërmarrja e dokumentimit pa konfirmuar më parë se një i mbijetuar nuk e ka dokumentuar tashmë rastin e tij diku tjetër dhe/ose ka folur në raport me një gazetar për rastin e vet, rast në të cilin organizatat duhet të shqyrtojnë me kujdes nëse duhet të ndërmarrin dokumentimin dhe të ecin përpara dhe ta bëjnë këtë vetëm nëse janë të bindur se po i shtojnë vlerë duke ndërmarrë dokumentim shtesë. Për shembull, një rast që është dokumentuar ligjërisht mund të forcohet potencialisht nga dokumentimi mjeko-ligjor i ndërmarrë nga një specialist klinike i trajnuar. Megjithatë, në shumicën e rasteve, rreziqet tejkalojnë përfitimet e dokumentimit të dyfishtë.

Organizatat që konsiderojnë fillimin e një nisme dokumentimi duhet të marrin në konsideratë kryerjen e një analize të plotë të qëllimeve, rreziqeve dhe përfitimeve—dhe gatishmërisë së tyre për ta bërë këtë—duke përdorur [analizën "Përparësitë, Dobësitë, Mundësitë dhe Kërcënimet"](#).

Kush mund të marrë përsipër dokumentimin dhe për çfarë qëllimi?

Organizatat joqeveritare dhe OShC-të

- Për të dokumentuar dhunën seksuale si krime sipas ligjit ndërkombëtar për ndjekje penale kombëtare ose ndërkombëtare ose për të ruajtur provat për ndjekjet penale të ardhshme
- Si përfaqësues të viktimave dhe palëve civile që përfaqësojnë viktimat para gjykatave vendase, ndërkombëtare dhe hibride
- Për të mbledhur prova të dhunës seksuale për qëllime të kërkesave për dëmshpërblim civil
- Për të mbledhur prova të dhunës seksuale për proceset gjyqësore dhe përkrahjen e të drejtave të njeriut
- Për të dokumentuar dhunën seksuale për komisionet hetimore, të vërtetimit dhe mekanizmave të tjera faktmbledhëse
- Për të dokumentuar ndikimin dhe dëmin për pretendimet e dëmshpërblimeve administrative
- Për të mbledhur informacion për dhunën seksuale për përkrahje
- Për të kontribuar në hulumtimin e dhunës seksuale për të përmirësuar të kuptuarit e prevalencës, modeleve dhe ndikimit

Protokolli Ndërkombëtar për Dokumentimin dhe Hetimin e Dhunës Seksuale në Konflikt

Profesionistë klinikë (mjekë dhe profesionistë të shëndetit mendor)

- Për të ndërmarrë dokumentimin mjeko-ligjor, një proces ku specialistët e klinikave të trajnuar kryejnë një intervistë të detajuar klinike të një të mbijetuarit të torturës dhe/ose dhunës seksuale dhe ekzaminojnë të gjitha shenjat dhe pasojat (një term klinik që i referohet efekteve afatgjata të një përvoje, ngjarjeje të vështirë, ose lëndim që prek një person shumë kohë pasi ka ndodhur ngjarja ose lëndimi) të abuzimit fizik dhe psikologjik. Intervista klinike mbulon historikun mjekësor si dhe pyetjet në lidhje me shëndetin fizik dhe mendor para dhe pas torturës. Përveç dëgjimit teksta i mbijetuarit tregon historinë e tij të torturës ose përvojës së dhunës seksuale, mjeku kryen ekzaminimin mjeko-ligjor për të lidhur historinë me dëshmitë e shenjave fizike dhe psikologjike dhe pasojave që ata shohin dhe dëgjojnë, fotografimin e plagëve përkatëse ose kushteve të tjera fizike për t'u përfshirë në raport. Procesi i intervistimit, ekzaminimit, fotografimit dhe më pas shkrimit të raportit zgjat disa orë.

Autoritetet Kombëtare

- Për hetuesit e policisë dhe prokurorët që të hetojnë rastet e DhSLK-së
- Si magjistratë hetues
- Për prokurorët dhe avokatët që të formojnë strategjitë dhe argumentet e tyre ligjore për të ndjekur penalisht krimet e dhunës seksuale
- Për gjyqtarët që gjykojnë çështjet e DhSLK-së
- Për të dokumentuar dhunën seksuale si krime ose shkelje të së drejtës ndërkombëtare për komisionet kombëtare të së vërtetës

Protokolli Ndërkombëtar për Dokumentimin dhe Hetimin e Dhunës Seksuale në Konflikt

Lexim i mëtejshëm

Udhëzimet për mbledhjen dhe përdorimin e informacionit nga të mbijetuarit në përputhje me standardet minimale dhe më të mira mund të gjenden në seksionin Lexim i mëtejshëm i paketës së mjeteve.

PYETJE VLERËSIMI PËR ORGANIZATAT QË ATO DUHET TË PARASHTROJNË

Rreth kontekstit të tyre:

A janë bërë përpjekje për të dokumentuar historitë e të mbijetuarve të shkeljeve të të drejtave të njeriut?

Nëse po:

- A janë përfshirë vazhdimisht të mbijetuarit e DhSLK-së në këto përpjekje?
- Kush kanë qenë dokumentuesit kryesorë?
- A janë udhëhequr përpjekjet nga organizata ndërkombëtare apo nga organizata vendore?
- A kanë qenë përpjekjet e dokumentimit gjithëpërfshirëse, profesionale, me fokus te të mbijetuarit, të informuara për traumat dhe të ndjeshme ndaj gjinisë?
 - Çfarë monitorimi ka pasur për të vlerësuar këtë?
- A përfshiheshin të mbijetuarit e grupmoshave të ndryshme dhe prejardhjeve racore, etnike, gjinore, ekonomike, gjeografike dhe fetare?

Nëse jo:

- Cilat kanë qenë pengesat kryesore për aftësinë e pakicave/grupeve të marginalizuara për të pasur akses në dokumentim?
- A kemi identifikuar ndonjë "pritës" (p.sh., udhëheqës fetarë ose të komunitetit, anëtarë të familjes, organizata të tjera joqeveritare, etj.) që promovojnë ose pengojnë të mbijetuarit të angazhohen në nisma dokumentimi?

A ka/ka pasur mundësi që të mbijetuarit e DhSLK-së të përfshihen në ndonjë proces formal të tregimit të të vërtetës, siç është një komision i së vërtetës, ose nisma informale/komuniteti për të treguar të vërtetën?

Nëse po:

- A u konsultuan në kuptimin e plotë të fjalës të mbijetuarit në hartimin dhe zbatimin e procesit?
- A patën të mbijetuarit e DhSLK-së mundësinë për të dëshmuar/ndarë historitë e tyre me opsionin për të marrë pjesë në mënyrë anonime nëse ata dëshironin ta bënin këtë?
- A ishte procesi gjithëpërfshirës, si për shembull për të mbijetuarit me prejardhje të marginalizuara (p.sh., pakicat etnike, individët LGBTQI+)?
- Si iu komunikuan publikut gjetjet kryesore nga procesi?
- A i morën parasysh rekomandimet nga procesi nevojat dhe prioritetet e të mbijetuarve të DhSLK-së?

Nëse jo:

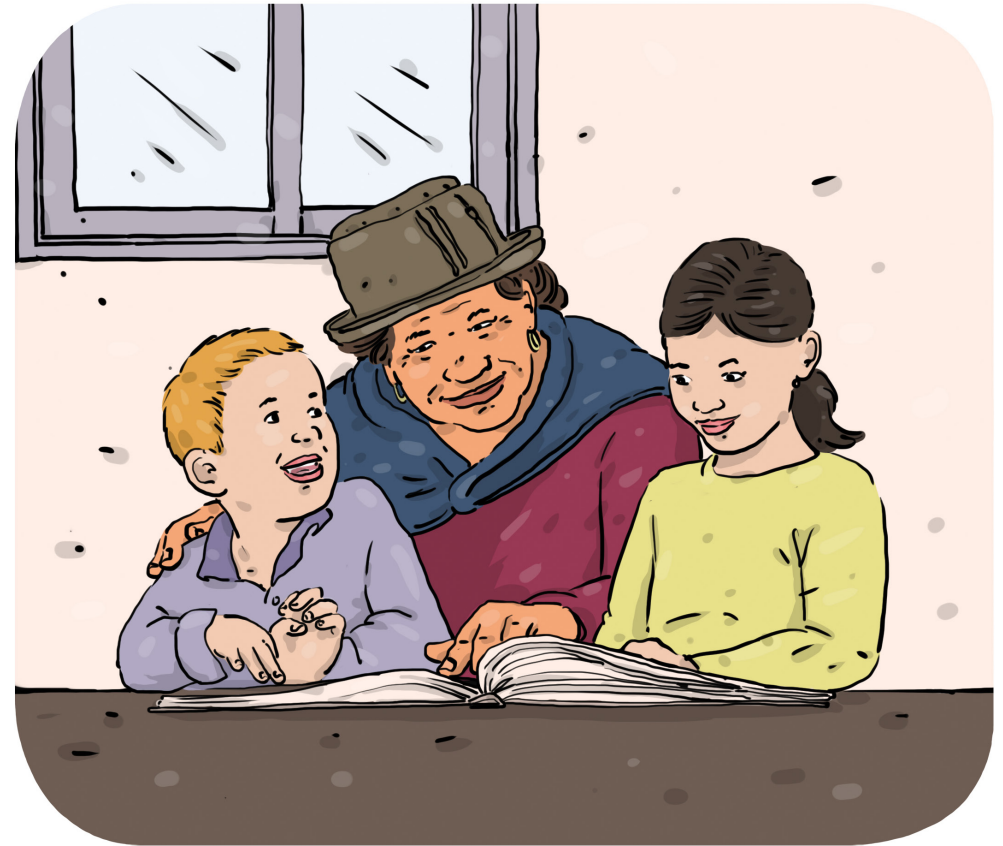
- Cilat kanë qenë pengesat kryesore për zbatimin e një procesi gjithëpërfshirës të treguarit të së vërtetës: mungesa e vetëdijes/kuptimit të qëllimit dhe përfitimeve të pjesëmarrjes në proceset e tregimit të së vërtetës, shqetësimet e sigurisë, mungesa e ndërgjegjësimit/kuptimi i qëllimit të procesit të tregimit të së vërtetës, mungesa e aksesit (për shkak të vendndodhjes së paarrtshme ose kostove që lidhen me udhëtimin), stigma?
 - Si ndryshojnë këto pengesa për popullata të ndryshme të mbijetuarish?
 - A është zbatuar me sukses ndonjë strategji për të kapërcyer këto pengesa?

- Në mungesë të një procesi formal të tregimit të së vërtetës, të udhëhequr nga shteti, a do të ishte e mundur të kishim një proces informal të tregimit të së vërtetës, të udhëhequr nga shoqëria civile?
 - Nëse po, si mund të duket kjo?

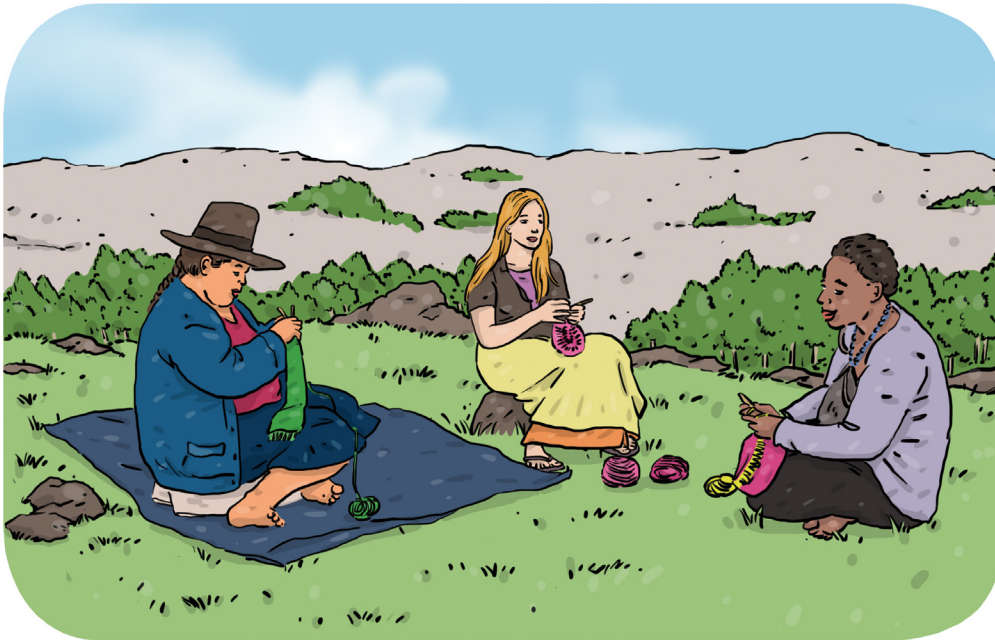
Për veten e tyre:

■ Për organizatat që ndërmarrin dokumentimin:

- Çfarë sistemesh kemi ne që na mundësojnë të mbledhim dhe ruajmë të dhënat në mënyrë të sigurt?
 - A merr personeli trajnime dhe përditësim të rregullt për menaxhimin e të dhënave?
- Për çfarë qëllimesh po e mbledhim dokumentimin?
 - Si e formëson qëllimi i dokumentimit tonë llojin e informacionit që po mbledhim?
- A ka mënyra se si mund të mbledhim informacione të dobishme mbi përvojat e të mbijetuarve të DhSLK-së që nuk do të kërkonin intervista me të mbijetuarit?
 - Si mund të shmangim dublikimin e përpjekjeve të organizatave të tjera që mbledhin dokumentim dhe të sigurohemi se po japim një kontribut pozitiv me punën tonë? A i informojmë qartë të mbijetuarit për rreziqet që lidhen me dhënien e deklaratave të shumta për organizata të ndryshme?
- A kemi staf të mjaftueshëm të kualifikuar për të kryer dokumentimin në mënyrë profesionale dhe në një mënyrë të fokusuar te të mbijetuarit, të informuar për traumat dhe me ndjeshmëri gjinore?
 - A është stafi i vetëdijshëm për standardet minimale për mbledhjen e informacionit nga të mbijetuarit e DhSLK-së, siç përcaktohet në Kodin Global të Sjelljes për Mbledhjen dhe Përdorimin e Informacionit rreth Dhunës Sistemike dhe Seksuale të Lidhur me Konfliktin (Kodi Murad)?
 - A u japim të mbijetuarve mundësinë për të shprehur një preferencë për gjininë e intervistuesit të tyre? A jemi në gjendje të respektojmë preferencat e tyre?
- A ka mënyra që ne të arrijmë tek komunitetet/grupet e të mbijetuarve që përndryshe mund të mos arriheshin nga përpjekjet e dokumentimit për shkak të vendndodhjes së tyre gjeografike, rreziqeve të sigurisë, pengesave gjuhësore ose faktorëve të tjerë?

- A kemi ne strategji mbrojtëse të vendosura për t'u mundësuar komuniteteve/ grupeve të të mbijetuarve që përballen me rreziqe shtesë të përfshihen në punën tonë?
 - A janë përfshirë të mbijetuarit dhe anëtarët e komunitetit në zhvillimin e këtyre strategjive mbrojtëse?
- Çfarë sistemesh kemi ne për të siguruar që po mbrojmë identitetin e të mbijetuarve?
- Çfarë sistemesh kemi ne për t'u siguruar që po u ofrojmë të mbijetuarve informacionin që u nevojitet në mënyrë që të vendosin nëse do të japin pëlqimin e tyre të informuar për të marrë pjesë në nismën tonë të dokumentimit?

- Çfarë hapash po ndërmarrim për të menaxhuar siç duhet pritshmëritë e të mbijetuarve që marrin pjesë në nismën tonë të dokumentimit?
 - A kanë marrë dokumentuesit tanë trajnimin e duhur për të punuar me të mbijetuarit e DhSLK-së?
 - A kemi sisteme të vendosura që na lejojnë të monitorojmë nëse stafi ynë po ndërmerr dokumentimin në mënyrë profesionale, gjithëpërfshirëse dhe në një mënyrë të fokusuar te të mbijetuarit dhe të informuar për traumat?
- Si do ta mbështesim mirëqenien e të mbijetuarve pasi ata të kenë dhënë një deklaratë?
- Si do ta mbështesim mirëqenien e stafit që ndërmerr dokumentimin?
- Si do të mbajmë kontakte të sigurta me të mbijetuarit që intervistojmë në mënyrë që të marrim pëlqimin për përdorimin e ardhshëm të informacionit që ata kanë ndarë?
- Si do t'i mbajmë të informuar të mbijetuarit dhe komunitetet që kanë marrë pjesë në nismën tonë të dokumentimit për çdo përparim që po bëjmë në punën tonë?
- A mund të bëhet ndonjë gjë për të fuqizuar qasjen tonë për të mbijetuarit që arrijmë?
- Si mund t'i zbatojmë mësimet nga nisma jonë e dokumentimit në punën tonë?

■ Ku ka pasur mangësi në proceset ekzistuese të tregimit të së vërtetës?

- A mund të ndihmojmë për të zgjeruar shtrirjen e një procesi ekzistues të tregimit të së vërtetës?
- A ka mënyra në të cilat ne mund të përkrahim një proces më gjithëpërfshirës?
- A mund të hartojmë një qasje që është më e përshtatshme për ata që nuk kanë pasur ende një mundësi për të ndarë historitë e tyre?
- A ka tradita të tregimit brenda komuniteteve që mund të përdoren për t'i lejuar të mbijetuarit të ndihen më rehat ose të zhvillojnë një ndjenjë përgjegjësi për një proces të tregimit të së vërtetës?
- Si mund t'i përparojmë gjetjet ose rekomandimet që kanë dalë nga një proces i të treguarit të së vërtetës dhe të sigurohemi që ato reflektojnë prioritetet dhe nevojat e të mbijetuarve të DhSLK-së?

Për të mbijetuarit:

■ A keni marrë pjesë në ndonjë përpjekje dokumentimi?

Nëse po:

- A jeni intervistuar nga më shumë se një dokumentues/skuadër dokumentuesish?
- A mendonit se dokumentuesit ishin të respektueshëm, të vëmendshëm dhe të qartë në qasjen e tyre?
- A ju është dhënë informacion i qartë në lidhje me përdorimet e mundshme të informacionit që keni ndarë, mundësitë për të dhënë pëlqimin/tërheqjen e pëlqimit tuaj gjatë intervistës dhe informacion se si të kontaktoni me dokumentuesit pas intervistës?
- A keni pasur mundësinë të shprehni një preferencë për gjininë e intervistuesit tuaj? Nëse po, a është respektuar ajo?
- A keni kërkuar dhe/ose keni marrë ndonjë referim për shërbime të tjera nga dokumentuesit?
- A jeni ndier nën presion në ndonjë mënyrë për të marrë pjesë në intervistë, qoftë nga dokumentuesit apo të tjerë?

- A ka ndonjë gjë që mund ta kishte bërë përvojën më të mirë ose më fuqizuese për ju?

Nëse jo:

- A keni pasur mundësinë të dokumentoni historinë tuaj?
- Nëse po, pse zgjodhët të mos merrni pjesë?

■ A keni marrë pjesë në ndonjë proces formal apo joformal të tregimit të së vërtetës?

Nëse po:

- Si ishte përvoja juaj?
- Çfarë ju pëlqeu nga përvoja?
- A ka ndonjë gjë që ju dëshironi të ishte bërë ndryshe?

Nëse jo:

- A do të ishit i interesuar të ndani historinë tuaj si pjesë e një procesi më të gjerë të tregimit të së vërtetës?
- Çfarë kushtesh do të duhej të ishin të vendosura që ju të merrnit pjesë (p.sh., mundësia e ndarjes së informacionit në mënyrë anonime, një mundësi për të marrë pjesë në nivel vendor pa pasur nevojë të udhëtoni në një qytet/rajon tjetër etj.)?

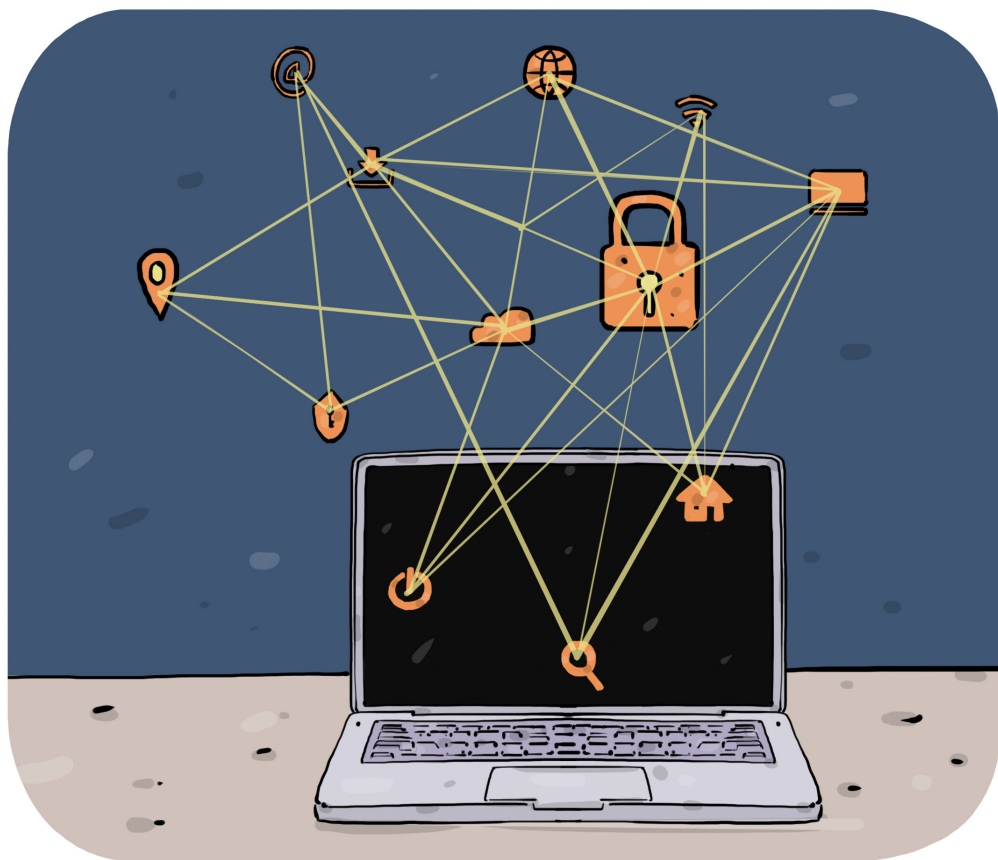
4. DREJTËSIA DHE LLOGARIDHËNIA

Hyrje

Kjo paketë mjetesh përcakton "drejtësinë dhe llogaridhënien" si mënyra të llogaridhënies, rivendosjes dhe gëzimit të plotë të të drejtave të njeriut nga individët që kanë qenë viktime të një krimi. Drejtësia dhe llogaridhënia mund të marrin forma të ndryshme dhe të realizohen përmes mjeteve të ndryshme, duke përfshirë mekanizmat e drejtësisë tranzicionale, si dhe tregimin e së vërtetës, përkujtimin, dëmshpërblimin, mjetet juridike efektive, njohjen ose ndërgjegjësimin e krimeve dhe shkeljeve, proceset zyrtare gjyqësore civile ose penale dhe joformale dhe format tradicionale të drejtësisë.

Drejtësia dhe llogaridhënia është shpesh një koncept i keqkuptuar, i barazuar vetëm me sistemin e drejtësisë penale. Shumë qeveri që janë të fokusuar në përparimin e drejtësisë për DhSLK-në e kanë trajtuar atë kryesisht si një krim që kërkon llogaridhënie ligjore. Ky fokus ka ndihmuar të kontribuojë në përparimin e rëndësishëm që është bërë në hetimin dhe ndjekjen penale të DhSLK-së në dekadat e fundit dhe në rritjen e jurisprudencës mbi këtë çështje. Megjithatë, një numër në rritje provash sugjeron se vetëm llogaridhënia ka kufizime serioze si një pengesë e DhSLK-së dhe bën pak për të trajtuar shkaqet e saj rrënjësore: pabarazitë strukturore gjinore, diskriminimin dhe normat dhe praktikatat e dëmshme. Studiuesit dhe aktivistët kanë identifikuar gjithashtu një sërë mangësish praktike të procedurave të drejtësisë penale ndërkombëtare dhe potencialin e tyre për t'iu përgjigjur në mënyrë të mjaftueshme dëmeve gjinore, me studime që demonstrojnë pakënaqësinë e të mbijetuarve me proceset e drejtësisë penale në lidhje me mjediset e konfliktit dhe jo të konfliktit. Ky grup pune merr parasysh faktin se shumë të mbijetuar ndihen të heshtur, të penguar nga liria dhe të riviktimizuar në procedimet penale.

Rëndësia që të mbijetuarit i kushtojnë që t'i shikojnë të autorët e tyre të vihen përpara përgjegjësisë për krimet e tyre në një gjykatë ose të penalizuar përmes një mekanizmi tjetër formal (p.sh., nëpërmjet sanksioneve) do të ndryshojë nga personi në person dhe konteksti në kontekst. Për disa, një vendim zyrtar mund të përbëjë një njohje të rëndësishme të dëmeve që kanë përjetuar, ndërsa për të tjerët një vendim fajësie mund t'i hapë dyert për shpërblim ose masa të tjera dëmshpërblimi. Pavarësisht nga specifikat, në këto raste, OShC-të mund të luajnë një rol kyç në mbështetjen e të mbijetuarve në kërkimin e tyre për drejtësi dhe llogaridhënie duke i lidhur të mbijetuarit me udhëzimet ligjore, duke i ndihmuar ata të identifikojnë rrugë alternative drejt drejtësisë, duke përkrahur në emër të tyre për protokolle me fokus te të mbijetuarit dhe masat e aksesit si pjesë e gjyqeve, shoqërimin e të mbijetuarve në proceset gjyqësore dhe hartimin e strategjive për të zbutur rreziqet e sigurisë me të cilat mund të përballen si rezultat i pjesëmarrjes në proceset e drejtësisë.

Në përputhje me një qasje me fokus te të mbijetuarit, kjo paketë mjetesh—e marrë në tërësinë e saj—u ofron OShC-ve një kornizë për të reflektuar mbi nevojat e të mbijetuarve në raund, duke pranuar se drejtësia dhe shërimi mund të marrin forma të ndryshme dhe të arrihen përmes nismave të ndryshme. Forma të tjera të drejtësisë dhe llogaridhënies janë eksploruar diku tjetër në paketën e mjeteve; megjithatë, pyetjet dhe burimet në këtë seksion fokusohen kryesisht në mbështetjen e të mbijetuarve për të kërkuar llogaridhënie ligjore dhe drejtësi ndëshkuese.

PYETJE VLERËSIMI PËR ORGANIZATAT QË ATO DUHET TË PARASHTROJNË

Rreth kontekstit të tyre:

Cilat nga shërbimet e mëposhtme që lehtësojnë aksesin në proceset e drejtësisë ekzistojnë në kontekstin tonë: rritja e ndërgjegjësimit për dokumentimin, disponueshmëria e shërbimit ligjor dhe rrugët drejt drejtësisë për të mbijetuarit; dokumentimi mjekoligjor për mbledhjen e provave; shërbimet e shëndetit mendor dhe të mbështetjes psikosociale për të ndihmuar të mbijetuarin të përgatitet për të ndarë historitë e tyre; akses në avokatë të trajnuar në dokumentimin dhe ngritjen e çështjeve për krimet ndërkombëtare dhe shkeljet e të drejtave të njeriut; një kontigjencë thelbësore e grave të përfshira në dokumentimin dhe hetimin e shkeljeve të të drejtave të njeriut, në mënyrë që gratë dhe vajzat të jenë të rehatshme për të folur; mbështetje për mjetet e jetesës; ose transporti për të mbijetuarit ose mbështetje e lëvizshme për të shkuar në zona rurale ose të largëta për të ofruar mbështetje?

- Cilat, nëse ka, janë pengesat që i ndalojnë të mbijetuarit të kenë akses në këto shërbime?

A ka vullnet politik për të ndjekur penalisht krimet e DhSLK-së përmes sistemit të brendshëm gjyqësor?

A ka ligje brenda sistemit ligjor vendas që përcaktojnë qartë dhe kriminalizojnë krimet e DhSLK-së në përputhje me standardet ndërkombëtare?

- Nëse po, cilat janë pikat e forta dhe të dobëta të këtyre ligjeve?

A ka ligje brenda sistemit ligjor vendas që u mundësojnë të mbijetuarve të kenë akses në forma të caktuara të mbështetjes: kujdes shëndetësor, shëndet mendor dhe mbështetje psikosociale, dëmshpërblim etj.?

- A është ndarë buxhet i mjaftueshëm për financimin e këtyre shërbimeve mbështetëse?
- A ka mjaft praktikues dhe ekspertë të trajnuar për të ofruar këto shërbime?

A kanë gjykatat vendase burimet dhe kapacitetin për të ndjekur penalisht krimet e DhSLK-së?

- A kanë marrë palët kryesore (gjyqtarët, avokatët, organet e zbatimit të ligjit) brenda sistemit ligjor vendas trajnim adekuat për ndjekjen penale të krimeve të DhSLK-së në një mënyrë të fokusuar te të mbijetuarit që nuk ri-traumatizon apo rrit stigmën?
- A ekzistojnë sisteme për të vlerësuar ndikimin e trajnimit me aktorët kryesorë të drejtësisë?
- A ka një ekuilibër të barabartë gjinor midis aktorëve kryesorë (gjyqtarët, avokatët, organet e zbatimit të ligjit)?

A kanë shfaqur interesim shtete të tjera ose institucione ndërkombëtare për të mbështetur ndjekjen penale të krimeve të DhSLK-së përmes gjykimeve penale ose mjeteve alternative, si sanksionet ndaj autorëve kryesorë të krimeve?

- A është shteti palë në Gjykatën Penale Ndërkombëtare (GJPN)?
- A ekziston mundësia e ndjekjes penale të krimeve nën juridiksionin universal?
- A i përket shteti një sistemi rajonal të të drejtave të njeriut që mund të mbështesë ndjekjen penale të krimeve të DhSLK-së?
 - A ka pasur ndonjë ndjekje penale të DhSLK-së nga e cila mund të mësojmë?

A ka mekanizma tradicionalë të drejtësisë që mund të ofrojnë dëmshpërblim për të mbijetuarit?

- Cilat janë palët kryesore brenda mekanizmave tradicionalë të drejtësisë dhe a do të kishin ata kapacitetin dhe vullnetin për të mbështetur të mbijetuarit e DhSLK-së?

A ka ndonjë nismë shëruese për autorët e krimeve?

Për veten e tyre:

A kemi kryer një analizë të plotë të aktorëve të ndryshëm të drejtësisë në kontekstin tonë për të informuar të kuptuarit tonë se ku mund të vendosen më mirë përpjekjet tona për të kërkuar drejtësi për të mbijetuarit?

Si mund ta mbështesim aksesin e të mbijetuarve në shërbimet ligjore (p.sh., nëpërmjet referimeve ose duke i shoqëruar ata gjatë procesit)?

Nëse ka një proces ligjor vendas që po zhvillohet, ose mundësi për një gjyq vendas, si mund të sigurohemi që ai të jetë i aksesueshëm për të mbijetuarit e DhSLK-së dhe t'u përgjigjet nevojave të tyre?

A jemi të pajisur për të ofruar trajnime mbi qasjet me fokus te të mbijetuarit, të informuara ndaj traumës dhe të ndjeshme ndaj gjinisë për personelin kryesor?

- A kemi ne partnerë që mund t'i përfshijmë për të ofruar ose mbështetur këto trajnime?

A mund të përkrahim reforma specifike që duhen bërë për ta bërë procesin e kërkimit të drejtësisë më gjithëpërfshirës dhe më të aksesueshëm për të mbijetuarit?

A mund të rrisim ndërgjegjësimin për krimet e DhSLK-së, ndikimet e tyre dhe nevojat e të mbijetuarve për të edukuar publikun e gjerë dhe për të reduktuar stigmatizimin?

Në mungesë të një gjykimi të brendshëm, a ka shtete ose institucione të jashtme me të cilat ne mund të ofrojmë përkrahje për një rrugë alternative drejt drejtësisë (p.sh. gjykata ndërkombëtare ose hibride, zbatimi rajonal i traktateve të të drejtave të njeriut ose sanksionet)?

Për të mbijetuarit:

Çfarë do të thotë drejtësi për ju?

- A ka ndonjë proces specifik që do t'i plotësonte më së miri nevojat tuaja (p.sh. një gjykim penal, një proces drejtësie restauruese ose program dëmshpërblimi)?

A keni kërkuar shërbime ligjore apo keni marrë pjesë në ndonjë proces drejtësie apo llogaridhënieje?

Nëse po:

- Si ishte ajo përvojë për ju?
- Çfarë vlerësuar për procesin?
- Ku ishin mangësitë?

Nëse jo:

- Cilat kanë qenë pengesat kryesore që ju ndaluan të merrni pjesë?

Lexim i mëtejshëm

Burimet që lidhen me drejtësinë dhe llogaridhënien, duke përfshirë një përmbledhje gjithëpërfshirëse të kuadrove ligjore që mund të përdoren për të pasur akses në drejtësinë për mizoritë masive, mund të gjenden në seksionin [Lexim i mëtejshëm](#) i paketës së mjeteve.

5. DËMSHPËRBLIMET

Hyrje

Të mbijetuarit e DhSLK-së kanë të drejtën për një zgjidhje juridike dhe dëmshpërblim efektiv, i cili përfshin forma të ndryshme dëmshpërblimi si shpërblim, kthim, kënaqësi, rehabilitim dhe garanci për mospërsëritje. Pas miratimit të Paktit Ndërkombëtar për të Drejtat Civile dhe Politike (ICCPR) nga Asambleja e Përgjithshme e OKB-së në vitin 1966, kjo e drejtë është zhvilluar në traktatet e mëvonshme duke përfshirë Konventën kundër Torturës dhe Trajtimeve ose Ndëshkimeve të tjera Mizore, Çnjerëzore ose Degraduese (miratuar nga Asambleja e Përgjithshme e OKB-së në 1984) dhe Konventa Ndërkombëtare për Mbrojtjen e të Gjithë Personave nga Zhdukja me Forcim (miratuar nga Asambleja e Përgjithshme e OKB-së në 2010). Në vitin 2005, Asambleja e Përgjithshme e OKB-së miratoi Parimet dhe Udhëzimet Bazë mbi të Drejtën për një Mjet Juridik dhe Dëmshpërblim për Viktimat e Shkeljeve të Rënda të Ligjit Ndërkombëtar të të Drejtave të Njeriut dhe Shkeljeve të Rënda të së Drejtës Ndërkombëtare Humanitare, të cilat theksojnë se shtetet janë përgjegjëse për të siguruar "akses të barabartë dhe efektiv në drejtësi" për viktimat e shkeljeve të ligjit ndërkombëtar të të drejtave të njeriut. Kjo përfshin "zhdëmtim adekuat, efektiv dhe të menjëhershëm për dëmin e pësuar".

Janë miratuar instrumente të tjera të tjera të buta, duke përfshirë Deklaratën e Nairobit, Shënimin Udhëzues të Sekretarit të Përgjithshëm mbi Dëmshpërblimin për Dhunën Seksuale të Lidhur me Konfliktin, rekomandimet e përgjithshme nga Komiteti për Eliminimin e të gjitha Formave të Diskriminimit Kundër Grave (CEDAW), si dhe rezolutat e Këshillit të Sigurimit të OKB-së. Këto kanë hapur rrugën për një njohje më të qartë të të drejtës së të mbijetuarve për mjete juridike efektive, duke përfshirë dëmshpërblimin.

Një qasje transformuese ndaj dëmshpërblimit për të mbijetuarit e dhunës seksuale, e cila pohon se dëmshpërblimi nuk mund të kufizohet vetëm në riparimin e dëmit specifik, por gjithashtu duhet të ndryshojë kushtet strukturore diskriminuese që lejuan që aktet të ndodhnin në radhë të parë, u shfaq me Deklaratën e Nairobit për Gratë dhe të Drejtën e Vajzave për Zgjidhje Juridike dhe Dëmshpërblim në vitin 2007 dhe u zhvillua plotësisht nga Gjykata Ndër-Amerikane e të Drejtave të Njeriut në çështjen *Cotton Field kundër Meksikës* në vitin 2009. Të dy pranuan se dëmshpërblimi në rastet që përfshinin diskriminim nuk kërkonte kthim, por korrigjim transformues dhe vendosën se "dëmshpërblimi duhet të nxisë transformimin pas konfliktit të padrejtësive socio-kulturore dhe pabarazive politike dhe strukturore që formësojnë jetën e grave dhe vajzave".

Në tetor 2021, Gjykata Ndër-Amerikane e të Drejtave të Njeriut shpalli shtetin kolumbian përgjegjës për rrëmbimin, përdhunimin dhe torturimin e gazetares Jineth Bedoya Lima në vitin 2000 dhe urdhëroi qeverinë kolumbiane të hetojë, ndjekë penalisht dhe ndëshkojë përgjegjësit. Qeveria u urdhërua gjithashtu të krijojë dhe financojë një qendër kujtese për të nderuar gazetaret femra që pësuan dhunë seksuale si rezultat i gazetarisë, publikimin e

të dhënave të ndara mbi dhunën gjinore dhe kërcënimet dhe dhunën kundër gazetarëve dhe mbrojtësit e të drejtave të njeriut në Kolumbi, si dhe shumë forma të tjera unike të dëmshpërblimit.

Programet e dëmshpërblimeve administrative të udhëhequra nga shteti kanë potencialin të përfitojnë një numër shumë më të madh të të mbijetuarve sesa dëmshpërblimet e urdhëruara nga gjykata, duke qenë gjithashtu në gjendje të kontribuojnë në dëmshpërblimin transformues. Megjithatë, në shtete të tilla si Iraku, Peruja dhe Kolumbia, ku programet e brendshme të dëmshpërblimeve janë ngritur, mbeten shumë sfida për të arritur dëmshpërblimin e mjaftueshëm, të shpejtë dhe të plotë për të mbijetuarit. Në Kolumbi, ai që është konsideruar si programi më ambicioz i dëmshpërblimeve të brendshme në mbarë botën u krijua përmes Ligjit 1448 të vitit 2011. Programi përfshin të mbijetuarit e DhSLK-së dhe fëmijët e lindur ose të luftës. Ai njeh se dëmshpërblimi duhet të jetë transformues dhe duhet të ketë një qasje gjinore. Pavarësisht ambicieve të ligjit, pas më shumë se një dekade të zbatimit të tij, të mbijetuarit janë ende në pritje për të

pasur akses në format kyçe të dëmshpërblimit si rehabilitimi.

PYETJE VLERËSIMI PËR ORGANIZATAT QË ATO DUHET TË PARASHITROJNË

Rreth kontekstit të tyre:

A ka vullnet politik dhe kapacitet për të ofruar dëmshpërblim për të mbijetuarit e shkeljeve të të drejtave të njeriut, duke përfshirë të mbijetuarit e DhSLK-së?

Nëse po:

- Cilat forma të dëmshpërblimit janë në dispozicion?
- Çfarë kriteresh duhet të plotësojnë të mbijetuarit për t'u kualifikuar për dëmshpërblim dhe kush e merr këtë vendim?
- A është ky proces i aksesueshëm për të mbijetuarit e DhSLK-së, duke përfshirë ata nga komunitetet e marginalizuara?
 - Nëse procesi nuk është i aksesueshëm për të gjithë të mbijetuarit, cilat janë pengesat që ndalojnë aksesin, të ndara sipas grupeve të ndryshme (etnike, gjinore, seksuale, fetare etj.)?
 - A ka një caktim hierarkie për viktimat?
- A janë konsultuar dhe përfshirë në mënyrë domethënëse të mbijetuarit e DhSLK-së në hartimin, zbatimin, monitorimin dhe vlerësimin e programit?
- A përfshin kjo të mbijetuarit e marginalizuar, duke marrë parasysh nivelet e shkrim-leximit dhe pengesat fizike për personat në zonat rurale/të largëta?
- Si ndikon vullneti politik në regjimet e dëmshpërblimit? A ka rrezik që ato të dobësohen apo shpërbëhen kur të vijë në pushtet një qeveri e re?

Nëse jo:

- A ka institucione të jashtme me vullnet dhe kapacitet për të ofruar dëmshpërblim për të mbijetuarit e DhSLK-së? Për shembull, a ka ndonjë masë korigjuese të përkohshme?
- A ofron mbështetje për të mbijetuarit e DhSLK-së Trusti për Viktimat në GjPN?

Për veten e tyre:

Nëse ekziston një program dëmshpërblimi—ose mundësia e një programi dëmshpërblimi—si mund të ndikojmë në hartimin e tij në mënyrë që të jetë i aksesueshëm për të mbijetuarit e DhSLK-së dhe t'u përgjigjet nevojave të tyre?

- Si mund të sigurohemi që ai të jetë i aksesueshëm edhe për fëmijët e lindur apo në luftë?
- A ka mekanizma për të verifikuar dhe monitoruar zbatimin e programit? Si funksionojnë ato?

A jemi të pajisur për të ofruar trajnime për forma të ndryshme të dëmshpërblimit dhe qasje me fokus te të mbijetuarit për personelin kryesor?

- A kemi ne partnerë që mund t'i përfshijmë për të ofruar ose mbështetur këto trajnime?

A mund të përkrahim reforma ose ndryshime specifike në program që do ta bëjnë atë më gjithëpërfshirës, të aksesueshëm dhe më të përgjegjshëm?

- Nëse ka një caktim hierarkie për viktimat, a kemi mbrojtur ne për gjithëpërfshirje dhe mosdiskriminim për të shmangur krijimin e një ndjenje të padrejtë që mund të nxisë konfliktin e ardhshëm?

A mund të rrisim ndërgjegjësimin e publikut për nevojën dhe qëllimin e programit të dëmshpërblimeve?

- A mund t'u ofrojmë udhëzime dhe mbështetje individëve, familjeve dhe komuniteteve që marrin dëmshpërblime në mënyrë që t'u ofrojmë atyre edukim se si të përdorin më mirë burimin dëmshpërblyes pa cenuar të drejtën e tyre për të vendosur në mënyrë autonome?

Në mungesë të një programi zyrtar dëmshpërblimi, a mund të punojmë me të mbijetuarit për të hartuar një program ose nismë që do t'u përgjigjet nevojave të tyre urgjente dhe afatgjata?

Për të mbijetuarit:

Çfarë do të thotë dëmshpërblim për ju?

Nëse ekziston një program dëmshpërblimesh, a keni marrë pjesë në zhvillimin e proceseve dhe politikave të tij?

Nëse po:

- Si ishte ajo përvojë për ju?
- Çfarë vlerësuar për procesin?
- Ku ishin mangësitë?

Nëse jo:

- Cilat kanë qenë pengesat kryesore që ju ndaluan të merrni pjesë?
- Si do të dëshironit të përfshiheshit në proces?

Nëse ekziston një program dëmshpërblimesh, a keni kërkuar dëmshpërblime?

Nëse po:

- Si ishte ajo përvojë për ju?
- Çfarë vlerësuar për procesin?
- Ku ishin mangësitë?
- A iu përgjigj programi nevojave dhe prioriteteve tuaja?

Nëse jo:

- Cilat kanë qenë pengesat kryesore që ju ndaluan të merrni pjesë?
- Në mungesë të një programi ekzistues dëmshpërblimesh, çfarë forme dëmshpërblimi mendoni se do të ishte më e vlefshme për ju (p.sh. dëmshpërblimet monetare individuale, shërbimet e specializuara, trajnime profesionale, krijimi i një përkujtimeve etj.)?
- Si do të dëshironit të përfshiheshit në proces?

Lexim i mëtejshëm

Burimet që lidhen me dëmshpërblimin, duke përfshirë informacione të mëtejshme se si viktimat mund të formësojnë hartimin e programeve të dëmshpërblimeve dhe udhëzimet për dëmshpërblimet transformuese, mund të gjenden në seksionin [Lexim i mëtejshëm](#) i paketës së mjeteve.

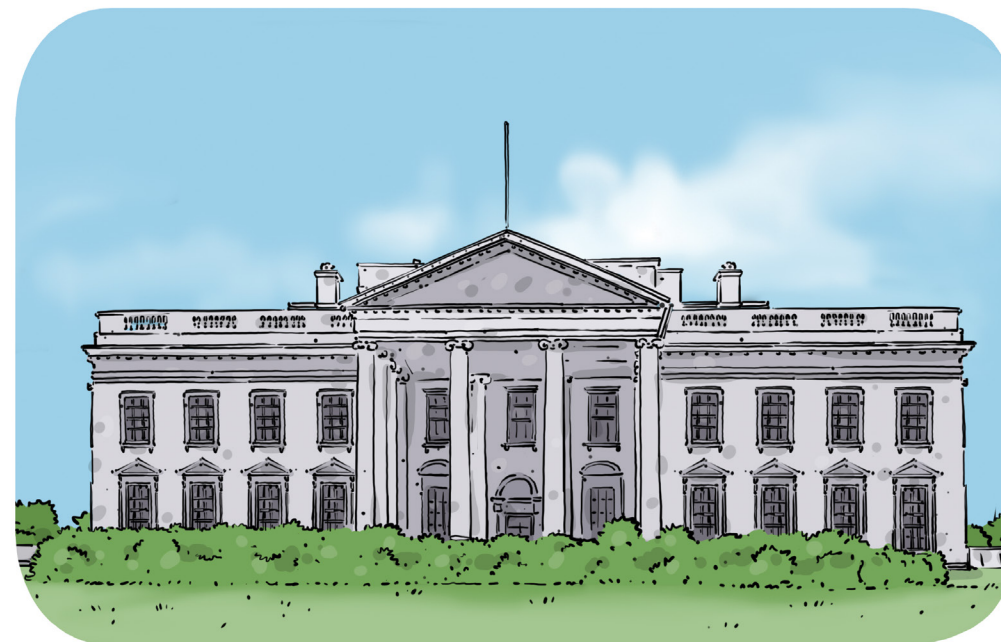
6. REFORMA DHE PARANDALIMI

Hyrje

Institucionet publike të dobëta ose të komprometuara—përfshirë policinë, ushtrinë dhe gjyqësorin—shpesh dështojnë të mbështesin sundimin e ligjit dhe të mbrojnë të drejtat e qytetarëve në shtetet që përjetojnë konflikt, duke përkeqësuar kështu rrezikun e shfaqjes së DhSLK-së dhe shkeljeve të tjera. Kur këtyre institucioneve u mungon pavarësia, transparenca dhe llogaridhënia, ato mund të bëhen instrumente të shtypjes dhe shkeljeve sistematike të të drejtave të njeriut.

Reforma institucionale, e përcaktuar si procesi i rikonfigurimit të institucioneve shtetërore për të respektuar të drejtat e njeriut, për të mbështetur sundimin e ligjit dhe për të qenë llogaridhënës ndaj qytetarëve, është shpesh një objektivi kryesor për organizatat e përfshira në luftën për drejtësi dhe llogaridhënie për DhSLK-në. Kjo qasje pranon se nismat e reformës jo vetëm që ofrojnë llogaridhënie dhe korrigjim për abuzimet e së kaluarës, por gjithashtu mund të shpërbëjnë strukturat dhe ideologjitë që kontribuan në kushtet që mundësojnë shfaqjen e shkeljeve, duke ndihmuar në parandalimin e shkeljeve në të ardhmen.

Një masë tjetër kyçe që organizatat mund të kërkojnë të përparojnë është ndryshimi i kuadrit ligjor për të kriminalizuar autorët e DhSLK-së dhe për të mbrojtur të mbijetuarit, familjet e tyre dhe ata që përkrahen ndryshimin. Ligjet që diskriminojnë grupe specifike, si gratë, vajzat, të vejat, individët me orientime të ndryshme seksuale, identitete ose shprehje gjinore dhe karakteristika seksuale (SOGIESC), dhe komunitetet minoritare dhe indigjene mund të pengojnë përpjekjet për të adresuar DhSLK-në. Këto korniza ligjore diskriminuese përfshijnë ligjet që kufizojnë aksesin e sigurt në abort dhe ato që u mohojnë grave të drejtën për t'u dhënë shtetësinë fëmijëve të tyre, veçanërisht atyre

të lindur nga dhuna seksuale, ose mungesën e legjislacionit që ndalon martesat nën moshën 18 vjeç. Një qasje në këtë rrugë është të nxisë një mjedis normativ mbështetës nëpërmjet reformës ligjore. Provat tregojnë se ndryshimet në legjislacionin që trajton dhunën ndaj grave dhe vajzave realizohen në mënyrë më efektive duke nënshkruar dhe ratifikuar konventat ndërkombëtare dhe gjithashtu praninë e organizatave për të drejtat e grave, lëvizjeve feministe dhe enteve qeveritare të dedikuara për çështjet e grave, si ministritë, këshillat dhe komitetet. Megjithatë, vetëm ekzistenca e një kuadri ligjor të fortë është i pamjaftueshëm për të adresuar DhSLK-në, përveç nëse shoqërohet me zbatimin e plotë të ligjeve – dhe se kuadri normativ përfshin faktorë të tillë si vullneti politik, buxhetet e përcaktuara, ngritjen e kapaciteteve për zyrtarët publikë (duke përfshirë zbatimin e ligjit dhe gjyqësorin), proceset e specializuara gjyqësore për dhunën me bazë gjinore, monitorimin e shoqërisë civile dhe përkrahjen nga OShC-të për t'i vënë shtetet para përgjegjësisë për përmbushjen e angazhimeve të tyre për zbatimin e ligjit.

PYETJE VLERËSIMI PËR ORGANIZATAT QË ATO DUHET TË PARASHTROJNË

Rreth kontekstit të tyre:

A kishte pabarazi strukturore ose norma kulturore para-ekzistuese që mund t'i kenë bërë disa popullata veçanërisht të cenueshme ndaj krimeve të DhSLK-së përpara dhe/ose gjatë konfliktit?

A ishin shënjestruar popullata specifike (p.sh., grupe racore, etnike ose fetare ose individë me një orientim të caktuar seksual) nga krimet e DhSLK-së?

Përpara konfliktit, a ishin krimet e dhunës seksuale dhe me bazë gjinore (DhSBGj) të përcaktuara dhe të zbatuara qartë brenda sistemit ligjor kombëtar, në përputhje me standardet ndërkombëtare?

- Nëse po, a janë zbatuar me sukses ato për të hetuar dhe ndjekur penalisht autorët e krimeve?
 - Nëse jo, cilët janë faktorët kryesorë në mosndëshkimin e vazhdueshëm?

A kishte pabarazi strukturore ose norma kulturore para-ekzistuese që mund t'i kenë bërë individët me prejardhje të caktuar të hezitojnë të raportojnë ose të kërkojnë drejtësi për krimet e DhSLK-së (p.sh., ligjet që kriminalizojnë aktet seksuale midis individëve të së njëjtës gjini ose stigmatizimin e të mbijetuarve)?

A janë bërë përpjekje për të trajtuar këta faktorë rreziku ose politika reformuese që mund të kenë rritur rrezikun e krimeve të DhSLK-së ose të kenë penguar të mbijetuarit të flasin?

A është ndonjë nga autorët e krimeve të DhSLK-së ende në pozita pushteti, qoftë ligjërisht (p.sh., si zyrtarë të zgjedhur) ose ilegalisht (p.sh., si anëtarë të grupeve të armatosura joshtetërore)?

A ka institucione specifike (p.sh. organet e zbatimit të ligjit, ushtria, sistemi gjyqësor) që kanë nevojë për trajnim për të punuar dhe mbështetur të mbijetuarit e DhSLK-së dhe DhSBGj-së?

A ka institucione specifike (p.sh. shkolla, institucione fetare etj.) që po i pengojnë fushatat për të rritur ndërgjegjësimin për DhSBGj-në?

A ka organizata të tjera që punojnë për parandalimin dhe reformën me të cilat mund të bashkëpunoni në nivel vendor apo ndërkombëtar?

Për veten e tyre:

A mund të përkrahim reforma specifike që do të trajtonin dështimet e politikave ose pabarazitë strukturore që mund të kenë çuar ose kanë dështuar në parandalimin e krimeve të DhSLK-së?

A mund të përkrahim reforma specifike që do të largonin autorët nga pozitat e pushtetit?

A ka të tjerë me të cilët ne mund të bashkëpunojmë (p.sh. organizata të tjera ose aleatë politikë) për të mbrojtur ose zbatuar këto reforma?

A mund të ndihmojë një fushatë ndërgjegjësimi ose edukimi në ndryshimin e qëndrimeve që mund t'i kenë bërë disa popullata të cënueshme ndaj krimeve të DhSLK-së ose që kanë frikë t'i raportojnë ato?

- Çfarë strategjish mund të përvetësojmë për të punuar brenda komuniteteve që nuk kanë njohuri sociale dhe politike?

A ka mundësi për bashkëpunime me figura dhe komunikues të tjerë me ndikim (p.sh., udhëheqës fetarë, gazetarë, artistë ose arsimtarë) të cilët mund të bashkohen me ne në luftimin e normave të dëmshme kulturore ose qëndrimeve ndaj të mbijetuarve të DhSBGj-së dhe DhSLK-së?

A kemi kapacitet dhe njohuri për të ofruar trajnime për individët në institucionet kryesore që punojnë me të mbijetuarit e DhSLK-së dhe DhSBGj-së?

- A ka partnerë që mund të angazhojmë për të ofruar ose mbështetur këto trajnime?

Për të mbijetuarit:

Cilat mendoni se janë shkaqet kryesore të dhunës së ushtruar nga aktorët e mbrojtjes?

Çfarë lloj ndryshimesh – qoftë në politikat tona shtetërore, pabarazitë shoqërore apo normat kulturore – mendoni se janë më të rëndësishmet për parandalimin e brezave të ardhshëm nga vuajtja e formave të ngjashme të dhunës?

Çfarë ndryshimesh dëshironi të shihni në mënyrën se si shoqëria i mbështet/trajton të mbijetuarit?

Si do të dëshironit të merrnit pjesë në proceset e reformës?

A mund të tregoni ndonjë politikë, qëndrim kulturor ose tendencë që keni vërejtur që ju pengoi ose ju bëri të hezitoni të raportoni krimet e DhSLK-së?

Burimet në lidhje me reformën dhe parandalimin, duke përfshirë një udhëzues praktikuesish për forcimin e pjesëmarrjes në proceset e drejtësisë tranzicionale në nivel vendor dhe kombëtar, mund të gjenden në seksionin Lexim i mëtejshëm i paketës së mjeteve.

Lexim i mëtejshëm

Burimet në lidhje me reformën dhe parandalimin, duke përfshirë një udhëzues praktikuesish për forcimin e pjesëmarrjes në proceset e drejtësisë tranzicionale në nivel vendor dhe kombëtar, mund të gjenden në seksionin [Lexim i mëtejshëm](#) i paketës së mjeteve.

7. KUJTESA DHE EDUKIMI

Hyrje

Përkujtimi, brenda punës së GIJTR-së, kuptohet gjerësisht se përfshin mënyrat e shumta se si e ruajmë kujtesën e individëve ose ngjarjeve dhe i çojmë ato kujtime përpara në të ardhmen, qoftë si një komunitet, rajon apo komb specifik. Kjo mund të përfshijë shumë lloje të ndryshme projektesh dhe një gamë të gjerë formash, duke përfshirë disa që mund të mos jenë të dizajnuara për të qenë të përhershme, të tilla si ekspozita, veprime kolektive të krijuara për të promovuar kujtesën, botimi i broshurave me tregimet e viktimave, shfaqje teatrale, ceremonitë e rivarrimit, ruajtja dhe kontekstualizimi i vendeve historike dhe projektet e artit në komunitet.

Kur trajtohen me konsideratë dhe kujdes, nismat e përkujtimit kanë potencialin të ofrojnë hapësira të sigurt për individët që të kujtojnë dhe ruajnë edhe kujtimet më traumatike, duke lënë hapësirë për reflektim mbi mësimet nga e kaluara. Si pjesë e një qasjeje holistike për vendosjen e drejtësisë dhe llogaridhënies për DhSLK-në, përkujtimi mund të luajë një sërë rolesh të ndryshme. Nismat e përkujtimit kanë potencialin për të nderuar ata që kanë rënë ose janë dëmtuar, ndërkohë që tërheqin vëmendjen ndaj padrejtësisë të vazhdueshme dhe nevojave të të mbijetuarve. Projektet që përfshijnë drejtpërdrejt të mbijetuarit në krijimin e një përkujtimeve përmes teknikave të tilla si qëndisja dhe thurja e shportave mund të jenë veçanërisht ndikuese, duke ofruar një mundësi krijuese për ndarjen e historive dhe ndërtimin e një ndjenje të komunitetit, ndërsa njëkohësisht trajnojnë të mbijetuarit në një aftësi të kërkuar që mund t'i ndihmojë ata të fitojnë jetesën për të mbështetur veten dhe familjet e tyre.

Krahas proceseve formale të drejtësisë tranzicionale si gjyqet, komisionet e së vërtetës dhe programet e dëshmëpërblimeve, projektet e përkujtimit mund t'u ofrojnë të mbijetuarve një ndjenjë njohjeje—që dhimbja e tyre është pranuar dhe parë—duke ndërtuar mbështetjen publike për kauzën e tyre dhe pa u kërkuar domosdoshmërisht të

dëshmojnë publikisht për përvojat e tyre. Një nga pikat e forta të përkujtimit si mjet është se ai mund të lejojë që këndvështrime të shumta dhe madje konfliktuale të ekzistojnë krahas krahas dhe të krijojë hapësirë për llojet e reflektimeve dhe tregimeve që mund të mos përshtaten brenda kufijve më të rreptë të një gjyqi ose komisioni të së vërtetës. Së fundi, proceset krijuese, pjesëmarrëse, të tilla si hartëzimi i trupit, mund të rezultojnë katartike, duke kontribuar në shërimin afatgjatë për të mbijetuarit si në nivel personal ashtu edhe në atë më të gjerë shoqëror, që disa mund ta barazojnë atë me ndjenjën e drejtësisë.

Në mënyrë të ngjashme, programet arsimore që fokusohen në konfliktet e kaluara dhe shkeljet e të drejtave të njeriut, duke përfshirë DhSLK-në, mund të trajtojnë shkaqet bazë të dhunës, duke zhvlerësuar stereotipet e dëmshme që qëndrojnë në themel të pabarazive strukturore të bazuara në gjini, racë ose përkatësi etnike. Qoftë si pjesë e një kurrikule mbarëkombëtare apo e një programi joformal të udhëhequr nga një OShC, nismat arsimore që synojnë të promovojnë një kulturë të të drejtave të njeriut mund t'i ndihmojnë gjithashtu të rinjtë të ndërtojnë aftësi kritike që i lejojnë ata të vlerësojnë informacione konfliktuale dhe të praktikojnë sjellje të bazuara në një ndjenjë barazie dhe drejtësie në vend të normave të dëmshme patriarkale.

PYETJE VLERËSIMI PËR ORGANIZATAT QË ATO DUHET TË PARASHTROJNË

Rreth kontekstit të tyre:

Cila është situata aktuale e përkujtimeve?

- Cilat lloje të përkujtimeve apo nismave të kujtesës ekzistojnë?
- Historitë e kujt tregojnë? Historitë e kujt janë lënë jashtë?
- A tregohen histori të ndryshme në nivel kombëtar, rajonal dhe vendor? Mes komuniteteve të ndryshme?
- A janë përfshirë historitë e viktimave dhe të mbijetuarve të DhSLK-së në ndonjë nismë përkujtimeve?
- Midis viktimave dhe të mbijetuarve të DhSLK-së, a tregohen historitë e disave më shumë se të tjerëve (p.sh. nga prejardhje të ndryshme racore, etnike, fetare ose gjinore)?
- Çfarë roli luan media në ndërtimin e kujtesës në lidhje me DhSLK-në?
 - A pasqyron ky ndërtim përvojat e të mbijetuarve?
 - A është bërë ndonjë grup i të mbijetuarve të padukshëm?
- Cilat komunitete janë në shënjestër në nismat e kujtesës? Cilat komunitete janë të përjashtuara apo nuk kanë akses?
- Kush është audiencia e synuar e nismave të kujtesës (p.sh. turistët e huaj, turistët vendas, komuniteti)?

A ka vende ekzistuese ku janë kryer krimet e DhSLK-së?

- A kanë OShC-të apo grupet e të mbijetuarve akses në këto vende?

A përballen të mbijetuarit dhe/ose OShC-të me ndonjë rrezik në kërkimin e përkujtimit, për shembull, për shkak të shtypjes, hakmarrjes, stigmatizimit etj.?

Çfarë po mësojnë studentët për konfliktin brenda sistemit të arsimit formal?

- A ka programe arsimore joformale që u adresohen nxitësve dhe ndikimeve të konfliktit?
- A trajton ndonjë nga këto programe, formale apo joformale, krimet e DhSLK-së?

A ka ndonjë program arsimor që trajton DhSBGj-në ose normat e dëmshme gjinore brenda kuadrit të të drejtave të njeriut?

A ka ditë përkujtimeve që mund të përdoren për përkrahje (p.sh. ditë ndërkombëtare, ditë kombëtare ose ditë jozyrtare)?

Për veten e tyre:

A ka mënyra se si mund të kontribuojmë në situatën e përkujtimeve duke shtuar një perspektivë të re ose duke ndarë historitë e viktimave ose të mbijetuarve të DhSLK-së që nuk janë njohur ende?

Si mund të promovojmë përkujtimin e mbijetesës, rezistencës dhe qëndrueshmërisë dhe jo vetëm të akteve të dhunshme?

- Si mund të përdoret kjo për të luftuar mosbesimin dhe frikën që është ngulur në një shoqëri të traumatizuar?

A do të ishte koha e duhur që të mbijetuarit e DhSLK-së të merrnin pjesë në një nismë përkujtimore në komunitetin tonë?

Nëse po:

- Cilat do të ishin qëllimet? Për të ofruar një ndjenjë njohjeje për të mbijetuarit? Për të rritur ndërgjegjësimin për shkeljet që kanë ndodhur? Për të siguruar një hapësirë për vajtim apo shërim? Për të edukuar vizitorët mbi shkaqet kryesore të dhunës?
- Si do të angazhoheshin të mbijetuarit dhe do të konsultoheshin në mënyrë domethënëse gjatë hartimit dhe zbatimit të projektit?
- Cila formë do të ishte më e përshtatshme për projektin tonë të përkujtimin? A ka një format specifik që do të tërheqë audiencën që synojmë të shënjestrojmë apo një formë krijuese që do t'u mundësonte të mbijetuarve të marrin pjesë aktive në krijimin e përkujtimores dhe të kenë një ndjenjë krenarie në ndërtimin e saj?
- Si do t'i trajtojmë tregimet kontradiktore kur ato lindin, qoftë në procesin e krijimit të projektit të përkujtimin ose pasi të hapet për publikun?

- A mund të kontribuojmë në një mënyrë pozitive në edukimin rreth konfliktit dhe krimeve të DhSLK-së përmes lidhjeve tona me të mbijetuarit?
- A ka edukatorë apo organizata/institucione arsimore ekzistuese me të cilat mund të bashkëpunojmë?
- Si do të luajnë një rol të mbijetuarit në formësimin e mesazheve dhe modelimit të përmbajtjes arsimore?
- Cilat burime/pozita të tjera do të nevojiteshin për t'u përfshirë në një nismë edukative ose përkujtimore (p.sh., historian, hartues i kurrikulës, kurator, artist etj.)?

Për të mbijetuarit:

Çfarë do të dëshironit që brezat e ardhshëm të mësojnë ose të kujtojnë për këtë konflikt dhe dhunën që ka ndodhur?

A keni marrë pjesë në ndonjë nismë të kaluar përkujtimore apo edukative?

Nëse po:

- Çfarë çmuat nga programeve?
- Çfarë do të donit të shihnit të bëhej ndryshe?
- A ka ndonjë formë të veçantë nëpërmjet të cilës do të jeni i interesuar të punoni për të ndarë historinë tuaj (p.sh. film, këngë, vallëzim, teatër, punë artizanale ose arte pamore)?

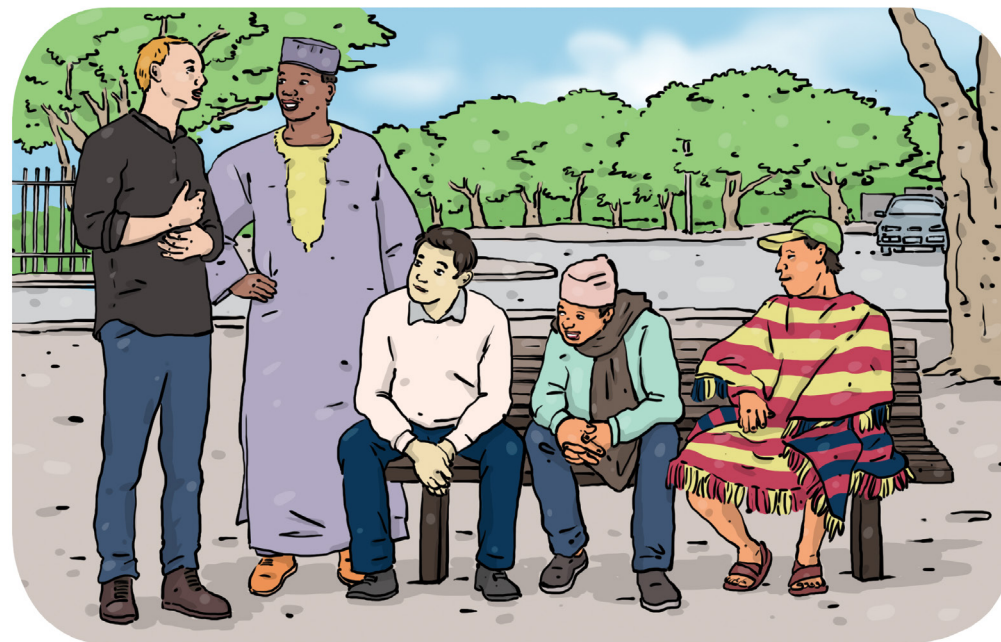
Lexim i mëtejshëm

Burimet në lidhje me reformën dhe parandalimin, duke përfshirë një paketë gjithëpërfshirëse të mjeteve "Nga kujtesa në veprim", mund të gjenden në seksionin [Lexim i mëtejshëm](#) i paketës së mjeteve.

8. KOMUNITETI DHE SOLIDARITETI

Hyrje

Rrjetet e të mbijetuarve të DhSLK-së ofrojnë mbështetje kyçe për të mbijetuarit e tjerë, duke krijuar qarqe besimi dhe kujdesi në të cilat ata mund të ndajnë historitë e tyre me të tjerët që kanë përjetuar përvoja të ngjashme dhe të konsolidojnë përpjekjet e tyre për të arritur ndikim më të madh. Krijimi dhe mirëmbajtja e këtyre rrjeteve, megjithatë, nuk është gjithmonë e thjeshtë. Për nënat, baballarët, djemtë, vajzat, partnerët, profesionistët dhe individët me prejardhje të ndryshme kulturore dhe fetare, disa mund të vetë-identifikohen si viktime ose të mbijetuar, ndërsa të tjerët mund t'i rezistojnë një etiketimi të tillë për një sërë arsyesh. Shumë prej tyre mund të kenë përjetuar forma të tjera të shkeljeve të të drejtave të njeriut që e ndërlikojnë identitetin e tyre si të mbijetuar, ndërsa të tjerë mund të dëshirojnë të shmangin stigmën e lidhur me dhunën seksuale. Midis vetë të mbijetuarve, mund të ketë ndarje të bazuara në identitetin etnik ose fetar ose që rrjedhin nga mungesa e burimeve dhe ndjenja e konkurrencës midis grupeve. Për të gjitha këto arsye, rrjetet e të mbijetuarve të DhSLK-së dhe DhSBGj-së ndryshojnë shumë në strukturën e tyre dhe shpesh shfaqen në forma të tjera fillimisht—si një aleancë e të mbijetuarve të shkeljeve të ndryshme të të drejtave të njeriut nga një komunitet specifik, për shembull, ose një grup i përfshirë në aktivitetet e përbashkëta të shëndetit mendor dhe mbështetjes psikosociale – përpara se anëtarët e tyre të ndihen rehat duke u fokusuar në dhunën seksuale si pjesë e misionit ose arsyes së tyre për të qenë.

Megjithatë, pas krijimit të këtyre rrjeteve – qoftë në mënyrë eksplicite për të mbijetuarit e dhunës seksuale apo me një mandat më të gjerë – ato mund të luajnë një rol jetësor në ndërprerjen e cikleve të heshtjes, traumës dhe vetëfajësimit. Duke i ndihmuar anëtarët e tyre të kuptojnë pabarazitë më të gjera strukturore në thelb të dhunës që përjetuan dhe duke i angazhuar ata në praktika shëruese dhe veprime të përbashkëta, rrjetet e të mbijetuarve mund t'u ofrojnë anëtarëve të tyre mbështetje morale dhe një ndjenjë solidariteti, ndihmë që mund të vlerësohet veçanërisht nga individët që kanë përjetuar stigmatizim ose heshtje në duart e familjes, miqve ose komunitet të tyre më të gjerë. Duke ofruar një platformë për anëtarët e tyre që të koordinojnë përpjekjet e tyre dhe të zhvillojnë qëllime të përbashkëta, rrjetet e të mbijetuarve mund të përforcojnë zërat e anëtarëve të tyre individualë dhe të rrisin efektivitetin e përpjekjeve të tyre të përkrahjes dhe ndërgjegjësimit. Pavarësisht nëse veprojnë në një nivel ndërkombëtar, kombëtar ose rajonal, këto organizata lidhin individë që mund të jenë harruar ose lënë mënjanë në krahasim me ata që janë në pozitat e pushtetit. Për shkak se forca e tyre buron nga një bashkim i vetë të mbijetuarve, këto rrjete kanë potencialin të qëndrojnë përtej qëllimit të çdo ndërhyrjeje të jashtme, duke u zgjeruar dhe duke u zhvendosur për të përmbushur nevojat e të mbijetuarve me kalimin e kohës.

PYETJE VLERËSIMI PËR ORGANIZATAT QË ATO DUHET TË PARASHTROJNË

Rreth kontekstit të tyre:

A ka ndonjë rrjet ekzistues të të mbijetuarve të dhunës seksuale në shtetin/rajonin/komunitetin tonë?

Nëse po:

- A fokusohet në mënyrë specifike ndonjë nga këto rrjete në DhSLK-në?
- A fokusohet ndonjë nga këto rrjete në shkelje të tjera të të drejtave të njeriut?
- A përfshijnë këto rrjete të mbijetuar nga identitete të ndryshme racore, etnike, fetare dhe gjinore, apo përjashtojnë ndonjë grup?
- Në çfarë lloj pune ose veprimesh angazhohen ato zakonisht?
- Cili është roli i këtyre rrjeteve?
 - Çfarë roli luajnë ato në proceset kombëtare për drejtësi dhe llogaridhënie, tregim të së vërtetës, dëshmshpërblime apo mekanizma të tjerë të drejtësisë tranzicionale?
- A njihet ndonjë nga këto rrjete nga autoritetet kombëtare?
- A marrin rrjetet mbështetje nga ndonjë burim i jashtëm (p.sh. donatorë, organizata ndërkombëtare joqeveritare, OShC, etj.)?

Nëse jo:

- Cilat janë pengesat kryesore që i ndalojnë të mbijetuarit të bashkohen ose të formojnë rrjete (p.sh. mungesa e burimeve, frika nga stigmatizimi, ndarjet midis të mbijetuarve me prejardhje të ndryshme, etj.)?

Nëse ka shumë rrjete:

- Çfarë i veçon rrjetet (p.sh., të fokusuar në rajone të ndryshme gjeografike, për të mbijetuarit me prejardhje të ndryshme fetare etj.)?
- A ndërveprojnë apo bashkëpunojnë rrjetet në ndonjë mënyrë?
 - Çfarë sfidash dhe mundësish paraqiten për bashkëpunim ndërmjet këtyre rrjeteve?

Për veten e tyre:

A ka mënyra se si mund të mbështesim më mirë lidhjen, ndërtimin e komunitetit dhe ndjenjën e solidaritetit mes të mbijetuarve përmes programit tonë?

A ka ndonjë mënyrë në të cilën ne mund të ushqejmë një ndjenjë konkurrence ose mosbesimi midis të mbijetuarve përmes programit tonë?

Nëse ekziston një rrjet ose rrjete të shumta të të mbijetuarve, qoftë për të mbijetuarit e DhSLK-së në mënyrë specifike ose për të mbijetuarit e shkeljeve të të drejtave të njeriut në përgjithësi, a ka mënyra se si mund të bashkëpunojmë me ta, t'i mbështesim ata përmes programit tonë ose të gjejmë pika interesi të përbashkëta?

Nëse nuk ekzistojnë rrjete, a ka mënyra sesi mund t'i adresojmë pengesat që mund t'i pengojnë të mbijetuarit të organizohen?

Për të mbijetuarit:

A i përkisni ndonjë rrjeti të të mbijetuarve, qoftë DhSLK-së apo shkeljeve të të drejtave të njeriut?

Nëse po:

- Çfarë roli luan rrjeti në jetën tuaj? Çfarë ju pëlqen nga të qenit pjesë e një rrjeti?
- Si është organizuar rrjeti juaj? Për shembull, a përbëhen anëtarët e tij nga individë ose organizata?
- Çfarë ju pëlqen nga të qenit pjesë e një rrjeti?
- A ka ndonjë aspekt të rrjetit që dëshironi të ndryshoni?
- Çfarë aktivitete zhvillon rrjeti juaj? Si e mbështet rrjeti juaj aksesin e të mbijetuarve në drejtësi dhe llogaridhënie holistike?
- A ka mënyra të tjera me të cilat do të interesoheshit për të bashkëpunuar ose punuar me të mbijetuarit?

Nëse jo:

- A do të ishit të interesuar të bashkoheni apo të formoni një rrjet?
- A shihni ndonjë përfitim të mundshëm nga bashkimi me një rrjet?
- Çfarë mendoni se do të ishte në gjendje të bënte ose të arrinte një rrjet i të mbijetuarve në komunitetin tuaj?
- A ka ndonjë gjë që ju ka penguar të bashkoheni apo të formoni një rrjet në të kaluarën?

Lexim i mëtejshëm

Burimet që lidhen me komunitetin dhe solidaritetin mund të gjenden në seksionin [Lexim i mëtejshëm](#) i paketës së mjeteve. Organizatat ose grupet e individëve të interesuar në formimin e një rrjeti të të mbijetuarve mund ta shohin ushtrimin "[Gjashtë kapele të të menduarit](#)" i dobishëm për të eksploruar disa nga përfitimet dhe sfidat e ndryshme të përfshira.

LEXIMI I MËTEJSHËM

1. Vetë-reflektimi, analiza dhe mjetet e rrahjes së ideve

1.1. Shembull i agjendës për kryerjen e një vetëvlerësimi

Objektivat:

- Për të vlerësuar nivelin në të cilën po plotësohen nevojat e të mbijetuarve në kontekstin tonë, si dhe sfidat dhe mundësitë për përmbushjen e këtyre nevojave në mënyrë më gjithëpërfshirëse.
- Për të vlerësuar nivelin në të cilën ne po u përgjigjemi nevojave të të mbijetuarve dhe po zbatojmë një qasje me fokus te të mbijetuarit përmes programeve dhe strategjive tona.
- Për të vlerësuar nivelin në të cilën mangësitë, sfidat dhe mundësitë për zbatimin e një qasjeje me fokus te të mbijetuarit dhe përmbushjen e nevojave të të mbijetuarve pasqyrojnë në mënyrë më gjithëpërfshirëse vlerësimin e vetë të mbijetuarve.
- Për të eksploruar nëse mund të zgjerojmë programet ekzistuese ose të nisim programe të reja në përgjigje të mangësive, sfidave dhe mundësive që ata identifikojnë për zbatimin e një qasjeje me fokus te të mbijetuarit dhe përmbushjen e nevojave të të mbijetuarve në mënyrë më gjithëpërfshirëse.

Rendi i ditës

Dita 1

Ora	Seanca
9:00—9:45	Hapja dhe mirëseardhja • Përmbledhje e rendit të ditës• Prezantime• Rregullat bazë dhe logjistika• Ushtrimi i përqendrimit
9:45—12:45	Seanca e punës: Etika dhe praktikat më të mira
12:45—13:45	<i>Dreka</i>
13:45—16:45	Seanca e punës: Shërbimet mbështetëse holistike
16:45—17:00	Dita 1 Përmbledhja dhe mbyllja

Dita 2

Ora	Seanca
9:00—9:45	Hapja dhe mirëseardhja • Reflektime nga Dita 1• Ushtrimi i përqendrimit
9:45—12:45	Seanca e punës: Tregimi i së vërtetës dhe dokumentimi
12:45—13:45	<i>Dreka</i>
13:45—16:45	Seanca e punës: Drejtësia dhe llogaridhënia
16:45—17:00	Dita 2 Përmbledhja dhe mbyllja

Dita 3

Ora	Seanca
9:00—9:45	Hapja dhe mirëseardhja • Reflektime nga Dita 2• Ushtrimi i përqendrimit
9:45—12:45	Seanca e punës: Dëshmëpërblimi
12:45—13:45	<i>Dreka</i>
13:45—16:45	Seanca e punës: Reforma dhe parandalimi
16:45—17:00	Dita 3 Përmbledhja dhe mbyllja

Dita 4

Ora	Seanca
9:00—9:30	Hapja dhe mirëseardhja • Reflektime nga dita 3• Ushtrimi i përqendrimit
9:30—12:30	Seanca e punës: Kujtesa dhe edukimi
12:30—13:30	<i>Dreka</i>
13:30—16:00	Seanca e punës: Komuniteti dhe solidariteti
16:00—17:00	Diskutim mbi masat kryesore, veprimet dhe hapat e ardhshëm

1.2. Ushtrime bazë për takimet në grup:

Për shkak të natyrës së çështjeve që diskuton paketa e mjeteve, kryerja e një vetëvlerësimi mund të jetë emocionalisht e mundimshme ose e vështirë për individët e përfshirë, veçanërisht në kontekste ku ata janë personalisht të prekur nga çështjet, si të mbijetuar të dhunës seksuale të lidhur me konfliktin ose individët që janë prekur nga konflikti në mënyra të tjera. Është e rëndësishme gjatë kryerjes së një vetëvlerësimi që organizatat ose grupet e organizatave të krijojnë hapësirë për të mbështetur mirëqenien e pjesëmarrësve. Përdorimi i një aktiviteti bazë për seancat është një mënyrë e shkëlqyer për të krijuar lidhje më të thella dhe seanca më të ndërgjegjshme dhe për të sjellë synim më të madh në ndërveprimet tuaja. Përfshirja e ushtrimeve të përqendrimit në fillim të seancës mund të sjellë një ndjenjë qetësie dhe rehatie për pjesëmarrësit, ose të rivendosë energjinë e grupit në mes të një dite të gjatë. Më poshtë janë disa shembuj ushtrimesh për t'u përdorur ose përshtatur gjatë kryerjes së një vetëvlerësimi.

Përcaktimi i synimeve për seancat

Për të përfituar sa më shumë nga kryerja e një vetëvlerësimi, pjesëmarrësit në ushtrim duhet të kuptojnë qartë objektivat dhe rezultatin e dëshiruar. Shembulli i agjendës së mësipërme përfshin objektivat e sugjeruara për vetëvlerësimin. Përveç objektivave të qarta, vendosja e synimeve për seancat mund t'i ndihmojë pjesëmarrësit të thellohen më tej, duke nxitur vëmendjen personale dhe të përbashkët.

Inkurajojini pjesëmarrësit të reflektojnë dhe të identifikojnë qëllimet e tyre individuale për seancën. Për shembull, një pjesëmarrës mund të mendojë: "Qëllimi im është të dëgjoj thellësisht kontributet e të tjerëve në mënyrë që të mësoj nga përvoja e tyre dhe të mos kem frikë të bëj pyetje për të sqaruar informacionin që e kam të paqartë".

Për të përmirësuar më tej përvojën e grupit, merrni parasysh udhëzimin e pjesëmarrësve duke krijuar një qëllim të përbashkët për të gjithë sesionin. Ky synim unifikues mund të jetë diçka si: "Qëllimi ynë i përbashkët është të kultivojmë një ndjenjë pranije, vëmendjeje dhe dhembshurie gjatë kohës sonë së bashku".

Duke vendosur synime personale dhe të përbashkëta, pjesëmarrësit mund të nxisin një ndjenjë më të thellë të lidhjes dhe qëllimit gjatë gjithë seancës, duke çuar në ndërveprime më kuptimplota dhe të fokusuara.

Udhëzues hap pas hapi për frymëmarrjen e thellë:

Frymëmarrja e thellë është një teknikë e fuqishme qetësimi që ndihmon për të rregulluar sistemin nervor dhe për të nxitur një lidhje më të thellë me trupin. Duke e përfshirë këtë praktikë në seancën tuaj, ju mund të krijoni një atmosferë më të ndërgjegjshme dhe të fokusuar për pjesëmarrësit për t'u angazhuar dhe për të përfituar.

- Ftojini pjesëmarrësit të gjejnë një pozicion rehatie ulur me një qëndrim të drejtë por të çlodhur, duke vendosur njërën dorë në kraharor dhe tjetrën në stomak.
- Udhëzojini ata të marrin frymë thellë dhe ngadalë përmes hundës për pesë sekonda, duke lejuar që ajri të mbushë barkun e tyre, duke bërë që dora në stomak të ngrihet ndërsa ajo në kraharor të mbetet relativisht e palëvizshme.
- Pasi të kenë arritur kulmin e thithjes së tyre, kërkojuni të mbajnë frymën e tyre për pesë sekonda, duke ruajtur një ndjenjë qetësie dhe rehatie.
- Udhëzojini ata që të nxjerrin frymën ngadalë përmes gojës për pesë sekonda, duke ndjerë uljen e dorës në bark ndërsa ajri largohet nga trupi i tyre.
- Pas përfundimit të nxjerrjes së frymës, inkurajojini ata të ndalojnë dhe të mbajnë frymën e tyre edhe për pesë sekonda të tjera përpara se të rifillojnë ciklin.
- Udhëzojini pjesëmarrësit nëpër disa runde të këtij modeli frymëmarrjeje, duke i lejuar ata të futen plotësisht në ritmin qetësues të frymëmarrjes së tyre.

Lëvizjet dhe ndërgjegjësimi i trupit:

Ndërprerja e takimeve me lëvizje mund të jetë veçanërisht e dobishme kur pjesëmarrësit qëndrojnë ulur për një periudhë të gjatë.

- Nxiteni grupin të ngrihet në këmbë, të mbyllë sytë dhe të marrë një moment kohë për të marrë frymë thellë dhe për të nxjerrë frymën, duke u fokusuar në ndjesitë e tyre fizike dhe duke u bërë më në harmoni me trupat e tyre. Për anëtarët e grupit që mund të kenë probleme me lëvizshmërinë, inkurajojini ata të ndihen rehat në karrigen e tyre dhe të përqendrohen në frymëmarrjen e tyre nga atje.
- Nxitini t'i kushtojnë vëmendje çdo ndjesie ose ndjenje që përjetojnë, qoftë pozitive apo negative, dhe thjesht të vëzhgojnë pa gjykuar. Ndërgjegjësimi me plotësinë e mendjes i gjendjes së tyre trupore mund t'i ndihmojë pjesëmarrësit të ndihen më të përqendruar dhe të pranishëm.

- Në fund ndërsa ata vazhdojnë të marrin frymë, ftojini të kryejnë një "rivendosje" mendore duke marrë parasysh qëllimin që do të donin të vazhdonin për pjesën e mbetur të seancës. Kjo ndërprerje e shkurtër e lëvizjes dhe vendosjes së qëllimeve mund t'i rigjallërojë pjesëmarrësit, duke rritur fokusin dhe angazhimin e tyre ndërsa seanca vazhdon.

1.3. Mjeti i analizës së Pikave të forta, Dobësive, Mundësive, Kërcënimeve (SWOT)

Një analizë SWOT ndihmon organizatat duke ofruar një tablo të qartë të çështjeve me të cilat po merren dhe një pasqyrë se si funksionojnë strategjitë e tyre aktuale. Kryerja e një analize SWOT mund të ndihmojë për të përcaktuar pikat e forta, dobësitë, mundësitë dhe kërcënimet e një organizate. Situatat kur mund të jetë e dobishme kryerja e një analize SWOT mund të përfshijë kur përgatitet për një program të ri, vlerësimin e suksesit të një fushate përkrahje ose identifikimin e nevojave për trajnim brenda organizatës.

Analiza SWOT

Udhëzime praktike për kryerjen e një analize SWOT:

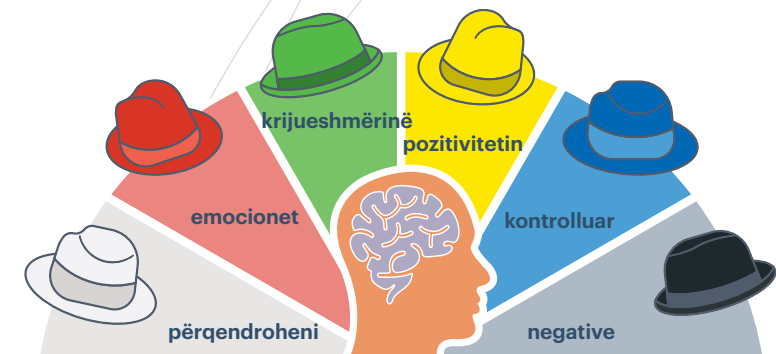
Në një seminar planifikimi, shablloni standard i mësipërm mund të ndahet në katër tabela të mëdha ose tabela shënimesh për rrahje idesh në sesione të përbashkëta.

- **Pikat e forta** janë faktorë të brendshëm brenda organizatës ose aleancës që mund të jenë të një rëndësie të veçantë për arritjen e objektivave tuaja, p.sh. staf i trajnuar mirë, rrugë të forta referimi për shëndetin mendor dhe shërbimet e mbështetjes psikosociale, ose aksesit të vendimmarrësit përkatës të qeverisë. Në një seminar, pyetjet "për çfarë jemi të mirë" dhe "për çfarë jemi krenarë" ndihmojnë për të nxjerrë në pah këto elemente.
- **Dobësitë** janë faktorë të brendshëm që mund të pengojnë aftësinë për të arritur objektivat tuaja. Ato mund të përfshijnë mungesën e stafit të trajnuar për të kryer punën në mënyrë të sigurt me të mbijetuarit, fonde të kufizuara ose mungesë kapacitetesh për të menaxhuar kërcënimet e sigurisë.
- **Mundësitë** janë zakonisht faktorë të jashtëm, p.sh. aspekte në shoqërinë ose komunitetin tuaj që potencialisht ofrojnë mbështetje për punën tuaj. Ato mund të përfshijnë vëmendjen pozitive të medias, ose një debat publik paraekzistues të shkaktuar nga një ngjarje që e bën më të dukshme dhunën seksuale të lidhur me konfliktin. Mund të jetë ratifikimi i Konventës kundër Torturës ose një Traktat tjetër përkatës nga parlamenti juaj kombëtar, një politikë kombëtare e favorshme ose emërimi i një ministri të qeverisë që është në përputhje me objektivat tuaja. Mund të jetë gjithashtu një përpjekje e vazhdueshme ose e planifikuar më e madhe kombëtare ose ndërkombëtare (p.sh. Kombet e Bashkuara ose fushatat kombëtare) të cilave ju mund t'u referoheni dhe të merrni mbështetje.
- **Kërcënimet** janë faktorë të jashtëm, p.sh. faktorë jashtë kontrollit tuaj të drejtpërdrejtë, që mund të kenë një ndikim negativ në fushatën tuaj dhe mundësinë që ajo të arrijë qëllimin dhe objektivat e saj, për shembull çështjet e sigurisë, qëndrimet armiqësore shoqërore ndaj të mbijetuarve të dhunës seksuale të lidhur me konfliktin, një ndryshim në qeveri, apo kriza kombëtare.

Në mënyrë që ky ushtrim të sigurojë informacion të dobishëm, pikat e forta, dobësitë, mundësitë dhe kërcënimet duhet të formulohen sa më konkretisht të jetë e mundur. Shmangni konceptet abstrakte të tilla si "klima e paqëndrueshme politike", specifikoni, në këtë shembull, cilat aspekte të politikës janë të paqëndrueshme dhe se si secili aspekt mund të ndikojë në qëllimet dhe objektivat tuaja.

1.4. Ushtrimi "Gjashtë kapele të të menduarit"

"Gjashtë kapele të të menduarit" është një teknikë që i ndihmon skuadrat të shikojnë situatat nga një shumëllojshmëri këndvështrimesh, duke mbajtur secili një kapelë të ndryshme. Kjo u mundëson skuadrave të eksplorojnë situata nga një sërë këndvështrimesh të ndryshme, duke ndihmuar për të siguruar që aspektet e rëndësishme të një situatë të mos anashkalohej dhe për të shmangur një dinamikë ku çdo anëtar i grupit i qaset situatës me të njëjtat paragjykime ose perspektivë. Kjo mund t'i ndihmojë skuadrat të marrin vendime më të mira që kanë balancuar rezultatet e mundshme pozitive dhe negative.

"Gjashtë kapele të të menduarit" janë:

- Kapelë **E VERDHË** ka të bëjë me pozitivitetin. Provoni të shihni përfitimet e këtij vendimi dhe çfarë mundësish ju jep ai.
- Kapelë **E GJELBËR** përfaqëson krijueshmërinë. Lëroni mendjen tuaj të lirë dhe krijoni ide pa i censuruar ato. Provoni të gjeni opsione dhe zgjidhje krijuese.
- Kapelë **E KUQE** ka të bëjë me emocionet. Si ndiheni për këtë? Përdorni intuitën dhe ndjenjat tuaja të brendshme. Mundohuni të shihni reagimin emocional të të tjerëve. Është një mënyrë e shkëlqyer për të sjellë emocione në një proces tjetër racional.
- Kapelë **E BARDHË** ju bën të përqendrohni te të dhënat. Analizoni të dhënat dhe tendencat në dispozicion. Kjo paraqet një qasje shumë racionale.
- Kapelë **E ZEZË** përfaqëson shikimin e anës negative. Cilat janë skenarët më të këqij? Merrni një qasje mbrojtëse, imagjinoni ndonjë rezultat potencialisht negativ, shikoni se çfarë mund të mos funksionojë.
- Kapelë **BLU** shërben për të kontrolluar procesin. Ata mund ta lëvizin procesin duke e zhvendosur të menduarit ose diskutimin në një kapelë/perspektivë të ndryshme.

Si të përdorni "Gjashtë kapele të të menduarit":

- Caktoni një moderator grupi dhe lëri atë të vendosë një kapele blu.
- Jepni letra për secilën prej kapelave duke u treguar pjesëmarrësve se çfarë këndvështrimi duhet të kenë me kapelën e tyre.
- Sigurohuni që pjesëmarrësit të kenë një mjet për të ruajtur idetë e tyre, duke ofruar një mënyrë të qartë për të treguar se cilën kapele mbanin në atë kohë.

Një shembull i kryerjes së ushtrimit:

Organizatës suaj i është kërkuar të mbështesë një projektligj mbi statusin e të mbijetuarve që do t'i kërkojë qeverisë të ofrojë shërbime për të mbijetuarit. Ju përdorni mjetin "Gjashtë kapele të të menduarit" për t'u siguruar që vendimi të merret parasysht nga të gjitha këndvështrimet e mundshme.

Duke filluar me kapelën e **VERDHË**, ju diskutoni rolin pozitiv që mund të luajë legjislacioni në detyrimin e qeverisë për të ofruar disa shërbime për të mbijetuarit. Mund të ketë nevojë për fonde shtesë për këto shërbime dhe do t'i mundësojë organizatës suaj të vërë përpara përgjegjësisë qeverinë për përmbushjen e detyrimeve të saj.

Ju kaloni në kapelën e **ZEZË** për të parë anët negative: projektligji përcakton ngushtë "të mbijetuarit" dhe nuk përfshin fëmijët e lindur nga dhuna seksuale. Mbështetja e projektligjit mund të dobësojë rastin e shtyrjes së qeverisë për të ofruar shërbime për fëmijët e lindur nga dhuna seksuale në të ardhmen dhe t'u dërgojë një sinjal fëmijëve të lindur nga dhuna seksuale se nevojave të tyre nuk po u jepet përparësi nga organizatat e shoqërisë civile.

Personi që mban kapelën e **BARDHË** thekson se ky legjislacion do të forconte gjuhën për shërbimet gjithëpërfshirëse të shëndetit seksual dhe riprodhues dhe të drejtave, gjë që nuk përfshihet në legjislacionin ekzistues për shërbimet për të mbijetuarit.

Ju vendosni kapelën e **GJELBËR** dhe krijoni ide se si mund të përkrahni shërbime për fëmijët e lindur nga dhuna seksuale përmes mjeteve të tjera nëse nuk ka mbështetje për përfshirjen e gjuhës për këtë çështje në këtë pjesë të projektligjit.

Për shkak se takimi ka nisur prej pak kohësh, lehtësuesi me kapelën **BLU** sugjeron shtyrjen e vendimit derisa të konsultohet me organizata të tjera që mbështesin të mbijetuarit dhe fëmijët e lindur nga dhuna seksuale në konflikt.

Grupi vendos të veshë kapelën e **KUQE** për të parë se çfarë mendojnë të gjithë për këtë plan. Njerëzit pajtohen se është një vendim me rreziqe të larta dhe është e drejtë të zvogëlohet rreziku përpara se të merret vendimi. Ata janë më pak të shqetësuar për këtë tani.

Në këtë shembull, grupi arriti në një hap tjetër të arsyeshëm drejt marrjes së këtij vendimi. Duke përdorur "Gjashtë kapele të të menduarit", çdo këndvështrim u dëgjua dhe rezultati u bë i mundur duke diskutuar perspektivat e ndryshme.

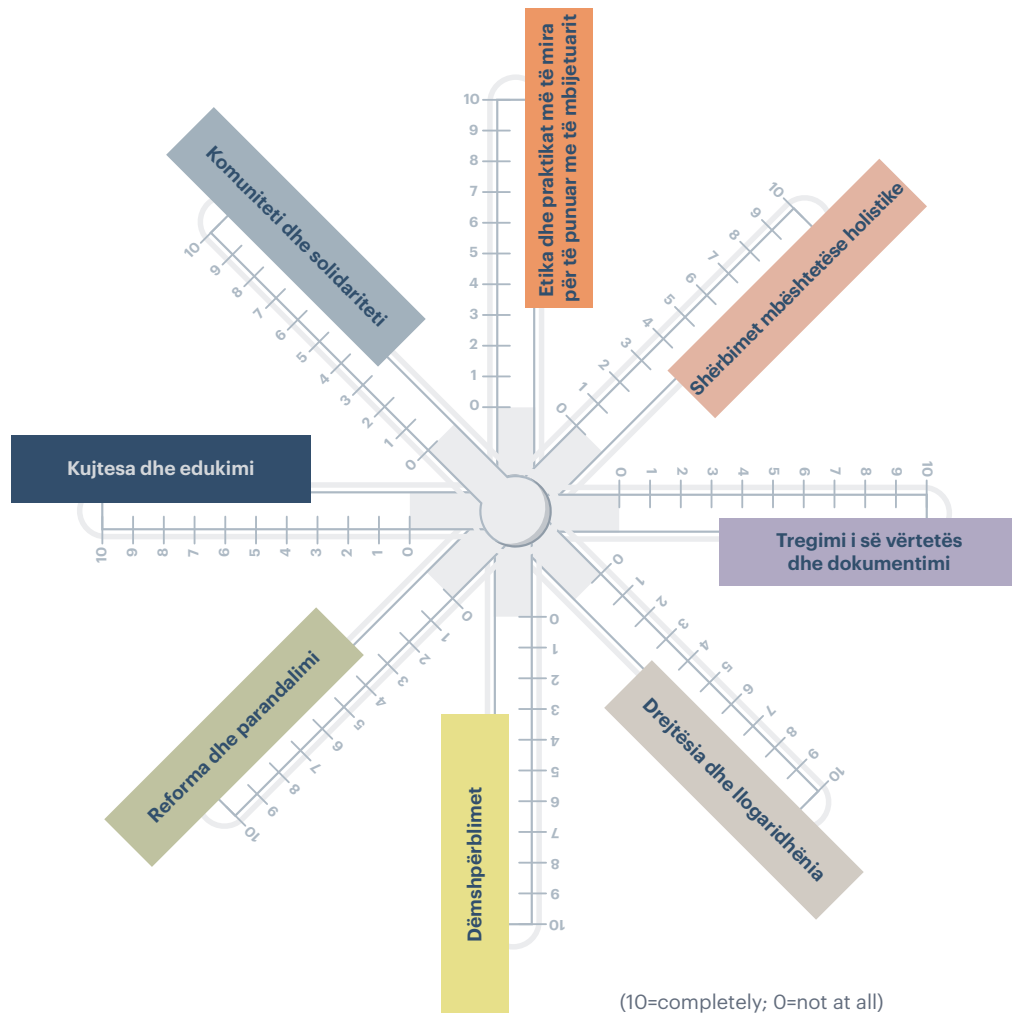
1.5. Ushtrimi i termometrit për organizatat

Ky ushtrim duhet të kryhet para dhe pas përdorimit të paketës së mjeteve për të kryer një vetëvlerësim.

Ai u mundëson organizatave individuale ose grupeve të organizatave të reflektojnë se sa mirë po plotësohen nevojat e të mbijetuarve në kontekstin e tyre në të gjithë gamën e fushave që mbështesin rrugën e të mbijetuarve drejt së vërtetës, drejtësisë dhe shërimit, dhe për të identifikuar fushat që kanë nevojën më të madhe të paplotësuar.

Shkalla 0-10 në termometër përfaqëson shkallën në të cilën organizata ose grupi mendon se nevojat e të mbijetuarve po plotësohen në çdo fushë, ku 0 është "aspak" dhe 10 është "plotësisht". Duke krahasuar termometrin e përfutur para dhe pas vetëvlerësimit, pjesëmarrësit do të jenë në gjendje të reflektojnë se si ka ndryshuar kuptimi i tyre se si plotësohen nevojat e të mbijetuarve në zona të ndryshme përmes procesit të kryerjes së vetëvlerësimit.

Termometri i prodhuar pas përfundimit të vetëvlerësimit duhet të ndihmojë në drejtimin e punës së organizatave, duke identifikuar fushat me nevojat më të mëdha të paplotësuara (p.sh. midis 0-5 në termometër) dhe për zhvillimin e veprimeve për të forcuar mbështetjen për të mbijetuarit në ato fusha (p.sh. duke u fokusuar në krijimin e rrugëve të reja të referimit, duke futur aktivitete të reja në programe, duke ndërtuar partneritete të reja me organizata të tjera që kanë ekspertizë që mund të përdoret për të mbështetur të mbijetuarit etj.)

1.6 Ushtrimi i termometrit për organizatat për t'u zhvilluar me të mbijetuarit

Ky ushtrim mund të përdoret nga organizatat për të plotësuar analizën e tyre se sa mirë po plotësohen nevojat e të mbijetuarve në kontekstin e tyre (të cilën organizatat mund ta kryejnë duke përdorur udhëzimet e mësipërme).

Qëllimi i kryerjes së ushtrimit të termometrit me të mbijetuarit është t'u lehtësojë organizatave të krahasojnë të kuptuarit e tyre se sa mirë po plotësohen nevojat e të mbijetuarve në kontekstin e tyre me vlerësimin e vetë të mbijetuarve për këtë. Kjo mund t'i ndihmojë organizatat të sigurojnë që të kuptuarit e tyre për prioritetet dhe nevojat e të mbijetuarve të pasqyrojë pikëpamjet që kanë shprehur vetë të mbijetuarit, në mënyrë që ato të mund të përshtatin programet dhe aktivitetet e tyre në përputhje me rrethanat.

Organizatat duhet të kryejnë ushtrimin me të mbijetuarit pasi të kenë përfunduar vetëvlerësimin dhe të kenë krijuar termometrin e dytë, bazuar në rezultatet e vetëvlerësimit. Organizatat më pas duhet të kryejnë ushtrimin me të mbijetuarit për të prodhuar një termometër që pasqyron perspektivat e tyre dhe ta krahasojnë këtë termometër me të tyre.

Në mënyrë ideale, termometri i vetë një organizate do të përputhej ngushtë me termometrin e të mbijetuarve, pasi kjo tregon se organizata ka një kuptim të mirë të mënyrës sesi nevojat e të mbijetuarve plotësohen brenda kontekstit të tyre. Megjithatë, nëse dy termometrat janë shumë të ndryshëm, do të jetë e nevojshme që organizata të hulumtojë më në detaje se përse të kuptuarit e tyre se si plotësohen nevojat e të mbijetuarve nuk përputhet me perspektivat e vetë të mbijetuarve dhe të ndërmarrë hapa për të zbutur këtë (p.sh. duke ndërtuar një skemë reagimi në shërbimet e tyre për të marrë reagime nga të mbijetuarit, duke ofruar më shumë informacion rreth shërbimeve të tjera mbështetëse të disponueshme, etj.)

Është e rëndësishme të theksohet se organizatat duhet ta kryejnë këtë ushtrim vetëm me të mbijetuarit nëse është e përshtatshme për ta bërë këtë, p.sh. nëse ato tashmë kanë struktura të zhvilluara për konsultimin dhe bashkë-hartimin e programeve me të mbijetuarit. Për organizatat që nuk kanë struktura të tilla, mund të mos jetë e përshtatshme të kryhet ky ushtrim, veçanërisht nëse kjo do të përfshinte kërkimin e të mbijetuarve për të marrë pjesë në ushtrim, pasi kjo mund të sjellë një pengesë të mëtejshme mbi to.

2. Etika dhe praktikat më të mira për të punuar me të mbijetuarit, burime shembull

2.1. Shembull i vlerësimit të rrezikut:

Krijimi i një vlerësimi të rrezikut për organizatat që punojnë me të mbijetuarit e dhunës seksuale të lidhur me konfliktin është një hap vendimtar për të garantuar sigurinë dhe mirëqenien si të të mbijetuarve ashtu edhe të stafit. Ju lutemi vini re se ky është një model i përgjithshëm dhe duhet të individualizohet për t'iu përshtatur nevojave dhe kontekstit specifik të organizatës suaj. Organizatat që veprojnë në kontekste të brishta duhet të rishikojnë dhe përditësojnë rregullisht vlerësimet e tyre të rrezikut pasi situata mund të ndryshojë me shpejtësi.

Organizata: [Emri i organizatës]

Data: [Data e vlerësimit të rrezikut]

Skuadra e vlerësimit të rrezikut:

[Emri i anëtarit të skuadrës 1]

[Emri i anëtarit të skuadrës 2]

[Emri i anëtarit të skuadrës 3]

I. ANALIZA KONTEKSTUALE:

A. Vendndodhja dhe konteksti:

Përshkruani zonën gjeografike ku vepron organizata, duke theksuar çdo faktor kontekstual që mund të ndikojë në sigurinë dhe mirëqenien e të mbijetuarve dhe stafit.

B. Palët kryesore të interesuara:

Identifikoni palët kryesore të interesuara, duke përfshirë autoritetet vendore, organet e zbatimit të ligjit, ofruesit e kujdesit shëndetësor dhe organizatat partnere, dhe vlerësoni qëndrimet, kapacitetin dhe vullnetin e tyre për të mbështetur punën e organizatës.

II. IDENTIFIKIMI I RREZIKUT:

A. Kategoritë e rrezikut:

- **Sigurimi dhe siguria:** Vlerësoni rreziqet e sigurisë për personelin dhe të mbijetuarit, duke përfshirë sigurinë fizike, ngacmimet dhe kërcënimet e mundshme.
- **Konfidencialiteti dhe privatësia:** Vlerësoni rrezikun e shkeljes së konfidencialitetit dhe mbrojtjes së identitetit dhe informacionit të të mbijetuarve.
- **Rreziqet psikosociale:** Merrni parasysh ndikimin emocional dhe psikologjik si te stafi ashtu edhe te të mbijetuarit për shkak të natyrës së ndjeshme të punës.
- **Rreziqet operacionale:** Ekzaminoni rreziqet e mundshme për veprimet organizative, të tilla si sfidat e financimit, kufizimet e burimeve dhe çështjet logjistike.
- **Rreziqet kulturore dhe shoqërore:** Analizoni sesi normat kulturore dhe shoqërore mund të ndikojnë në punën dhe sigurinë e të mbijetuarve.

B. Rreziqet specifike:

Për secilën kategori rreziku, identifikoni rreziqe dhe dobësi specifike bazuar në kontekstin dhe aktivitetet e organizatës.

III. VLERËSIMI DHE ZBUTJA E RREZIKUT:

A. Sigurimi dhe siguria:

Rreziku: Lëndime të mundshme fizike për stafin dhe të mbijetuarit.

Zbutja:

- Zbatoni protokolle të rrepta sigurie, duke përfshirë trajnimin dhe ndërgjegjësimin e stafit.
- Identifikoni hapësirat e sigurta dhe konfidenciale për përdorim kur diskutoni për informacione konfidenciale me të mbijetuarit.

B. Konfidencialiteti dhe privatësia:

Rreziku: Shkelja e konfidencialitetit të të mbijetuarit.

Zbutja:

- Zbatoni masa të rrepta për mbrojtjen e të dhënave dhe kodimin e tyre.
- Ofroni trajnime për stafin mbi rëndësinë e ruajtjes së konfidencialitetit.
- Përfshini masa të tilla si mbrojtja me fjalëkalim të çdo dokumenti me të dhënat e pjesëmarrësve.
- Siguroni seminare të rregullta të sigurisë digjitale dhe "përmirësime", udhëzime praktike dhe seanca për të kontrolluar pajisjet.

C. Rreziqet psikosociale:

Rreziku: Stresi emocional dhe psikologjik mbi stafin dhe të mbijetuarit.

Zbutja:

- Zhvilloni mënyra referimi me organizatat që mund të ofrojnë shërbime mbështetëse për stafin dhe të mbijetuarit.
- Krijoni hapësira të sigurta për të mbijetuarit që të ndajnë përvojat e tyre.
- Siguroni trajnime për traumat dytësore në mënyrë që stafi dhe të mbijetuarit të dinë shenjat paralajmëruese dhe si t'i trajtojnë ato.

D. Rreziqet operacionale:

Rreziku: Ndërprerje në financim ose kufizime të burimeve.

Zbutja:

- Diversifikoni burimet e financimit dhe mbani një fond emergjence.
- Zhvilloni një strukturë të fortë organizative dhe plan për menaxhimin e rrezikut.

E. Rreziqet kulturore dhe sociale:

Rreziku: Rezistenca kulturore ndaj trajtimit të dhunës seksuale.

Zbutja:

- Zhvilloni materiale dhe programe me ndjeshmëri kulturore.
- Angazhohuni me drejtuesit e komunitetit vendor dhe zhvilloni fushata ndërgjegjësimi.

IV. MONITORIMI DHE RISHIKIMI I RREZIKUT:

- Përcaktoni një proces të rregullt rishikimi për të vlerësuar efektivitetin e masave për zbutjen e rrezikut dhe për të bërë rregullimet e nevojshme.

V. PLANI I REAGIMIT NË RAST EMERGJENCE:

- Zhvilloni një plan të detajuar për reagimin ndaj ndodhive kritike, duke garantuar sigurinë dhe mirëqenien e të mbijetuarve dhe stafit.

VI. RAPORTIMI DHE KOMUNIKIMI:

- Krijoni kanale të qarta raportimi për stafin për të raportuar rreziqet dhe ndodhitë dhe për të siguruar komunikim të hapur dhe transparent me palët e interesuara.

VII. TRAJNIMI I STAFIT:

- Siguroni trajnim gjithëpërfshirës për stafin mbi menaxhimin e rrezikut, sigurinë dhe konsideratat etike.

VIII. BUXHETI DHE BURIMET:

- Caktoni burime dhe buxhet për masat për zbutjen e rrezikut dhe reagimin emergjent.

IX. MIRATIMI DHE ZBATIMI:

- Ky vlerësim i rrezikut duhet të miratohet nga administrimi i lartë dhe të zbatohet në të gjithë organizatën.

2.1.2. Shembull i listës kontrolluese të pëlqimit të informuar, ofruar nga Synergy for Justice and Lawyers and Doctors for Human Rights (LDHR):

Hapi	Udhëzuesi	✓
Vetë-prezantimi: kush jeni ju, çfarë është LDHR dhe cili është qëllimi i saj dhe natyra e punës së saj	Unë jam doktor ____, një mjek i diplomuar në universitetin e ____ në vitin _____. Unë fillova me specializimin tim të ____ në fillim të vitit _____. Unë punoj me Avokatët dhe Mjekët për të Drejtat e Njeriut (LDHR), i cili është një rrjet mjekësh dhe avokatësh sirianë që i kushtohet dokumentimit mjekësor ekspert të shkeljeve të të drejtave të njeriut, në përputhje me Protokollin e Stambollit. Protokollin e Stambollit është një protokoll global që përdoret si një udhëzues për të hetuar dhe dokumentuar torturën dhe forma të tjera të dënimit ose trajtimit mizor, çnjerëzor ose poshtërues. Unë si mjek, kam më shumë se ____ vjet përvojë pune dhe jam trajnuar në mënyrë specifike për kryerjen e vlerësimeve mjekësore në lidhje me shkeljet e të drejtave të njeriut. Unë kam kryer ____ vlerësime mjeko-juridike si anëtar i LDHR. LDHR synon të prodhojë raporte mjekësore që plotësojnë standardet ndërkombëtare dhe që janë të pranueshme për çdo gjykatë të mundshme penale në të ardhmen.	

Hapi	Udhëzuesi	✓
Procesi i vlerësimit	Më lejoni t'ju shpjegoj pak se si ne bëjmë një vlerësim mjekësor. Pas përfundimit të këtyre diskutimeve paraprake dhe nëse dëshironi të vazhdoni, ne do të fillojmë vlerësimin i cili përfshin disa informacione personale për ju. Më pas ne do të marrim tregimin e historikut tuaj mjekësor në periudhën para burgosjes. Më pas, do të diskutojmë në detaje se çfarë ka ndodhur me ju gjatë burgosjes. Unë mund t'ju bëj disa pyetje sqaruese për t'u siguruar që e kuptoj atë që ka ndodhur. E di që mund të jetë e vështirë të flisni, por mund të më duhet të të pyes për detaje që është e vështirë për ju t'i diskutoni me dikë. Megjithatë, kjo është e rëndësishme dhe e nevojshme. Për të përfunduar vlerësimin tim mjekësor, më duhet të kuptoj disa nga këto detaje. Në të ardhmen, nëse dëshironi që dëshmia juaj të përdoret në ndjekjet penale kundër autorëve për t'i mbajtur ata përgjegjës për atë që ka ndodhur, do të jetë e nevojshme të ndihmoni edhe gjykatën. Unë nuk do t'ju pyes për asgjë që nuk kam nevojë ta di.	

Hapi	Udhëzuesi	✓
Procesi i vlerësimit (vazhdoi)	Pas intervistës, do të duhet t'ju bëjmë një ekzaminim fizik. [Ne do ta bëjmë këtë në një vend të sigurt që ruan privatësinë. Unë mund të sjell me vete një koleg mashkull ose femër për të bërë ekzaminimin nëse kjo ju bën të ndiheni më rehat.] Do të më duhet gjithashtu të fotografoj lëndimet tuaja nëse nuk e keni problem. Unë mund t'i bëj këto fotografi në mënyrë të tillë që të mos shfaqet asnjë shenjë që do të tregonte se kush jeni dhe do të ruajë anonimitetin tuaj. Këto foto në raport ruajnë dëshminë se janë shkaktuar lëndime. Dhe kjo është arsyeja pse fotot janë përfshirë. Më pas gjatë vlerësimit dhe më pas do të bëhet një vlerësim psikologjik dhe do të merren detaje mbi gjendjen mendore që keni kaluar gjatë ndalimit, pas lirit dhe aktualisht. Sa i përket pjesës përfundimtare, ai do të jetë përfundimi i vlerësimit. Unë mund t'i përgjigjem çdo pyetje që mund të keni dhe të tregoj shërbimet e disponueshme mbështetëse që mund të jenë të dobishme për ju. Unë mund t'ju jap këtë informacion, pavarësisht nëse vendosni të vazhdoni me vlerësimin apo jo. Gjatë procesit, ju mund të pushoni sa herë që dëshironi. Ne do të ecim sipas një ritmi me të cilin ju ndiheni të kënaqur. Gjatë kësaj, ju mund të më pyesni çfarë të dëshironi, dhe unë do t'ju shpjegoj gjithashtu gjërat. Pastaj do të shkruaj raportin bazuar në shënime që shkruaj sot. Raporti do të përmbajë përfundime të tilla në mënyrë që i gjithë informacioni dhe tregimi që jepni të lidhen me rezultatet e ekzaminimit fizik dhe psikologjik.	

Hapi	Udhëzuesi	✓
Konfidencialiteti	Ky dokumentacion është konfidencial. Rrjedhimisht, ai nuk filmohet, as publikohet apo ndahet me ndonjë ent, përveç nëse jepni pëlqimin për këtë. Ky konfidencialitet është i ndërsjellë dhe ruhet i tillë si nga dokumentuesi ashtu edhe nga pacienti. Për më tepër, në LDHR, ne kemi marrë një sërë masash rigoroze për të ruajtur sigurinë dhe konfidencialitetin. Prandaj, ne përdorim mjete të sigurta të koduara për të regjistruar dhe ruajtur informacionin tuaj. Më tej, rasti i çdo pacienti referohet me një simbol dhe jo me emrin e një personi. Raporti origjinal dërgohet dhe ruhet në mënyrë të sigurt në një shtet të tretë jashtë rajonit, në një organizatë partnere me të cilën kemi të bëjmë. Ky konfidencialitet kontribuon në zbutjen e rreziqeve për të cilat do të flasim tani.	

Hapi	Udhëzuesi	✓
Përdorimi i informacionit dhe me kë të ndahet raportit	Siç e shpjegova, gjithçka që thoni sot do të trajtohet me konfidencialitet dhe çdo informacion do të sigurohet në një vend të sigurt në maksimumin e aftësive tona. Nëse pranoi t'i nënshtroheni vlerësimit mjeko-ligjor, ju jeni duke pranuar të ndani raportin tuaj me LDHR. Informacioni i përfshirë në raport mund të përdoret brenda, me anëtarët e tjerë të stafit TË LDHR, në bazë të nevojës për të ditur (p.sh. për t'ju referuar shërbimeve, për sigurimin e cilësisë, ose për analizën e të dhënave). Nëse refuzoni të jepni pëlqimin për të ndarë raportin me LDHR, procesi i dokumentacionit duhet të ndalet sepse nuk është e mundur pasi unë jam anëtar i rrjetit të LDHR. Organizata jonë partnere aktualisht ruan raportet origjinale në një vend të tretë. Nëse i nënshtroheni vlerësimit mjeko-ligjor dhe keni përfunduar raportin tuaj, do të pranoni gjithashtu të ndani një raport të mbyllur me organizatën tonë partnere, Synergy for Justice. Sinergjia për Drejtësi nuk do të ketë qasje në informacionin tuaj. Qëllimi i transferimit të një raporti të mbyllur Në Sinergji është vetëm ruajtja e tij në një vend të sigurt. Unë e bëj këtë punë për të mbështetur ndjekjet penale në të ardhmen, por është zgjedhja juaj se si dëshironi që raporti të përdoret. Pra, këtu janë disa nga opsionet. Raportet për të Drejtat e Njeriut dhe trajnimi: Nëse jeni dakord, LDHR-ja mund ta përdorë informacionin tuaj në raportet e të drejtave të njeriut të cilat do të publikohen (emri dhe detajet identifikuese do të fshihen) për të informuar dhe për të ushtruar presion ndaj komunitetit ndërkombëtar për të ndërmarrë veprime. Ne kërkojmë gjithashtu lejen tuaj për përdorimin e rastit tuaj ose pjesë të tij, në formë të anonimizuar, për përmirësime të cilësisë dhe trajnime brenda organizatës sonë. Komisioni i Pavarur Hetimor i Kombeve të Bashkuara (UNCOI): Ky është një organ hetues i OKB-së i cili krijon raporte të rregullta për Këshillin e OKB-së për të Drejtat e Njeriut dhe Këshillin e Sigurimit. Ai nuk i ndjek penalisht çështjet, por vendet e tjera, puna e komisioneve të ngjashme ka krijuar bazën për ndjekje penale pasi të ketë një gjykatë penale për të gjykuar krimet ndërkombëtare. Ne mund ta ndajmë raportin me ta për të siguruar një dokument të plotë dhe ndërgjegjësimit për atë që po ndodh në Siri, dhe gjithashtu mund të formojë një bazë për përgjegjësinë e mëvonshme. Nëse jeni dakord, UNCOI mund të përfshijë disa nga informacionet që ju jepni në raportet e saj publike.	

	IIIM (Mekanizmi Ndërkombëtar, i Paanshëm dhe i Pavarur për të ndihmuar në hetimin dhe ndjekjen penale të personave përgjegjës për krimet më të rënda sipas ligjit ndërkombëtar të kryera në Republikën Arabe Siriane që nga marsi 2011): I mandatuar nga Asambleja e Përgjithshme e OKB-së, IIIM mbledh dhe ruan prova të shkeljeve të rënda të kryera në Siri dhe, me marrjen e pëlqimit tuaj, mund ta ndajë këtë informacion me autoritetet e hetimit ose ndjekjes, qofshin ato kombëtare, rajonale apo ndërkombëtare. OJQ-të ndërkombëtare ose siriane ose organizatat e shoqërisë civile që përgatisin çështjet për llogaridhënie: Për të maksimizuar shanset për drejtësi, dhe në mungesë të formave aktuale efektive të drejtësisë penale ndërkombëtare, organizatat siriane dhe ndërkombëtare po përipiqen të ndërtojnë raste kundër autorëve sirianë të veprave në shtete të ndryshme (si në Gjermani, për shembull). Nëse informacioni që jepni është i rëndësishëm për çështjet penale që po përgatisin, ata mund të na kërkojnë që t'i ndajmë me ta, nëse jeni dakord. Mekanizmat Ndërkombëtarë të Drejtësisë Penale: Nuk ka ende gjykata ndërkombëtare që kanë mandatin për të dëgjuar çështjet siriane. Në një moment të caktuar, njëres prej këtyre gjykatave (p.sh. Gjykatës Penale Ndërkombëtare) mund t'i kërkohej të ndjekë penalisht këto raste ose mund të krijohet një gjykatë e re ndërkombëtare për t'u marrë me çështjet siriane. Nëse dëshironi që çështja juaj të përdoret për të mbështetur një ndjekje penale në këtë lloj gjykate, ne mund ta ndajmë çështjen tuaj me ta. Mekanizmat e drejtësisë penale kombëtare ose hibride pas tranzicionit: Është gjithashtu e mundur që drejtësia penale dhe përgjegjësia të jepen në një gjykatë siriane pas përfundimit të konfliktit. Kjo ka ndodhur për shembull në Bosnjë. Mekanizmi Kombëtar i Kërkesave për të Drejtat e Njeriut pas Tranzicionit: Është gjithashtu e mundur që në të ardhmen të krijohet mekanizmi sirian për kërkesë dëmshpërblimi për të drejtat e njeriut, ku do të mund të kërkonte shpërblim për shkeljet e të drejtave të njeriut që janë kryer kundër jush. Mekanizmat e OKB-së për të Drejtat e Njeriut, duke përfshirë Procedurat Speciale dhe Gjykatën Rajonale: Informacioni i anonimizuar mund të përdoret nga LDHR-ja në paraqitjet drejtuar organeve të OKB-së ose Raportuesve Specialë të OKB-së. Për të gjitha këto opsione, ju mund të zgjidhni nëse do të jepni informacion të anonimizuar për rastin ose raportin tuaj në mënyrë që ju të mos gjurmoheni ose të mos identifikohet se kush jeni. Por për disa nga këto opsione, identifikimi i plotë është i nevojshëm që raporti të jetë efektiv, për shembull, për procedurat penale, ata duhet të dinë se kush është viktima dhe mund të dëshirojnë t'ju kontaktojnë për provat tuaja.

2.2. Etika dhe praktikat më të mira për të punuar me të mbijetuarit, burimet e jashtme

2.2.1. **USAID Collective action to reduce gender-based violence (CARE-GBV), How to implement a survivor-centered approach in Gender-Based Violence (GBV) programming:** <https://makingcents.com/wp-content/uploads/2021/01/CARE-GBV-03-Survivor-centered-v9-508c.pdf>

2.2.2. **Fondi i Kombeve të Bashkuara për Popullsinë (UNFPA), Guidance note on understanding efforts to prevent and address gender-based crimes in Myanmar: Analysis, research, and programming.**

2.2.3. **AMA Journal of Ethics, Survivor-Centered Approaches to Conflict-Related Sexual Violence in International Humanitarian and Human Rights Law:** <https://journalofethics.ama-assn.org/article/survivor-centered-approaches-conflict-related-sexual-violence-international-humanitarian-and-human/2022-06>

2.2.4. **OHCHR Protection of Victims of Sexual Violence: Lessons Learned:** <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Women/WRGS/ReportLessonsLearned.pdf>

2.3. Shërbimet mbështetëse holistike, burime shembull

2.3.1. Skema sekuenciale për ndërtimin dhe mirëmbajtjen e mënyrave të referimit

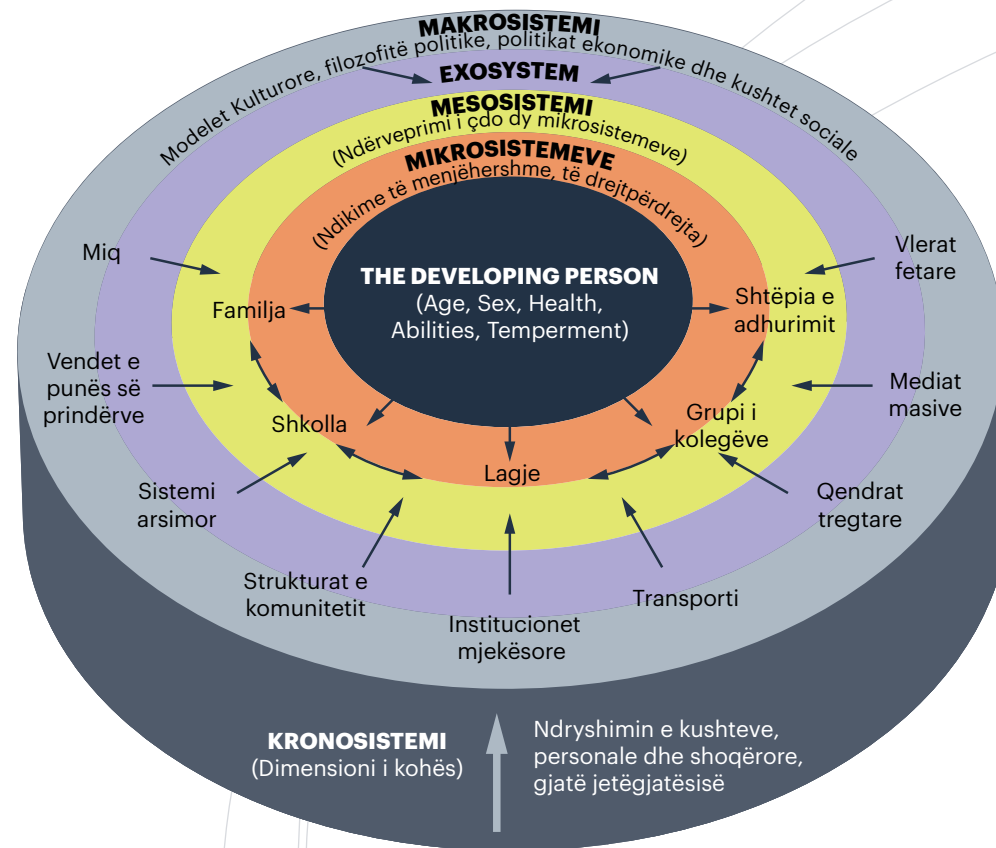
1. Skiconi shërbimet e disponueshme, p.sh., ofruarit vendorë që ofrojnë kujdes shëndetësor, shëndet mendor dhe mbështetje psikosociale, strehim, shërbime ligjore dhe emigracioni, mbrojtje dhe drejtësi;
2. Vlerësoni cilësinë e shërbimeve, për të përcaktuar nëse ato plotësojnë kërkesat minimale;

3. Përpiloni detajet e mëposhtme të shërbimeve që plotësojnë kërkesat minimale, duke marrë parasysh orientimin seksual të një të mbijetuarit, identitetin gjinor ose shprehjen, dhe karakteristikat seksuale (SOGIESC) dhe çdo nevojë për aksesueshmëri që ata kanë, në mënyrë që të mbijetuarit të mund të referohen në shërbimet e duhura:
 - a. Përshtatshmëria, duke përfshirë aftësitë gjuhësore.
 - b. Marrja e vendndodhjes.
 - c. Pikat e kontaktit dhe personat e kontaktit.
 - d. Orari i punës dhe kujdesi pas orarit të punës.
 - e. Kostoja.
 - f. Format dhe procedurat e marrjes.
 - g. Marrëveshjet e konfidencialitetit.
 - h. Masat e sigurisë.
 4. Krijoni listën e referimit dhe grupojini organizatat sipas shërbimeve që ofrojnë;
5. Shpërndani listën për të gjithë stafin, me informacion se kur lista do të përditësohet më pas dhe si mund të japin komente për shërbimet ose të sugjerojnë shërbime të reja;
6. Printoni versione të aksesueshme të listës për të gjithë stafin, mbani një poster në zyrë;
7. Shpjegojini stafit mbi protokollin e sistemeve të shkëmbimit të informacionit për referime në shërbime të jashtme, duke përfshirë konfidencialitetin dhe pëlqimin e informuar. Siguroni koordinimin e brendshëm në mënyrë që të mbijetuarve të mos u kërkohej të përsërisin historitë e tyre për të pasur akses në shërbimet;
8. Komunikoni me të mbijetuarit rreth mangësive në rrugët e referimit dhe si t'i trajtoni ato. Informacioni duhet të komunikohet në gjuhët vendore dhe duhet të marrë parasysh nivelet e ndryshme të shkrim-leximit. Duhet të ketë një cikël reagimi me të mbijetuarit në mënyrë që ata të mund të komentojnë për shërbimet;
9. Monitoroni rregullisht shërbimet.

2.3.2. Kuptimi i shërbimeve të shëndetit mendor dhe mbështetjes psikosociale:

Termi "shëndeti mendor dhe mbështetja psikosociale" përdoret për të përshkruar ndërveprimin midis aspekteve psikologjike të qenieve njerëzore dhe mjedisit ose mjedisit të tyre shoqëror. Aspektet psikologjike lidhen me funksionimin tonë, siç janë mendimet, emocionet dhe sjellja jonë. Ambienti shoqëror ka të bëjë me marrëdhëniet e një personi, rrjetet e familjes dhe komunitetit, traditat kulturore dhe statusin ekonomik, duke përfshirë shkollimin ose punën.

Termi "psikosocial" përdoret në vend të "psikologjik" për të pranuar se mirëqenia mendore e një personi nuk përcaktohet vetëm nga faktorët psikologjikë, por përfshin gjithashtu edhe faktorë socialë. Faktorët "socialë" dhe "psikologjikë" janë gjithashtu të ndërvarur dhe kontribuojnë drejt mirëqenies gjithëpërfshirëse psikosociale. Ata mbështesin mënyrën se si një person zhvillon një opinion për veten, kupton identitetet e tij dhe e percepton veten në lidhje me njerëzit e tjerë dhe komunitetet e tyre të ndryshme. Teoria socioekologjike e Urie Bronfenbrenner ofron një konceptualizim të thellë të ndërthurjes midis njerëzve dhe mjediseve të tyre. Brenda makrosistemit, ekziston një shpjegim se si aspektet dhe ndryshimet sociokulturore, ekonomike dhe politike ndikojnë në zhvillimin e personit me kalimin e kohës. Kjo bëhet e rëndësishme në kontekste të dhunshme ku ka ndërprerje në stabilitetin e sistemeve të ndryshme, gjë që ndikon më tej në mirëqenien psikologjike të një personi, dhe në rrugët që ata mund të nisin për qëllime të shërimit nga traumat e lidhura me dhunën dhe vështirësitë e tjera të shëndetit mendor.

Shërbimet e shëndetit mendor dhe të mbështetjes psikosociale pranojnë se shëndeti mendor i një individi është thellësisht i ndërthurur me faktorë psikologjikë dhe socialë dhe këta elementë janë të ndërlidhur në mënyra të shumta:

- **Ndikimi psikologjik i faktorëve socialë:** Përvojat sociale, të tilla si dhuna ndërpersonale, diskriminimi ose izolimi, mund të çojnë në shqetësime psikologjike dhe probleme të shëndetit mendor. Për shembull, dikush që përjeton stigmë sociale për shkak të një përvoje traumatike mund të zhvillojë ankth ose depresion.
- **Mbështetja sociale si një faktor mbrojtës:** Mbështetja sociale luan një rol vendimtar në lehtësimin e ndikimit psikologjik të stresit dhe traumës. Marrëdhëniet mbështetëse dhe lidhjet me komunitetin mund të ofrojnë një mbrojtje kundër efekteve negative të shqetësimit psikologjik.
- **Shërimi në bashkëpunim:** Shërbimet efektive të shëndetit mendor dhe mbështetjes psikosociale shpesh përfshijnë bashkëpunimin midis ofruesve të mbështetjes psikologjike dhe sociale. Për shembull, një i mbijetuar i traumës mund të përfitojë si nga terapia individuale (mbështetja psikologjike) ashtu

edhe nga pjesëmarrja në grupet mbështetëse ose aktivitetet e komunitetit (mbështetja sociale).

- **Mirëqenia holistike:** Duke trajtuar aspektet psikologjike dhe sociale, shëndeti mendor dhe mbështetja psikosociale pranon se promovimi i shëndetit dhe mirëqenies mendore kërkon një qasje gjithëpërfshirëse. Ajo pranon se individët ndodhen brenda konteksteve sociale dhe se shëndeti i tyre psikologjik është i lidhur ngushtë me mjedisin e tyre social dhe se si ata janë në gjendje të përdorin burimet në komunitetet dhe sistemet e tyre të ndryshme.

Në përgjithësi, shërbimet e shëndetit mendor dhe të mbështetjes psikosociale pranojnë se shëndeti mendor i individëve nuk është vetëm një produkt i mirëqenies së tyre psikologjike, por gjithashtu ndikohet thellësisht nga ndërveprimet e tyre sociale, marrëdhëniet dhe konteksti më i gjerë shoqëror. Shërbimet efektive të shëndetit mendor dhe të mbështetjes psikosociale i konsiderojnë këto përmasa të ndërlidhura për të ofruar kujdes gjithëpërfshirës dhe me fokus te personi që trajton natyrën e ndërlikuar të shëndetit mendor. Shërbimet efektive për të mbijetuarit e dhunës seksuale të lidhur me konfliktin janë të ndjeshme në lidhje me traumën dhe integrojnë ndikimin e gjerë të traumës jo vetëm në shëndetin mendor të të mbijetuarit, por edhe se si një i mbijetuar është në gjendje të angazhohet me shërbimet e shëndetit mendor dhe të mbështetjes psikosociale të nevojshme për t'u shëruar nga përvojat traumatike.

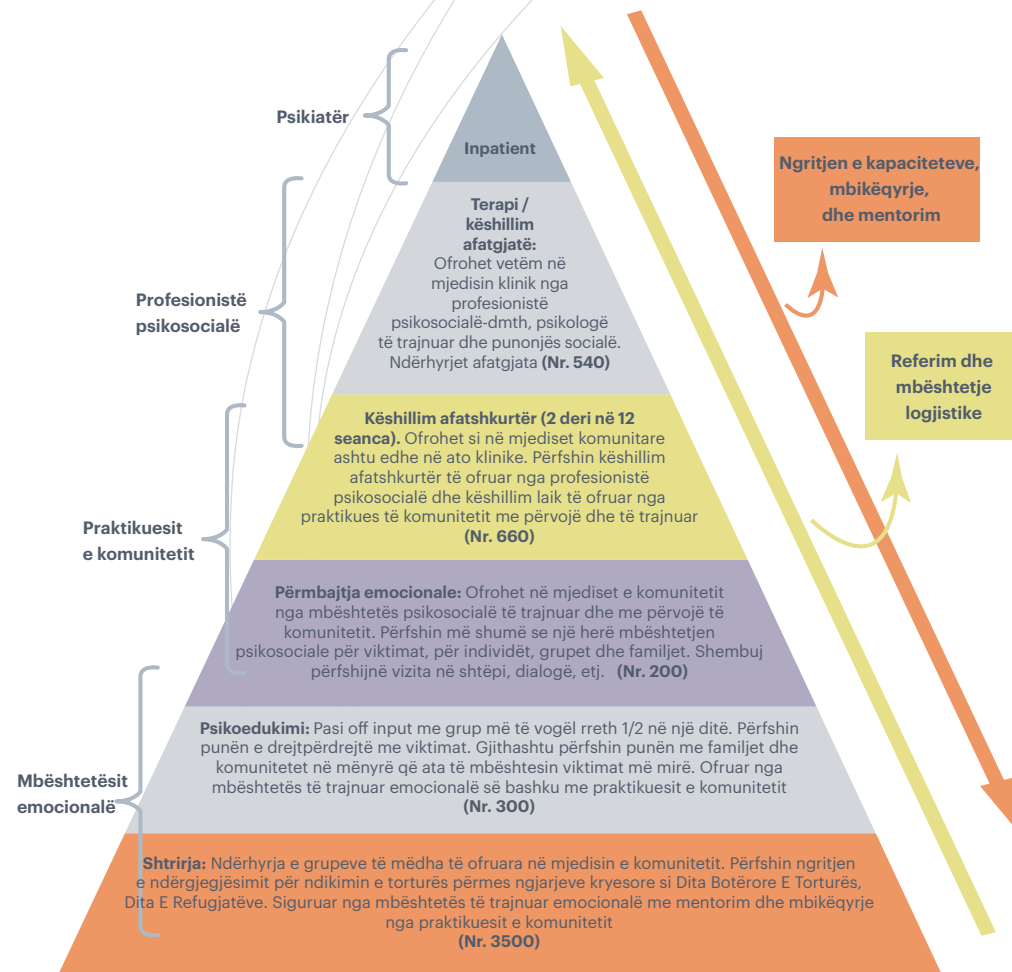
2.3.3. Bërja e referimeve në shërbimet e shëndetit mendor dhe të mbështetjes psikosociale:

Kërkesat për shëndetin mendor dhe shërbimet e mbështetjes psikosociale do të ndryshojnë sipas kontekstit të shtetit. Kur një i mbijetuar referohet te shërbimet e shëndetit mendor dhe të mbështetjes psikosociale, organizatat në listën e referimit duhet të jenë në gjendje të informojnë në lidhje me llojet e shërbimeve të ofruara dhe personelin kryesor që i ofron ato shërbime. Është e domosdoshme që organizatat dhe personeli që punojnë drejtpërdrejt me të mbijetuarit e dhunës seksuale të lidhur me konfliktin të kenë një listë të plotë referimi të organizatave që ofrojnë shërbime të shëndetit mendor dhe mbështetjes psikosociale.

Piramida e mëposhtme ofron një ilustrim të natyrës së punës që përfshihet në sferën e gjerë të shërbimeve të shëndetit mendor dhe mbështetjes psikosociale. Ajo përshkruan llojet e ndërhyrjeve që kryhen dhe drejtimet e referimit ndërmjet seksioneve të kujdesit. Disa organizata mund të ofrojnë një fushë specifike shërbimesh bazuar në specializimet e personelit që kryen punën.

Në shumë kontekste me burime të mira, disa organizata janë në gjendje të ofrojnë shumëllojshmëri shërbimesh përgjatë piramidës dhe disa organizata mund të fokusohen në aspekte të veçanta të shëndetit mendor dhe shërbimeve të mbështetjes psikosociale. Ofrimi i shërbimit shpesh përmirësohet kur organizatat nxisin rrugë referimi që u mundësojnë të mbijetuarve të kenë akses pa probleme proceset e shërimit ose ndërhyrjet që lidhen drejtpërdrejt me nevojat e tyre.

Përfaqësimi i strategjisë së shërimit psikosocial CSVR
Miratuar nga modeli SAITS (Higson-Smith, C., 2005)

Piramida është e niveluar për të përshkruar natyrën e ndërhyrjeve bazuar në shtrirjen e tyre, dhe nevojat e shëndetit mendor dhe mbështetjes psikosociale që kërkohen në një kontekst të caktuar. Për shembull, disa ndërhyrje shërbimi përqendrohen në psikoedukimin, i cili mund të përfshijë punën me grupe njerëzish që janë ekspozuar ndaj dhunës. Këto janë ndërhyrje kyçe në kontekste ku ka pasur dhunë të vazhdueshme dhe të organizuar, e cila shpesh rrënjohet në strukturën sociopolitike të komunitetit ose kontekstit të shtetit. Praktikuesit që kryejnë seanca psikoedukimi janë të përgatitur për të shpërndarë informacione të rëndësishme në lidhje me shëndetin mendor dhe shërbimet psikosociale për qëllime ndërgjegjësimi dhe edukimi. Praktikuesit që instruktajnë seancat psikoedukative shpesh janë të aftë të identifikojnë kur një person i pranishëm po përjeton shqetësim për shkak të natyrës së temave të diskutimit dhe të sigurojnë kontroll emocional për të menaxhuar shqetësimin gjatë një seance. Në rast se praktikuesi lehtësues nuk është i aftë të ofrojë shërbime këshillimi, praktikuesi do ta referojë të mbijetuarin (me pëlqimin e tij të informuar) te një organizatë ose praktikues që mund të ofrojë shërbimet përkatëse këshilluese ose terapeutike. Ky proces referimi është kritik kur ndërhyrjet dhe ngjarjet janë me fokus te trauma për të siguruar që njerëzit që marrin pjesë në ngjarje ndërgjegjësuere, dialogë ose ndërhyrje të tjera të shërbimit të shëndetit mendor dhe mbështetjes psikosociale mund të kenë akses në shërbimet përkatëse aty ku është e nevojshme dhe të zbusin ritraumatizimin dhe dëmtimin.

Organizatrat që ofrojnë shërbime informuese ose psikoedukative duhet të jenë në gjendje të demonstrojnë se si duken proceset e tyre të referimit në rast se ato identifikojnë se nivelet e shqetësimit të përjetuar nga të mbijetuarit janë jashtë fushës së tyre të ndërhyrjeve të shërbimit të shëndetit mendor dhe mbështetjes psikosociale. Këto organizata shpesh ofrojnë shërbime me fokus mirëqenien e komuniteteve që janë ndikuar nga dhuna.

Për më tepër, megjithëse një organizatë mund të jetë në gjendje të demonstrojë se ka një skuadër psikologësh dhe punonjësish socialë dhe se janë të kualifikuar dhe me përvojë në punën me traumat e lidhura me dhunën, ata duhet të kenë gjithashtu një eksperiencë pune me të mbijetuarit e dhunës seksuale të lidhur me konfliktin dhe të jenë në gjendje ta demonstrojnë këtë, si dhe kapacitetin dhe burimet e tyre për të përvetësuar punën afatgjatë të klientit. Nëpërmjet marrëdhënieve të krijuara në proceset e referimit, organizata të tilla do të pozicionohen në mënyrë të mjaftueshme për të ofruar mbikëqyrje, ngritje kapacitetesh ose mbështetje informuese për praktikuesit që punojnë në komunitete me popullsi të madhe të të mbijetuarve të dhunës.

Piramida e shërbimeve të shëndetit mendor dhe mbështetjes psikosociale nuk është domosdoshmërisht hierarkike, por përfaqësuese e pikave të shumta të hyrjes në shërbimet e shëndetit mendor, psikosocial dhe/ose të shëndetit mendor dhe psikosocial. Organizatat që ofrojnë mbështetje psikosociale mund të mos kenë domosdoshmërisht personelin e kualifikuar për të ofruar shërbime të kujdesit shëndetësor mendor. Në mënyrë të ngjashme, organizatat që ofrojnë shërbime psikiatrike mund të mos kenë personelin e kërkuar të kualifikuar dhe me përvojë për të ofruar shërbime të thelluara psikoterapeutike jashtë (për shembull) modelit biomjekësor i cili zakonisht përfshin ndërhyrjet mjekësore (farmaceutike) dhe menaxhimin e tyre në lidhje me një sëmundje mendore.

2.4. Shërbimet mbështetëse holistike—burimet e jashtme

- 2.4.1** Nisma Globale për Drejtësi, të Vërtetën dhe Pajtimin (GIJTR), Providing Psychosocial Support for Survivors of Conflict: A toolkit based on experiences from Sri Lanka <https://gijtr.org/wp-content/uploads/2021/09/GIJTR-CSVR-6x9-toolkit-EN-final.pdf> (E disponueshme në anglisht)
- 2.4.2** Fondacioni Dr. Denis Mukwege, Handbook on Holistic Care for Survivors of Sexual Violence in Conflict: https://mukwegefoundation.org/wp-content/uploads/2019/07/Handbook-Care_for_SV_Survivors-ENG-screen.pdf (E disponueshme në anglisht)
- 2.4.3** All Survivors Project, The Health of Male and Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender and Other Nonconforming Individuals (LGBT+) Survivors of Conflict-Related Sexual Violence <https://allsurvivorsproject.org/the-health-of-male-and-lgbt-survivors-of-conflict-related-sexual-violence/> (E disponueshme në anglisht)
- 2.4.4** Nisma Globale për Drejtësi, të Vërtetën dhe Pajtimin (GIJTR), Truth, Bread and Tea: A Toolkit for Reintegration of Women Survivors of Conflict-Related Sexual Violence and Children Born of War <https://gijtr.org/reintegration-and-transitional-justice/> (E disponueshme në anglisht, frëngjisht, spanjisht, arabisht dhe gjuhë të tjera)

3.1 Tregimi i së vërtetës dhe dokumentimi—Burimet e jashtme

- 3.1.1.** Instituti për Hetimet Penale Ndërkombëtare, Global Code of Conduct for Gathering and Using Information about Systematic and Conflict-Related Sexual Violence (Kodi Murad) (2022) <https://www.muradcode.com/murad-code> (E disponueshme në anglisht, frëngjisht, spanjisht, arabisht dhe gjuhë të tjera) (E disponueshme në anglisht, arabisht, kurdisht, amharik, tigrinja, suahili, boshnjakisht, frëngjisht, spanjisht, ukrainisht, nepalisht dhe birmanisht)
- 3.1.2** Zyra e Jashtme dhe Komonuelthi i Mbretërisë së Bashkuar, International Protocol on the Documentation and Investigation of Sexual Violence in Conflict (Botimi i dytë) https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a803e9640f0b62305b8a06b/International_Protocol_2017_2nd_Edition.pdf (E disponueshme në anglisht, frëngjisht, spanjisht, arabisht dhe gjuhë të tjera)
- 3.1.3** Synergy for Justice, Syria Supplement to the Second Edition of the International Protocol on the Documentation and Investigation of Sexual Violence in Conflict <https://synergyforjustice.org/syria-supplement> (E disponueshme në anglisht dhe arabisht)
- 3.1.4** Instituti për Hetimet Penale Ndërkombëtare, Iraq Supplement to the Second Edition of the International Protocol on the Documentation and Investigation of Sexual Violence in Conflict https://iici.global/0.5.1/wp-content/uploads/2018/03/Iraq-IP2-Supplement_English_Online.pdf (E disponueshme në anglisht dhe arabisht)
- 3.1.5** Rrjeti i Matricës së Rastit dhe Komisioni për Drejtësi Ndërkombëtare dhe Përgjegjësi (CIJA), Central African Republic Supplement to the Second Edition of the International Protocol on the Documentation and Investigation of Sexual Violence in Conflict <https://www.legal-tools.org/doc/b2e51b/pdf/> (E disponueshme në anglisht)
- 3.1.6** RedressInstitute për Hetimet Penale Ndërkombëtare dhe REDRESS, Myanmar Supplement to the Second Edition of the International Protocol on the Documentation and Investigation of Sexual Violence in Conflict https://redress.org/wp-content/uploads/2018/03/Myanmar-IP2-Supplement_English_Online.pdf (E disponueshme në anglisht dhe birmanisht)

- 3.1.7** Instituti për Hetimet Penale Ndërkombëtare dhe REDESS, Sri Lanka Supplement to the Second Edition of the International Protocol on the Documentation and Investigation of Sexual Violence in Conflict https://iici.global/0.5.1/wp-content/uploads/2018/03/20190315-Sri-Lanka-IP2-Supplement_Online.pdf (E disponueshme në anglisht, sinhala dhe tamil)
- 3.1.8** Zyra e OKB-së e Komisionerit të Lartë të Kombeve të Bashkuara për të Drejtat e Njeriut, Istanbul Protocol: Manual on the Effective Investigation and Documentation of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment <https://www.ohchr.org/en/publications/policy-and-methodological-publications/istanbul-protocol-manual-effective-0> (E disponueshme në anglisht, frëngjisht, spanjisht, arabisht dhe gjuhë të tjera)
- 3.1.9** Synergy for Justice, technical guidance on Forensic Medical Evaluations of Torture and Sexual Violence <https://synergyforjustice.org/technical-guidance> (E disponueshme në arabisht)
- 3.1.10** Instituti për Hetimet Penale Ndërkombëtare, Guidelines on Remote Interviewing <https://iici.global/publications/> (E disponueshme në anglisht, spanjisht dhe frëngjisht)
- 3.1.11** Nisma Globale për Drejtësi, të Vërtetën dhe Pajtimin (GIJTR), Creating Channels of Trust: Community Truth-Telling in Outlying Regions in Colombia <https://giitr.org/our-work/colombia/> (E disponueshme në anglisht, spanjisht dhe frëngjisht)

4.1 Drejtësia dhe llogaridhënia, burimet e jashtme

- 4.1.1** Philip Schulz dhe Kathrin Kreft, Accountability for Conflict-Related Sexual Violence, <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190846626.013.702> (E disponueshme në anglisht)
- 4.1.2** The US Holocaust Memorial Museum's Handbook for Victim Groups Pursuing Justice for Mass Atrocities: Chapter 3 'Using Law to Access Justice and Accountability for Mass Atrocities' <https://www.ushmm.org/m/pdfs/USHMM-Pursuing-Justice-for-Mass-Atrocities.pdf> (E disponueshme në anglisht, arabisht, frëngjisht, rusisht, ukrainisht)

- 4.1.3** UN Women, Documenting good practice on accountability for conflict-related sexual violence: the Sepur Zarco case <https://reliefweb.int/report/guatemala/documenting-good-practice-accountability-conflict-related-sexual-violence-sepur-zarco-case> (E disponueshme në anglisht)
- 4.1.4** OHCHR, A Practitioners Toolkit on Women's Access to Justice Programming https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Publications/PractitionerToolkit/WA2J_Consolidated.pdf (E disponueshme në anglisht)
- 4.1.5** Monitori Ndërkombëtar i Drejtësisë, The Kavumu Trial: Complementarity in Action in the Democratic Republic of Congo <https://www.ijmonitor.org/2018/02/the-kavumu-trial-complementarity-in-action-in-the-democratic-republic-of-congo/> (E disponueshme në anglisht)

5. Dëmshpërblimet, burime shembull

5.1.1. Kush kualifikohet si "viktimë" në kontekstin e dëmshpërblimit?

Në kontekstin e dëmshpërblimit, koncepti i viktimave u referohet personave që kanë pësuar lëndime individuale ose kolektive, duke përfshirë lëndime fizike ose mendore, vuajtje emocionale, humbje ekonomike ose dëmtim të konsiderueshëm të të drejtave të tyre themelore, nëpërmjet veprimeve ose mosveprimeve që përbëjnë shkelje të rënda të së drejtës ndërkombëtare të të drejtave të njeriut, ose shkelje të rënda të së drejtës ndërkombëtare humanitare. Aty ku është e përshtatshme, dhe në përputhje me ligjin vendas, termi "viktimë" përfshin gjithashtu familjen e ngushtë ose personat në ngarkim të viktimës së drejtpërdrejtë dhe personat që kanë pësuar dëme gjatë ndërhyrjes për të ndihmuar viktimat në fatkeqësi ose për të parandaluar viktimizimin. Një person konsiderohet viktimë pavarësisht nëse autori i shkeljes është identifikuar, kapur, ndjekur penalisht apo dënuar dhe pavarësisht nga raporti familjar ndërmjet autorit të veprës dhe viktimës. Fëmijët e lindur nga lufta janë viktimë.

5.1.2. Si mund të kenë akses viktimat në dëmshpërblime?

Për të pasur akses në dëmshpërblime, viktimave duhet t'u sigurohen mjete juridike efektive që mund të kenë natyrë gjyqësore dhe/ose administrative. Nëse viktimat përpiqen të përfitojnë dëmshpërblim përmes gjykatave, zakonisht atyre

u kërkohet të japin prova për shkeljet si dhe për dëmet, megjithëse ndryshime të rëndësishme kanë ndodhur për të reduktuar barrën e vendosur mbi viktimat, veçanërisht mbi të mbijetuarit e dhunës seksuale të lidhur me konfliktin.

Kur ka rrezik për mizori masive, gjykatat nuk janë në gjendje t'u ofrojnë viktimave një mjet juridik efektiv në një mënyrë të shpejtë, pasi shpesh proceset e drejtësisë zgjasin shumë vite. Kjo është arsyeja pse mjetet juridike administrative përmes programeve të dëmshpërblimit në familje janë thelbësore për të ofruar dëmshpërblim të mjaftueshëm, të shpejtë dhe efektiv për viktimat, duke përfshirë të mbijetuarit e dhunës seksuale të lidhur me konfliktin. Siç ka treguar Raportuesi Special i OKB-së për Promovimin e së Vërtetës, Drejtësisë, Dëmshpërblimit dhe Garancive të Mospërsëritjes, programet e brendshme administrative të dëmshpërblimit mund të ofrojnë një gamë të gjerë dëmshpërblimesh për një numër të madh viktimash, shpesh duke përdorur kërkesa më të ulëta për prova në krahasim me vendimet e gjykatës, të cilat kufizohen në akuzat ose paditësit përpara tyre dhe shpesh përfshijnë pragje më të larta provash.

5.1.3. Cilat janë llojet e dëmshpërblimeve?

Dëmshpërblimi mund t'u jepet viktimave individuale, ose një grupi ose kategorie të tërë individësh të prekur. Në rastet e mizorive masive me pasoja të përhapura, dëmshpërblimet individuale dhe të përbashkëta shpesh konsiderohen të nevojshme dhe të përshtatshme. Sipas Parimeve dhe Udhëzimeve Bazë të OKB-së për Dëmshpërblimet, dëmshpërblimet mund të shfaqen në llojet e mëposhtme, pavarësisht nëse ato janë të destinuara për individë apo grupe:

- 1. Rikthimi**, i cili kërkon të rivendosë të drejtat e një personi sa më afër që të jetë e mundur. Kjo mund të përfshijë veprime si rikthimin e lirisë së tyre, shtetësisë, punësimit, mundësive për arsimim ose pasurisë së humbur ose të vjedhur.
- 2. Shpërblimi**, i cili është monetar, jepet zakonisht si një shumë e përgjithshme, pagesa të rregullta ose lehtësim tatimor. Ai jepet në rastet e humbjes së anëtarëve të familjes, funksioneve ose pronës, ose kur lehtësimi ekonomik vlerësohet i përshtatshëm dhe proporcional me dëmin e pësuar.
- 3. Rehabilitimi**, i cili siguron akses në shërbimet mjekësore, duke përfshirë kujdesin shëndetësor dhe mbështetjen psikologjike, psikiatrike dhe sociale, për individët që përjetojnë hidhërim dhe traumë. Ai gjithashtu përfshin shërbimet përkatëse ligjore dhe sociale për të fuqizuar përfituesit që të bëjnë jetë më të kënaqshme.

4. **Përmbushje**, e cila përfshin masa që synojnë njohjen publike dhe ndërgjegjësimin e shoqërisë për dëmin që është shkaktuar. Kjo mund të përfshijë veprime të tilla si kërkimi i ndjesës nga personat që janë përgjegjës, rikuperimi i eshtrave të atyre të atyre që janë vrarë ose zhdukur, përfshirjen e një rrëfimi të saktë të dhunës së kaluar në kurrikulat arsimore dhe zbulimin dhe përkujtimin e së vërtetës për të kaluarën.
5. **Masat për mospërsëritje**, të cilat përfshijnë nisma të hartuara për të mbrojtur kundër përsëritjes së mizorive të së kaluarës. Kjo mund të përfshijë reformimin e institucioneve, krijimin e mekanizmave vendorë për zgjidhjen e konflikteve, forcimin e pavarësisë së gjyqësorit dhe promovimin e standardeve të të drejtave të njeriut në sektorë të ndryshëm.

5.1.4. Si mund të formësojnë të mbijetuarit hartimin e programeve të dëmshpërblimit?

Rrjetet e të mbijetuarve dhe organizatat e shoqërisë civile mund të luajnë një rol vendimtar në formësimin e programeve të dëmshpërblimit për të siguruar ndikimin e tyre kuptimplotë dhe të dobishëm tek ata që synojnë të ndreqin. Çështjet që lindin pas fazës së projektimit mund të jenë sfiduese për t'u korrigjuar, duke çuar potencialisht në përjashtimin e të mbijetuarve të kualifikuar ose në dështimin për të siguruar përfitimet e synuara dëmshpërbluese. Prandaj është shumë e pëlqyeshme që të mbijetuarit të angazhohen aktivisht nga faza e hartimit të programit.

Grupet e të mbijetuarve mund të përkrahin për disa elementë kyç, duke përfshirë:

1. **Një proces të konsultimit të përhershëm:** Ata mund të nxisin për një proces konsultimi të përhershëm, ku viktimat dhe komunitetet e prekura janë në gjendje të japin informacion mbi masat specifike që do të përfshihen në program përmes fazave të ndryshme të dëmshpërblimit, duke siguruar që ai të përputhet me dëshirat dhe nevojat e tyre unike.
 2. **Kriteret fleksibël të pranueshmërisë:** Grupet e viktimave mund të përkrahin standarde më fleksibël të provave për pranueshmërinë, duke njohur vështirësitë që hasin viktimat në marrjen dhe dorëzimin e provave për të mbështetur pretendimet e tyre. Ky fleksibilitet mund të mos lejojë që viktimat e kualifikuara të përjashtohen për shkak të pengesave burokratike.
 3. **Dhënie përparësi viktimave të cenueshme:** Përkrahja e një procesi dhënieje përparësie që adreson nevojat urgjente të viktimave më të cenueshme ndihmon që ata që përballen me rrethanat më të rënda të marrin mbështetje në kohë.

4. **Procesin gjithëpërfshirës të kërkesës:** Ata mund të punojnë për të krijuar një proces kërkesë që siguron akses për viktimat e zhvendosura dhe refugjatët, duke eliminuar pengesat që mund t'i pengojnë këta individë të kërkojnë dëmshpërblime.
5. **Monitorimin dhe vlerësimin:** Ato mund të inkurajojnë zbatimin e një procesi monitorimi dhe vlerësimi rigoroz dhe transparent pasi të jetë duke u zhvilluar programi i dëmshpërblimeve. Kjo mundëson vlerësimin e vazhdueshëm të efikasitetit të programit dhe aftësinë për të bërë përmirësimet e nevojshme.

Rrjetet e të mbijetuarve dhe organizatat e shoqërisë civile mund të ofrojnë njohuri dhe perspektiva të veçanta për përvojat dhe nevojat e viktimave veçanërisht të cenueshme. Ato mund të ofrojnë informacion të vlefshëm për vendndodhjet dhe rrethanat e grupeve të viktimave të zhvendosura, duke u mundësuar hartuesve të programeve të marrin në konsideratë këto sfida specifike. Rrjetet e të mbijetuarve dhe organizatat e shoqërisë civile, shpesh më të njohura me përvojat vendore sesa autoritetet kombëtare, sigurojnë që hartimi i programit të përfshijë këto dallime rajonale dhe të adresojë sfidat që prekin vendbanime ose nëngrupe specifike të të mbijetuarve që nga fillimi i programit.

5.2. Burimet e jashtme

- 5.2.1 Impunity Watch, Guidelines on Transformative Reparations: <https://www.impunitywatch.org/guidelines-transformative-reparatio/> (E disponueshme në anglisht dhe spanjisht)
- 5.2.2 The US Holocaust Memorial Museum's Handbook for Victim Groups Pursuing Justice for Mass Atrocities: Chapter 1 'Pursuing and Using Transitional Justice Measures' <https://www.ushmm.org/m/pdfs/USHMM-Pursuing-Justice-for-Mass-Atrocities.pdf> (E disponueshme në anglisht, arabisht, frëngjisht, rusisht dhe ukrainisht)
- 5.2.3 Fondi Global i të Mbijetuarve, Annual Report 2022 https://www.globalsurvivorsfund.org/fileadmin/uploads/gsf/Documents/Resources/Reports/GSF_Annual_Report_2022_EN_Web.pdf (E disponueshme në anglisht)

- 5.2.4** Qendra Ndërkombëtare për Drejtësi Tranzicionale, We Will Never Forget the Scars and Pains Of Conflict: Nepal Study on Opportunities for Reparations for Victims and Survivors of Conflict-Related Sexual Violence <https://www.ictj.org/resource-library/we-will-never-forget-scars-and-pains-conflict-nepal-study-opportunities> (E disponueshme në anglisht dhe nepalisht)
- 5.2.5** UNHCR, Guatemala: National Compensation Program—Government Agreement No.258-2003 and Its Reforms (2005) <https://www.refworld.org/pdfid/5b6d98414.pdf> (E disponueshme në spanjisht)

6. Reforma dhe parandalimi—burimet e jashtme

- 6.1.1.** Koalicioni Ndërkombëtar i Vendeve të Ndërgjegjes, Pathways of Innovation: Civil Society Advancing Transitional Justice <https://www.sitesofconscience.org/wp-content/uploads/2020/03/Pathways-of-Innovation-Toolkit-2.pdf> (E disponueshme në anglisht dhe frëngjisht)
- 6.1.2.** Nisma Globale për Drejtësi, të Vërtetën dhe Pajtimin (GIJTR), Strengthening Participation in Local-Level and National Transitional Justice Processes: A Guide for Practitioners <https://gijtr.org/wp-content/uploads/2021/10/Community-Participation-Toolkit-online-1.pdf> (E disponueshme në anglisht dhe tamilisht)
- 6.1.3.** UK Government, A Theory of Change for Addressing Conflict-Related Sexual Violence <https://www.gov.uk/government/publications/preventing-sexual-violence-in-conflict-initiative-strategy/a-theory-of-change-for-addressing-conflict-related-sexual-violence#executive-summary> (E disponueshme në anglisht)

7. Kujtesa dhe edukimi, burimet e jashtme

- 7.1.1.** Asia Justice and Rights (AJAR), Stone and Flower: A Guide to Understanding and Action for Women <https://asia-ajar.org/resources/books-research/stone-flower-a-guide-to-understanding-and-action-for-women-survivors/#:~:text=%E2%80%9CStone%20%26%20Flower%3A%20A%20Guide,AJAR's%20work%20with%20women%20survivors> (E disponueshme në anglisht, birmanisht, indonezisht dhe tetunisht)

- 7.1.2.** Koalicioni Ndërkombëtar i Vendeve të Ndërgjegjes, Memory to Action Toolkit https://www.sitesofconscience.org/member_resources/from-memory-to-action-a-toolkit-for-memorialization/ (E disponueshme në anglisht, frëngjisht dhe sinhalisht)
- 7.1.3.** Tearfund, Transforming Masculinities: A manual to train Gender Champions and Faith Leaders <https://learn.tearfund.org/en/resources/series/changing-gender-norms-transforming-masculinities/transforming-masculinities> (E disponueshme në anglisht, frëngjisht, spanjisht dhe portugalisht)
- 7.1.4.** Koalicioni Ndërkombëtar i Vendeve të Ndërgjegjes, Body Mapping Toolkit <https://www.sitesofconscience.org/wp-content/uploads/2018/12/Toolkit-Body-Mapping-2018-Online-1.pdf> (E disponueshme në anglisht)

8. Komuniteti dhe solidariteti, burimet e jashtme

- 8.1.1** Rrjeti SEMA, Breaking the Silence: Turning Pain into Power <https://www.mukwegefoundation.org/wp-content/uploads/2022/12/FINAL-Breaking-the-silence-265x265-2.pdf> (E disponueshme në anglisht)
- 8.1.2** Koalicioni Ndërkombëtar i Vendeve të Ndërgjegjes, Pathways of Innovation: Civil Society Advancing Transitional Justice—Chapter 6: Engaging Survivors Through Participatory Methods And Psychosocial Support In Guinea <https://www.sitesofconscience.org/2020/03/pathways-of-innovation-civil-society-advancing-transitional-justice/> (E disponueshme në anglisht dhe frëngjisht)

Shënime fundore

- United Nations Security Council Resolution 2467 (2019): www.un.org/shestandsforpeace/sites/www.un.org/shestandsforpeace/files/unscr_2467_2019_on_wps_english.pdf.
- “Five Gains and Gaps in the Campaign to End Conflict-Related Sexual Violence,” Chantal de Jonge Oudraat and Kathleen Kuehnast, Ph.D., United States Institute of Peace (November 2023): www.usip.org/publications/2023/11/five-gains-and-gaps-campaign-end-conflict-related-sexual-violence.
- Dara Jay Cohen, “Going Beyond Accountability to Deter Conflict-Related Sexual Violence,” *United States Institute for Peace*: <https://www.usip.org/publications/2023/03/going-beyond-accountability-deter-conflict-related-sexual-violence>.
- Schulz and Kreft, “Accountability for Conflict-Related Sexual Violence”: <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190846626.013.702>.

International Coalition of
SITES of CONSCIENCE

www.sitesofconscience.org

- [Facebook.com/SitesofConscience](https://www.facebook.com/SitesofConscience)
- [@SitesConscience](https://twitter.com/SitesConscience)
- [SitesofConscience](https://www.instagram.com/SitesofConscience)

GIJTR

Global Initiative for Justice
Truth & Reconciliation

www.gijtr.org

- [@GIJTR](https://twitter.com/GIJTR)
- [@GIJTR](https://www.instagram.com/GIJTR)